REPORT RESUMES

ED 010 484 48

MARATHI READER.

BY- APTE, MAHADEO L.

REPORT NUMBER NDEA-VI-292

EDRS PRICE MF-$0.36 HC-$10.36 259P.

DESCRIPTORS- *MARATHI, *LANGUAGES, *LANGUAGE INSTRUCTION, GLOSSARIES, *GRAMMAR, *READING MATERIALS, BOMBAY STATE, INDIA

THE MARATHI LANGUAGE, SPOKEN IN BOMBAY STATE, INDIA, IS WRITTEN IN THE SCRIPT TRADITIONALLY KNOWN AS THE DEVANAGARI SCRIPT. THE SCRIPT IS SYLLABIC IN NATURE, EACH CHARACTER OR LETTER REPRESENTS A SYLLABLE RATHER THAN A CONSONANT OR A VOWEL ALONE. THE MARATHI ALPHABET IS THE ADOPTION OF THE DEVANAGARI SCRIPT WITH A FEW CHANGES AND INNOVATIONS. A DESCRIPTION AND DISCUSSION OF THE MARATHI ALPHABET IS DIVIDED INTO FIVE PARTS--(1) VOWELS, (2) CONSONANTS, (3) MODIFIERS, (4) CONJUNCTS, AND (5) GENERAL REMARKS. THE READER CONTAINS BASIC VOCABULARY AND NOTES, A SERIES OF EXERCISES, AND A GLOSSARY. (JC)

U. S. DEPARTMENT OF HEALTH, EDUCATION AND WELFARE
Office of Education
This document has been reproduced exactly as received from the person or organization originating it. Points of view or opinions stated do not necessarily represent official Office of Education position or policy.

ED010484

MARATHI READER

BY

MAHADEO L. APTE

ABBREVIATIONS

A	Adjective
Adv	Adverb
C	Causative verb
F	Feminine noun
I	Intransitive verb
M	Masculine Noun
N	Neuter Noun
Ob	Oblique Form
P	Passive verb
Pl/pl	Plural form
T	Transitive verb

INTRODUCTION TO THE DEVANAGARI SCRIPT

The Marathi language is written in the script traditionally known as The Devanagari script. Sanskrit, the classical language of India and other modern Indian languages such as Hindi and Nepali are also written in this script. This script is syllabic in nature, i.e., each character or letter represents a syllable rather than a consonant or a vowel alone. The Marathi alphabet is the adoption of the Devanagari script with a few changes and innovations.

The Marathi alphabet contains thirty-four consonant characters and sixteen vowel characters along with additional symbols to indicate features of nasalization, final aspiration and lack of post-consonantal vowel. All characters are written with a basic form and a horizontal line over it. In casive writing this line is often omitted, since such omission increases the writing speed. This line is also redundant and does not add anything to the form of the characters as such.

The following description and discussion is divided into a number of sections and is presented in the order of 1) VOWELS, 2) CONSONANTS, 3) MODIFIERS, 4) CONJUNCTS, and 5) GENERAL REMARKS.

Section 1: VOWELS

The following characters represent the vowel system of Marathi as presented traditionally:

ə	a	i	i:	u	u:	e	əy	o	əw	əm	əh
अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ए	ऐ	ओ	औ	अं	अ:

The following characters represent syllabic consonants:

ṛ	ṛṛ	ḷ	ḷḷ
ऋ	ॠ	ऌ	ॡ

Marathi does not use an alternate character used in Hindi to represent the vowels ə, a, o, əw, əm and əh, namely the character written as अ, although Hindi uses both characters, i.e. अ and अ. The symbols अं and अः represent the combination of character अ plus the modifiers for nasalization and final aspiration. Out of the four characters used to represent 4 syllabic consonants, only one represents the syllabic consonant which actually occurs in Marathi. This is ऋ [r̥], and it occurs in 'tatsama' words like ऋषी [r̥ɨʂi:], ऋतू [r̥ɨtu:]. The other three characters are introduced in the alphabet because of the adaptation of the script as is used for Sanskrit; but otherwise these characters do not represent any sounds or phonemes of Marathi.

The vowel characters given above are used to represent vowels in initial position or vowels occurring as second or third member of a vowel sequence. However, when the vowels occur in post-consonantal position, they are represented by the following symbols which can be called diacritical marks: a) अ [ə] There is no separate symbol to represent [ə] in post-consonantal position. Instead, each consonant is supposed to be followed by this vowel when the consonant is written in its basic form, unless otherwise indicated. To indicate that a consonant is without the shwa vowel, a slant line is added to the bottom of the consonant. More on this in the section on modifiers.

b.) आ [a] In post-consonantal position आ is represented by the symbol ा which is added to the consonant symbol, e.g. [kə] = क but [ka] = का ; [pə] = प but [pa] = पा.

c.) इ [i] In post-consonantal position इ is represented by the symbol ि e.g. [kə] = क ; but [ki] = कि. [mə] = म but [mi] = मि

d.) ई [i:] In post-consonantal position ई is represented by adding the symbol ी to the consonant character. e.g. [kə] = क ; but [ki:]= की ; [tə] = त ; but [ti:]= ती .

e.) उ [u] In post-consonantal position उ is represented by adding the symbol ु below the consonant character. e.g. [kə] = क ; but [ku] = कु ; [də] = द ; but [du] = दु .

f.) ऊ [u:] In post-consonantal position ऊ is represented by adding the symbol ू under the consonant character. e.g. [kə]= क but [ku:]= कू ;

In the case of the character र [rə], the symbols for short [u] and long [u:] are added to the side of the character, rather than below the character, e.g. [ru] = रु and [ru:] = रू .

[wə] = व ; but [wu:]= वू .

g.) ए [e] In post consonantal position ए is represented by adding the symbol े or े over the consonant character. e.g. [kə]= क ; but [ke] = के, के ; [ḍə] = ड ; but [ḍe] = डे, डे .

h.) ऐ [əi] In post-consonantal position ऐ is represented by adding the symbol ै or ै over the consonant character. e.g. [kə] = क ; but [kəi] = कै, कै .

i.) ओ [o] In post-con sonantal position ओ is represented by adding the symbol ो to the consonant character. e.g. [kə] = क ; but [ko] = को ; [bə] = ब ; but [bo] = बो .

j.) औ [əw] In post-consonantal position औ is represented by adding the symbol ौ to the consonant character. e.g. [kə]= क ; but [kəw]= कौ ; [rə] = र ; but [rəw]= रौ .

All consonant characters can thus represent the various combinations of consonants and vowels. The children in primary school learn to add these diacritical marks to consonants and characters and learn to pronounce them in a certain order, namely the order in which the vowels were given above. A group of characters which are combinations of the same consonant with all vowels is called a बाराखडी [barakhəḍi:] . For example, the following is the बाराखडी for the consonant character क् :

kə	ka	ki	ki:	ku	ku:	ke	kəy	ko	kəw	kəm	kəh
क	का	कि	की	कु	कू	के	कै	को	कौ	कं	कः

The last two characters are the combination of consonant क plus nasalization, e.g. कँ [kəm] and consonant क plus final aspiration, e.g. कः [kəh] . A detailed description of these two diacritical marks will be given in the section on modifiers.

There is a tendency among some Marathi speakers to treat the vowels इ, ई, उ , ऊ , ए , and ऐ as combinations of vowel अ plus the diacritical marks. Therefore these speakers write these characters as follows: इ = अि ; ई = अी ; उ = अु ; ऊ = अू ; ए = अे ; ऐ = अै .

This is treated as stylistic variation and is not accepted universally among the Marathi speakers. Students are advised not to adopt these variations at least during the initial stage of learning Marathi.

Section 2: CONSONANTS

The traditional way in which consonant characters are presented is in the following order. 1) Velar stops including velar nasal. 2) Alveolar or palatal stops including nasals. It will be noticed that many characters presented in this second class represent two phonemes. This will be explained at the appropriate place. 3) Retroflex stops including nasal. 4) Dental stops including nasal. 5) Bilabial stops including nasal.

After the stops are presented the liquids, semi-vowels, and fricatives, in the order which will be given below.

Within the stop consonant series, the order in which the characters are introduced as is follows. A) voiceless unaspirated stop. B) voiceless aspirated stop. C) voiced unaspirated stop. D) Voiced aspirated stop, and E) Nasal. The following is the complete chart of consonant characters as is presented traditionally:

kə	khə	gə	ghə	ŋə	
क	ख	ग	घ	ङ	Velar stops and nasal
[cə] or [čə]	čhə	[jə] or [ǰə]	jhə	ñə	
च	छ	ज	झ	ञ	Alveolar and palatal class
ṭə	ṭhə	ḍə	ḍhə	ṇə	
ट	ठ	ड	ढ	ण	Retroflex
tə	thə	də	dhə	nə	
त	थ	द	ध	न	Dental
pə	phə	bə	bhə	mə	
प	फ	ब	भ	म	Labial
yə	rə	lə	wə		
य	र	ल	व		Liquids and semi-vowels
šə	ṣə	sə			
श	ष	स			Sibilants
hə	ḷə				
ह	ळ				Fricatives and liquids
kš	dnyə				
क्ष	ज्ञ				Conjuncts

The last two characters though included in the traditional alphabet are characters representing conjuncts and are therefore included in braces.

As for the alveolar and palatal series, it was mentioned arlier that the consonant characters represent two sounds or two phonemes in some cases. For the realisation of these characters, either as alveolar stops or palatal stops, a few rules can be given.

a.) Before the vowels [i], [i:] and [e] the characters च, ज and झ are realised as [čə], [ǰə] and [ǰhə] respectively; e.g. चीक = [či:k]; जीभ = [ǰi:bh]; झेल = [ǰhel].

b.) Before the vowels [u], [u:] and [o] the characters च, ज, and झ are realised as [c], [j] and [jh] respectively; e.g. चोर = [cor]; जुना = [juna]; झोप = [jhop].

Before the vowels [ə] and [a] however, no such rule can be given and therefore the reallisation of the characters च, ज, and झ has to be learned from the native speakers of Marathi. Even within the Marathi speaking area, words in which the consonant characters च, ज, and झ occur before the vowels [ə] and [a], these characters are realised differently in different areas. There are many minimal pairs also available. e.g. चार a) [car] = 'green grass' and b) [čar] = 'four' etc.

Section 3: CONSONANT CLUSTERS OR CONJUNCTS

For writing conjuncts in Marathi, the characters are combined with each other in a number of ways. However, a few general statements can be made.

a) Any consonant character which has a vertical stroke as part of it, is joined with any other character by dropping the vestical line and adding the rest of the characters to the second character. e.g. [gə]= ग but [gyə] = ग्य ; [pə] = प but [psə] = प्स ; [nə] = न but [ntə] = न्त ;etc.

This rule, however, does not apply to two characters which have a vertical stroke as part of them. These are [kə] क and [phə] फ . Instead, when added to another character, क and फ are written as क् and फ् .e.g. [klə] = क्ल ; [phlə] = फ्ल .

b) consonant characters which do not have a vertical stroke, are simply added to other characters in a conjunct. e.g. [ṭə] = ट ; but [ṭyə] = ट्य . Usually in such conjuncts the characters are written closer than usual.

c) If the conjuncts consist of the same two consonants, the characters are added one below the other. In many cases, where the characters have a vertical stroke, these can be combined by dropping the vertical stroke of one of them. In the case of characters without any vertical stroke, these have to be combined one below the other. e.g. [cə] = च but [ccə] = च्च or च्च . [kə]= क but [kkə]= क्क or क्क . [ḍə] = ड but [ḍḍə] = ड्ड .

The character [rə] र is combined with other consonant characters in a number of ways, depending on whether it occurs as the first member of the conjunct or the 2nd member of the conjunct, and also depending on which character it is combined with. With reference to [rə]र the following general rules can be given.

a) When र is second member of a conjunct and the first member of the conjunct is any consonant character except the retroflex stops, the symbol / (A slant line) added to the 2nd member represents the consonent character

[rə] र .e.g. क् + र = क्र ; प् + र = प्र ;
ग् + र = ग्र ; द् + र = द्र .

An exception to this rule is the conjunct [šr] which is written as श्र.

b) When र is combined with the retroflex stop consonant characters and र forms the second part of the conjunct, the symbol ^ is added below the first consonant character of the conjunct. e.g. ट् + र = ट्र
ड् + र = ड्र.

c) When र् forms the first part of the conjunct it is represented by a symbol ˞ placed above the character which forms the second member of the conjunct. e.g. र् + प = र्प ; र् + ट = र्ट .

d) र , when combined with [yə] य is represented by the symbol ◡ which is added before the character य .e.g. र् + य = र्‍य .

The addition of vowels to conjuncts is indicated in the same manner as for the single consonant characters. e.g. ल् + आ = ला , and
क् + ल् + आ = क्ला .

The following conjuncts are written in a definite way and have to be learned that way.

द् + व = द्व   d + w = dwə
ष् + ट = ष्ट   ṣ + ṭ = ṣṭə
क् + श = क्ष   k + š = kšə

The character used in Hindi to write this conjunct, namely, क्ष is not used in Marathi.

द् + य् + न = ज्ञ   d + y + n = dny
ह् + य = ह्य   h + y = hy
ह् + म = ह्म   h + m = hm
श् + व = श्व   š + w = šw
भ् + द = भ्द   bh + d = bhd
त् + त = त्त   t + t = tt

Section 4: MODIFIERS

As mentioned earlier, a few modifiers are used in the Marathi alphabet to indicate various aspects of pronunciation.

a) Absence of vowel: As mentioned earlier, any consonant character written without any diacritical mark is supposed to be a syllable, the consonant being followed by the shwa vowel. e.g. क = [kə]. However, a modifier is used when necessary, to indicate the absence of this shwa vowel. This is done b adding a slant line ् under the character. This modifier is known as हलन्त [halənta] and the process is known is Marathi as पाय मोडणे , [pay moḍṇe] , 'To break the leg'. However, the device is not used consistently and as a result many consonant characters which occur without the shwa vowel are not so indicated with the help of this modifier. This being so, the pronunciation of many words has to be learned from the native speaker, whenever it is not clear from the script. A few general rules of pronunciation are given at the end of the last section.

b) Nasalization: The symbol for nasalization is a dot over the character. It is called अनुस्वार [ənuswar] in Marathi. This symbol and the modifier for final aspiration are included along with the vowels since these cannot be given alone. The last two characters in the vowel series presented earlier, namely अं [əm] and अः [əh] represent these modifiers.

The modifier for nasalization has different realisations in Marathi. When a consonant or vowel character with the modifiers of nasalization over it, is followed by any consonant character representing the stop consonants of the five classes, the modifier is realised as the nasal of the class to which the following consonant character belongs. For example,

if the character स [sə]

with a dot over it, is followed by any of the consonant characters of the velar class, e.g. क [kə] , ख [khə] , ग [gə] and घ [ghə], then the dot is realized as ङ [ŋ] . For example the words पंखा , रंगीत , संघ will be pronounced as (pəŋkha), (rəŋgi:t) and (səŋghə) respectively. When the dot is followed by च, छ, ज and झ it is realised as ञ [ñ] . When followed by the characters ट, ठ, ड, and ढ , it is realised as ण [ṇ] ; when followed by the characters त, थ, द, ध , it is realised as (n). This realisation of the dot can also be indicated by omitting the dot and writing the actual nasal character in its place; e.g. पंखा or पङ्खा = [pəŋkha] . The selection of the nasal character depends on the following consonant character, as mentioned above.

The realisation of the dot when the characters representing liquids, fricatives, sibilants and semi-vowels is as follows.

1) Before the characters य [y] , ल [l] and व [w] the dot is realised as [ỹ] , [l̃] and [w̃] respectively, and the vowel proceeding is also realised.e.g. संयम = [sə̃ỹyəm] , संलग्न = [sə̃l̃ləgnᵊ] , संवाद = [sə̃w̃wad]. .

2) Before the characters र [r] , श [š] , ष [ṣ] , स [s] ; ह [h] , ळ [ḷ] , it is realised as [w̃] , and the vowel preceding is also nasalised. e.g. संसार = [sə̃w̃sar] ; संशोधक = [sə̃w̃šodhək]; संरक्षण = [sə̃w̃rəkšəṇ] ; सिंह = [sĩw̃hə] or [sĩw̃whə] .

As mentioned above, when the dot is realised in this way the preceding vowel is also nasalised.

The dot is also realised as the nasalization of the vowel in the syllable over which the dot is written. However, such nasalization is not universal in the Marathi language and depends mostly on the speakers' habits. People living in certain areas tend to nasalize all their vowels, while people in other areas tend to denasalize these vowels. Therefore, although the dot is written when writing these words in the Devanagari alphabet, it is not significant and useful for the students to learn this particular use. In such cases, students are advised to follow the pronunciation of their informant.

c) Final aspiration: The symbol which indicates the final aspiration and is written with two dots written vertically one over the other, is called विसर्ग [wisərgᵊ] in Marathi. This modifier is used mostly for writing 'tatsama' words. It is realised as [əh, ah, əha] or [aha] when in word final position. e.g. स्वतः = [swətəh], [swətah], [swətəha], or [swətaha]. When in word medial position, the realisation is either the doubling of the following consonant or as a glottal fricative [h] .e.g. दुःख = [dukkhə] or [duhkhə] . The first type is more common in informal or colloquial speech.

d) Vowel Modifier: In order to indicate the vowels [æ] and [ɔ] of English loan words in Marathi, a modifier is written over the character - ॅ - which represents the syllable having either of these vowels. In the case of [æ] the character is written without any diacritical marks. e.g. बॅट = [bæṭ] . In the case of vowel [ɔ], the consonant character is written with the diacritical mark representing post-consonantal a vowel. e.g. कॉट = [kɔṭ] . Many linguists now include the vowels [æ] and [ɔ] in the Marathi vowel system, since there are many English loan words in Marathi which have these two vowel sounds. However, the uneducated people still use the vowel [a] for [ɔ] and the syllable [ya] for [æ] . Students are advised to follow their informants' pronunciation in this connection.

Section 5: GENERAL REMARKS

This section includes a few rules of pronunciation and a list of books for further reference to Devanagari script.

As mentioned earlier, although there is a provision to indicate the absence of any vowel, especially the vowel shwa in Marathi, the spelling of Marathi words is not consistant and therefore such absence of the vowels is not properly indicated. The following rules therfore state the condition under which the vowel shwa is either pronounced or not pronounced.

The vowel shwa [ə] is pronounced under the following conditions:

a) Finally after a single consonant character; e.g. ढ - [ḍhə] 'stupid'.

b) Finally after a conjunct; e.g. भक्त = [bhəktə] 'devotee'.

c) Finally in many 'tatsama' words; e.g. काम = [kamə]

'passion' as against काम = [kam] 'work'. It is difficult, however, to decide which 'tatsama' words are to be pronounced with the final shwa vowel. This is dependent on the frequency of use. Students are advised to follow their informants' pronunciation.

d) It is pronounced medially in words with two characters, e.g. मत = [mət] 'vote'. It is also pronounced medially in words of three characters provided all three are written without any post-consonantal vowel marks. e.g. सतत = [sətət] 'always'. कपट = [kəpəṭ] 'plot'; or when the last two characters are written without any post-consonantal vowel markers, e.g. उघड = [ughəḍ] 'open', सुतळ = [sutəḷ] 'string'.

e) It is pronounced after the first and third consonant characters in words written with four characters, e.g. चटकन = [cəṭkən] 'quickly', धडपड = [dhəḍpəḍ] 'efforts'.

Shwa is not pronounced under the following conditions:

1) At the end of the word, having two or more than two consonant characters; e.g. काम = [kam] 'work'; मदत = [mədət] 'help'. However, in some 'tatsama' words, it is pronounced as mentioned earlier

in rule C above.

2) After the second character in words containing 4 consonant characters or 3 consonant characters where the characters other than the second, have any post-consonantal vowel other than shwa or are vowel characters. e.g. फुटका = [phuṭka] , 'broken', पाडवा = [paḍwa] 'New Year's Day, आडवा = [aḍwa] 'horizontal इतक्यात = [itkyat] , 'in the meantime'. However, if the second character is a conjunct then it is pronounced. e.g. तत्पर = [tətpər].

3) After vowel plus consonant in words having five or more characters any any vowels except [ə] , and except before the last consonant. e.g. खडखडाट = [khəṭkhəḍaṭ] , तडफडत = [təḍphəḍəṭ] .
(These are onomotopoeic words. No translation can be given).

Any student who may be interested in knowing more about the Devanagari script and how it is utilised for writing Sanskrit and other modern Indian languages should read the following book:

INTRODUCTION TO DEVANAGARI SCRIPT
Miss H. M. Lambest
Oxford University Press, 1953

For further information and detailed discussion of the sound system the following book is useful:

MARATHI LANGUAGE COURSE
Miss H. M. Lambest
B'bay, Oxford Univ. Press, 1943

CONTENTS

1) आमची शाळा.
२) दोघांचे भांडण, तिसऱ्याचा लाभ.
3) दिवाळी
4) शिवाजी महाराज.
5) मुंबई शहर.

6) संत तुकाराम.
7) सहल
8) पुंडलिक
9) पुस्तकरवरेखी
10) एक पत्र

11) मराठी भाषेंतील कांही म्हणी
12) संत एकनाथ
13) लग्न समारंभ
14) महाराष्ट्राचा इतिहास
15) गड आला पण सिंह गेला

16) गणेशोत्सव
17) दुकळ - - - - - - - - - - - - - - - - मधु सावणे
18) चाक आणिवाहलें - - - - - - - - - - आ. वा. कोंगेकर
19) कबुतरें - - - - - - - - - - गंगाधर गाडगीळ
20) बनगरवाडी - - - - - - - - - - व्यंकटेश माडगूळकर

21) स्मृतिचित्रें - - - - - - - - - - लक्ष्मीबाई टिळक
22) बायकांना मका - - - - - - - - - त्रिं. वि. जोशी
रमा देशमुख
23) एका झाडाची कहाणी - - - - - - - - पु. ल. देशपांडे
24) तुझें आहे तुजपाशी - - - - - - - श्री. ना. पेंडसे
25) हद्दपार - - - - - - - - -

आमची शाळा

ही पहा आमची शाळा. शाळेची इमारत लहान पण डुमदार आहे. आमच्या गांवांतली मुलें ह्या शाळेंत जातात. मुलींच्याकरितां दुसरी शाळा आहे. आमच्या शाळेंत एंकवर शंभर मुलें आहेत. चार शिक्षक आहेत. शाळा दोन वेळा भरते. सकाळीं आठ ते अकरा, आणि दुपारी दोन ते पाच. शाळेंत एकंदर चार इयत्ता आहेत. पहिल्या इयत्तेंत चाळीस मुलें आहेत. आमचे शिक्षक फार प्रेमळ आहेत. ते मुलांना मारीत नाहीत. शाळेजवळच एक मोठें पटांगण आहे. संध्याकाळी शाळा सुटल्यावर मुलें इथें निरनिराळे खेळ खेळतात. दुपारी शाळेच्या वेळांत इथें निरनिराळे कवाइत करतात.

चौथ्या इयत्तेला बालबोधवाचन, मोडीवाचन, अंकगणित, इति भूगोल, नागरिकशास्त्र, हे विषय शिकवतात. चौथ्या इयत्तेच्या वर्गा भिंतीवर जगाचा एक मोठा नकाशा टांगलेला आहे. आमच शाळेतील मुलें हुशार आहेत. जिल्ह्याच्या प्राथमिक परीक्षेत आ शाळेतला मुलगा पहिला आला. आमच्या शाळेचा एंकवर सर्वसाधारण निकालही चांगला लागला. गांवांतल्या लोकांना आमच्या शाळेचा फार अभिमान वाटतो.

दसऱ्याच्या दिवशीं शाळेंत पाटीपूजन होतें. मुलें पाटीवर सरस्वतीचें चित्र काढून आणतात आणि तिची पूजा करतात. मग सर्व मुलें शाळेच्या मोठ्या [illegible] वर्गांत जमतात आणि तेथें निरनिराळे करमणुकीचे कार्यक्रम होतात. नंतर सर्व मुलांना खाऊ वाट ह्या दिवशीं शाळेंत अभ्यास नसतो. कार्यक्रम संपल्यावर सर्व मुलें जातात. मला आमची शाळा फार आवडते.

Vocabulary and Notes.

शाळा - Šala (F) : School.
इमारत - imarət (F) : building.
टुमदार - tumdər (A) : stylish, fashionable.
शिक्षक - Šikšok (M) = Teacher.
इयत्ता/यत्ता - iyatta/yatta (F) = Standard, class.
सहसा - sahəsa = usually.
पटांगण - Paṭaṅgaṇ (N) = open space, play ground.
कवाईत - kəwai:t (F) = drill, exercise.
अंकगणित - əṅkaganit (N) = Arithmetic.
इतिहास - itihas (M) = History.
भूगोल - Bhu:gol (M) = Geography.
नागरिक - Nagrik (M) = citizen.
शास्त्र - Šastr^{a} (N) = Science
नागरीक-शास्त्र (N) = civics
नकाशा - Nəkaša (M) = Map.
जिल्हा - J̌illha (M) = District
आभिमान - əbhiman (M) = Pride
पाटी - Paṭi: (F) = slate
पाटीपूजन - Paṭi: Pu:Jən (F) = worship of the slate
सरस्वती - Sərəswati: (F) = Name of the Goddess of learning.
करमणूक - Karəməṇu:k (F) - entertainment.
कार्यक्रम - Karya krəm (M) = Program.

Notes.

शाळा दोन वेळा भरते = School is held two times - twice

हे विषय शिकवतात = These subjects are taught. In construction of this type the subject is usually absent. For example see some of the following sentenses.

P.T.O.

1) सोन्याचें दागिने करतात. ornaments are made of gold.

2). हिंदुस्थानांत तांदुळ पिकवतात. Rice is grown in India.

The verb is in the third (3rd) person plural form in construction of this type and these constructions are used to make any general statement where what is done is more important in the statement than by whom it is done.

मला माझ्या भावाचा अभिमान वाटतो = I am proud of my brother.

EXERCISES

A) Answer the following questions in complete Marathi sentences

1) How many children are there in our school?
2) Where is the play ground?
3) How are the teachers?
4) Where is the map?
5) What do the people of the town feel about the sc
6) How many grades are there in the school?
7) How are the children in the school?
8) What happens in the school on Dasra day?
9) What is distributed to children on the Dasra d

B) Fill in the blanks with appropriate words

1) शाळेची इमारत ..... आहे.
2) शिक्षक मुलांना ...... नाहीत.
3) मुले .... खेळ
4) ..... इयत्तेच्या ..... भिंतीवर ...... गोळा ...... टांगलेला
5) दसऱ्याच्या दिवशी ..... पाटीपूजन.
6) गावातल्या ..... आमच्या ..... अभिमान वाटतो.
7) निरनिराळे वर्ग ..... करतात
8) मुले ...... सरस्वतीचें चित्र काढून ......
9) वर्गात ..... करमणुकीचे कार्यक्रम ......
10) ह्या दिवशी ..... अभ्यास नसतो

C) Translate the following sentenses into Marathi

1) There are four teachers in the school
2) Children play different games.
3) The school building is small.

4) There is a map hanging on the wall.
5) The teachers are proud of our school.
6) All children gather in the school.
7) Children draw pictures on their slates.
8) Sweets are distributed to all children.
9) There is no study work in the school on that d
10) I am at home from eight o'clock until eleven o'clo
in the morning.

दोघांचें भांडण, तिसऱ्याचा लाभ

एकदा दोन मांजरांना एक मोठा लोण्याचा गोळा सांपडला. तो दोघांत सारखा वाटून घेण्यावरून तीं आपापसांत भांडूं लागलीं. एक म्हणे, "माझा भाग लहान आहे." तर दुसरे म्हणे "माझा भाग लहान आहे." तें जवळच्या एक झाडावरून एक माकड हें भांडण पाहात होतें. त्याने ह्या भांडणाचा फायदा घेण्याचें ठरवलें. तें झाडावरून उतरलें आणि मांजरांच्या जवळ जाऊन म्हणालें, "असे भांडू नका. मी तुमच्या भांडणाचा निकाल लावतो." नंतर माकडानें एक तराजू आणला, आणि लोण्याचे दोन भाग करून तराजूच्या दोन पारड्यांत टाकले. पण असें करतांना त्यानें मुद्दामच एक भाग मोठा केला. साहजिकच मोठा भाग असलेलें पारडें खालीं गेलें. "हा भाग मोठा आहे" असें म्हणून माकडानें त्या भागातला एक लचका काढून तोंडात टाकला. त्याबरोबर तो भाग लहान होऊन ते पारडें वर गेलें. त्याबरोबर, "हा दुसरा भाग मोठा आहे" असें म्हणून माकडानें त्यांतला एक लचका मारला. दोन्ही मांजरें माकड भांडणाचा निकाल लावील म्हणून मोठ्या आशेनें पाहत होतीं. पण माकडानें मुद्दामच लोण्याचे लहानमोठे भाग करून ते सारखे करण्याच्या मिषानें प्रत्येक भागातले लोणी खाण्याचा सपाटा लावला. मांजरांना आपली चूक कळून आली पण आता काय उपयोग होता? आता फारच उशीर झाला. हळूहळू माकडानें सर्व लोणी मटकावलें. नंतर तागडी बाजूला फेकून ते म्हणालें, "अरे मुर्खांनो, दोघांच्या भांडणात तिसऱ्याचा असा लाभ होतो." असें म्हणून ते झाडावर चढलें. बिचारीं मांजरें निराश निघून गेलीं.

Vocabulary and Notes.

मांजर - Manjar (M) = cat
लोणी - Loni : (M) = butter
भाग - bhag (M) = portion, share
माकड - Makad (M) = Monkey.
भांडण - Bhandan (N) = Quarrel.
ताजवा - Tajawa (M) = A pair of weighing scales.
निकाल लाव - Nikal lav = To solve the issue, To destroy or To finish
मुद्दाम - Muddam = purposely, intentionally
बचका - Backa (M) = Portion
बचका मार = To snatch a portion.
मिषाने - Misane = on the pretext.
तागडी - tagdi (F) = See ताजवा above

Notes.

दोघांचे भांडण, तिसऱ्याचा लाभ A quarrel between the two leads to the benefit of the 3rd part

This a proverb and hence is a short sentence without a verb

लोण्याचा गोळा = Portion of butter The word गोळा means a ball. But here it means a portion.

आपापसांत = Amongst (my - your - theirselves)

एक म्हणे = 'one said' The form म्हणे is 'habitual past.' But here it is also used for simple past ?

अरे मूर्खांनो = you foble

EXERCISES

A) Answer the following questions in comple Marathi sentences

1) What did the cats find?
2) Who decided to solve the dispute?
3) What did the monkey use to solve the dispute?
4) What was the monkey doing while distributing the butter
5) When did the cats realize their mistake?
6) What did the monkey do after eating all the butter?
7) What is the moral of the story?

B) Fill in the blanks with appropriate words.

1) माझा भाग ---- आहे
2) माकडाने लोण्याचा घास ---- मारला
3) माकड एक तागडी आणून ---- झाडावर
4) दोघांच्या ---- तिराशाच्या ---- होता
5) मी भांडणाला ---- लावतो
6) मांजरे ---- होऊन ---- गेली
7) माकडाने भांडणाचा निकाल लावण्याच्या ---- लोणी-
8) मांजरे ---- भांडू ----
9) मी लोण्याचे दोन भाग ---- तराजूच्या पोत ---- टाकतो
10) हळूहळू ---- सर्व लोणी ----

C) Translate the following sentences into Marathi.

1) I brought a pair of scales.
2) The monkey said "My portion is small."
3) Both cat's were watching with hope.
4) What is the use now?
5) The monkeys realised their mistake
6) Two cat's ate all the butter.
7) The monkey was watching this quarrel
8) He ate all the butter under the pretext of solving the problem.

दिवाळीचा सण

दिवाळी हा हिंदू लोकांचा सर्वांत महत्वाचा सण आहे. भारतीय पंचांगा प्रमाणे हा सण आश्विन किंवा कार्तिक महिन्यांत येतो. म्हणजे इंग्रजी महिन्या प्रमाणे सांगायचें झाले तर ऑक्टोबरच्या शेवटच्या आठवड्यांत किंवा नव्हेंबर महिन्यांत येतो. या सुमारास पावसाळा नुकताच संपलेला असतो. शेतकऱ्यांचे शेतातले काम जवळ जवळ संपलेले असतें. पीकें चांगली आल्यानें शेतकरी आनंदांत असतात. या सुमारास हळूहळू हिवाळ्याची सुरवात होऊन थंडी पड लागते. अशा ह्या सुमारास दिवाळीचा सण साजरा करण्यांत येतो. दिवाळीच आधी पंधरावीस दिवस तयारी चालू असते. लोक आपापली घरें झाडून स्वच्छ करतात. घरांत स्त्रिया फराळाचे निरनिराळे पदार्थ करण्यांत गर्क असतात. मुलें आकाशकंदील आणि मातीचे किल्ले करण्याच्या तयारीला लागतात. ह्या सणांत मुलांची मोठी मौज असते. दिवाळी आदल्या दिवसा पासून, किंवा आधी तीनचार दिवस सुद्धा लोक घरांत आणि बाहेर पणत्या लावतात. स्त्रिया घरासमोर रांगोळ्या काढतात.

दिवाळीच्या पहिल्या दिवशीं लोक पहाटें लवकर उठतात, आणि सुगं. तेलें आणि उटणी लावून आंघोळ करतात. त्यानंतर फराळ करून मुलें फटाके आणि इतर दारूकाम उडवतात. मोठी माणसे आपल्या नातेवाइ आणि मित्रांना भेटावला जातात. दिवाळीच्या दुसरा दिवशी व्यापारी लोक लक्ष्मीची पुजा करतात, आणि व्यापारी लोकाचें नवीन वर्ष सुरु होते. तिसरा दिवशीं भाऊबीज साजरी होते. ह्या दिवशीं बहिण भावला आंघोळ घालते आणि भाऊ तिला प्रेमाची भेट देतो. ह्या दिवसाचे महत्व भाऊ आणि बहिण ह्यांच्यामधील प्रेम व्यक्त करण्याच्या दृष्टीनें फार आहे. दिवाळीच्या दिवसांत व्यापारी आणि इतर सर्व लोक वीजेच्या आणि दिव्या-आरास करून मोठी रोषणाई करतात. असा हा दिवाळीचा सण फ. आनंदाचा आहे आणि हिंदुस्थानांत तो सगळीकडे साजरा होतो.

Vocabulary and Notes

सण - Son (M) = Religious Festival.
पंचांग - Pončang'/ Pančan/(M) = Calender.
पावसाळा - Pawsal̥a (M) = Rainy Season.
साजरा कर - Sajrakar (= To celebrate.
पणत्या - Pantya (F pl) = Small earthen lamps (sg. Panti:)
रांगोळ्या - Rangolya (F pl) = Paintings drawn on the floor by hand, using colours (powdered). (Sg. Rangoli:)
आकाशकंदील - Akaš Kəndi:l (M) = sky lantern.
उटणी - uṭṇe (N Pl) = Powdered Scents applied to the bod before taking a bath. (sg. uṭṇe/uṭṇa/)
फटाके - Phətake (M pl) = Crackers (sg. phataka)
व्यापारी - wyapari: (M) - Merchant; (~~[illegible]~~ = Business)man. (wyapar - (M) = Business.)
लक्ष्मी - lakšumi (F) = Proper Name of the Goddess of Wealth.
रोषणाई - Rošənai /rošnai: (F) = Decoration for Festivity Illumination. Splendour
थंडी पडायला लागते = Cold weather begins
मुलांना मोठी मौज असते = It is a great fun for children.
भारतीय पंचांग = Hindu or Indian Calender. The Hindu calender is based on the lunar system and has twelve months which have two two week periods. The names of the month are as follows

1) चैत्र - cəytrə 2) वैशाख - wəyšakh 3) ज्येष्ठ - Jesthə 4) ~~आषा~~
4) आषाढ - asadh 5) श्रावण - Šrawan 6) भाद्रपद - Bhadrəpəd
7) आश्विन - ašwin 8) कार्तिक - Kartik 9) मार्गशीर्ष - Margəši:rṣə/ Margəši:rs

10) पौष - Powš 11) माघ - Magh 12) फाल्गुन - Phalgun ″

There are six Indian seasons, each spreading over a period of two months. The names of these seasons are as follows.

1) ~~Vas~~ वसंत - Wasant 2) ग्रीष्म - grișma 3) वर्षा - Warșa
4) शरद् - Šarad. 5) हेमंत - Hemant 6) शिशिर - Šišir

भाऊबीज This is a special day to celebrate the love between a brother and sister. This can roughly translated as 'brother-sister' day

प्रेम व्यक्त करण्याच्या दृष्टीने.... From the viewpoint of expressing love.

EXERCISES

A) Answer the following question in complete Marathi Sentences.
1) When does the Festival of दिवाळी occur?
2) What do the children do during the festival?
3) From what month does the winter season start?
4) What do the people do on the 1st day of Diwali?
5) What is the significance of 'भाऊबीज'?
6) On what day do the Merchant worship the Goddess of Wea
7) Why are the Farmers happy at this time of the year?
8) What do the women do to celebrate the festival of दिवाळी
9) What do the children do just before Diwali

B) Fill in the blanks with appropriate words.
1) ह्या सणांत मुलांची ...... असते
2) ह्या दिवसाचे ...... भाऊ ...... बहिण ह्यांच्यामधली ...... व्यक्त करण्याला ...... फार आहे
3) स्त्रिया - रांगोळ्या
4) लोक फटाके ...... उडतात.
5) दिवाळीचा सण हिंदुस्थानात ...... साजरा
6) शेतकऱ्यांचे ...... स्तलेले
7) तिसऱ्या भाऊबीज ...... होते
8) स्त्रिया पदार्थ ...... करतात
9) भारतीय ...... प्रमाणे हा ...... आश्विन ...... कार्तिक ...... येतो
10) ह्या सणात लोक ...... आराम ...... गोष्टी ...... करतात.

C) Translate the following sentences into Marathi.
1) Children eat sweet meats on the First day.
2) Cold Weather begins in the month of आश्विन
3) Merchants worship the Goddess of wealth
4) The Festival of दिवाळी is very happy event.

P.T.O

5) People get up early in the morning.
6) The Festival of दिवाळी is celebrated all over India.
7) Farmers are happy because the harvesting is over.
8) People visit their friends and relations.

शिवाजी महाराज

शिवाजी महाराजांचें नांव महाराष्ट्रांत सर्वांना माहित आहे. शिवाजी महाराज हे मराठी राज्याचे संस्थापक होते शहाजी भोसले हे त्यांचे वडील जि बाई ही त्यांची आई. लहानपणापासून शिवाजी महाराज मोठे धाडसी होते त्यांची आई त्यांना महाभारतातल्या आणि रामायणांतल्या गो सांगे. ह्या गोष्टी ऐकून त्यानांहि आपण पराक्रम गाजवावा असें वाटू लागले

शिवाजी महाराजांच्या बालपणाच्या काळांत महाराष्ट्रांत मुसलमा राजे राज्य करीत होते. त्यांच्या अमदानीत गरीबांना वाली कोणीच नव्हता. त्यांच्याशी लढाई करून मराठ्यांचें राज्य स्थापन करावें असें शिवाजी महाराजांना वाटू लागले. ह्या कामांत त्यांना ~~हळूहळू~~ हळूहळू जवळपासच्या मावळे लोकांची पण मदत मिळू हे मावळे लढण्यांत मोठे शूर होते त्यांच्या मदतीने शिवाजी मह नी पुण्या जवळपासचा मुलुख घेण्यास सुरवात केला विजापूरच्य बादशहाला हे कळताच त्याने आपले सरदार पाठवण्यास सुरवात केल पण लढाईत शिवाजी महाराजांनी त्यांचा पराभव केला. पुढें दिल्लीच औरंगझेब बादशहाने पण शिवाजी महाराजांशी लढायला अनेक सरदा पाठवले पण त्यांचाहि त्यांनी पराभव केला पुढे औरंगझेबाने त्यांना दिल्लीला भेटीकरिता बोलावलें व कैदेत टाकलें पण शिवाजी महाराज मोठ्या युक्तीने सुटून परत आले व नंतर त्यांनी मराठी राज्याची स्थापना केली.

महाराजांच्या राज्यांत गोरगरीबांना संरक्षण आणि न्याय मिळू लागला ब्राह्मणांना त्यांची धार्मिक कामें करण्यास वेळ मिळू लागे कोणत्याहि करणानें लोकांच्यावर अन्याय व जुलूम होता कामा नये असी महाराजांची आज्ञा होती शिवाजी महाराजांनी अनेक नवीन किल्ले बांधले. लोकांच्यावरील कर कमी केला. सर्व धर्मांच्या लोकांना सारख्याच रीतीने वागविण्याची आज्ञा दिली त्यांच्या सद्गुणांविषयीच्या अनेक गोष्टी प्रसिद्ध आहेत असे होते शिवाजी महाराज त्यांचें नांव आजहि महाराष्ट्रांत सगळीकडे दुमदुमत आहे

Vocabulary and Notes

संस्थापक - Sausthapak (A) = Founder
धाडसी - dhadsi (A) - Adventurous.
पराक्रम गाजवणे - Parakram gajaw = To perform prodigies of force and valour
मुसलमान - Musalman (A) = Muslim or Mohommedan
अमदानी - Amdani (F) = Reign
वाली - Wali (A) = Protector
मावळे - Mawale (M,pl) = People from Maval, area near Poona (sg. mawla)
गोरगरीब - Gorgarib (A) = Poor and needy.
संरक्षण - Sanrakshan (N) = Protection
धार्मिक - dharmik (A) = Religious
अन्याय - Anyay (M) = Injustice (see note below)
जुलूम - Julum (M) = Repression; Tyranny
दुमदुमणे - dumdum - (I) = To echo, To ring, To spread

महाराज - Maharaj (M) = {A sovereign A term for great people A great king

1) शहाजी भोसले हे त्यांचे वडील. Shaji Bhosle was his fath
In sentences of this type, the verb 'to be' is usua understood although it is not in the sentence. Such type of sentences are quite common in Marathi. The ne sentence after the one given above is of the sam type.

2) त्या गोष्टी ऐकून त्यांनाहि आपण पराक्रम गाजवावा असे वाटू लागले.
After hearing those stories, he also began to feel that he should perform prodigies of force and valour.

3) गोरगरीबांना न्याय मिळू लागला. Poor people began getting justice

4) अन्याय = injustice. The prefix अ - in Marathi is added to many words to form a negative. Here न्याय means justice. Other examples of this type will be

सत्य - saty' (N) = Truth. असत्य - Asaty' (N) = False.

कारण - Karan (N) = cause; reason. अकारण - Akaran = Causeless Needless

मोल - mol (N) = Price; value अमोल - amol (A) = Priceless of no value

5) असे होते शिवाजी महाराज = This is how Shivaji was or Shivaji Maharaj was like this

EXERCISES

1) Answer the following questions in complete Marathi sentences.

1) Who were the parents of शिवाजी महाराज?
2) What did शिवाजी's mother tell him in his childhood?
3) What did he think after hearing the stories?
4) Who were the rulers in Maharashtra at that time?
5) Who helped शिवाजी in fighting with these rulers?
6) What happened when शिवाजी was invited by [illegible]
7) What did Shivaji do when he returned from [illegible]
8) What were the orders of Shivaji?
9) What did शिवाजी do after he [illegible]

2) Fill in the following blanks with appropriate [illegible]

1) शिवाजी महाराजांचे नाव [illegible] महाराष्ट्र [illegible]
2) [illegible] लोकांना [illegible] शीकीले [illegible]
आहे [illegible]
3) शिवाजी महाराज [illegible] [illegible] [illegible]
4) औरंगजेबाला [illegible] या शिवाजी महाराजांना [illegible]
5) [illegible] [illegible] महाराष्ट्रात [illegible]

3) Translate the following sentences into English

1) [illegible] [illegible] आहे आणि [illegible] शकतो आहे
2) इंग्रज भारतात राज्य करीत होते
3) ह्या [illegible] [illegible] [illegible]
4) नेपोलियन हा फार शूर होता
5) हिंदुस्थानात सर्व धर्मांच्या लोकांना सारख्याच रीतीने वागविले जाते
6) मोगलांच्या राज्यात सर्वांना संरक्षण आणि न्याय मिळत नसे

मुंबई शहर.

मुंबई हें भारतांतले एक मोठें शहर आहे मुंबईची लोकवस्ती अठ्ठावीस लाख आहे. गेल्या पंधरा वर्षांत मुंबई शहराची वाढ फारच झपाट्याने झाली पण त्याच्या आधीहि मुंबई शहराला महत्व आले होते. मुंबईचा इतिहास फार मनोरंजक आहे. सोळाव्या शतकांत मुंबई पोर्तुगीज लोकांच्या मालकीची होती. पण त्यावेळच्या पोर्तुगालच्या राणीने इंग्लंडच्या राजाला आपल्या मुलीच्या लग्नांत मुंबई बेट आंदण म्हणून दिले. मुंबई शहर हें एक बेट आहे सुरवातीला हे एक बेट नसून ७ लहान लहान बेटें होती. इंग्रजांनी त्यांच्या ताब्यांत ७ बेटें आल्यावर समुद्र बुजवून एक मोठें बेट तयार केले आणि त्यावर एक किल्ला बांधला. ईस्ट इंडिया कंपनीच्या ताब्यांत बेट आल्यानंतर त्याला व्यापाराचे व संरक्षणाचे ठिकाण महत्व आले.

मुंबई हे नांव 'मुंबादेवी' ह्या देवीच्या नांवावरून पडले मुंबईत अजूनहि हें मुंबादेवीचें देऊळ आहे मुंबईतल्या अनेक भागाच्या नांवावरून मुंबईचा पूर्वीचा इतिहास समजतो उदाहरणार्थ "धोबीतलाव" ~~नांवावरून~~ हें एका भागाचे नांव आहे. पूर्वी ह्या भागांत एक तलाव होता आणि धोबी तिथे कपडे धूत असत आज तो तलाव नाही. पण तरीहि तो भाग 'धोबीतलाव' म्हणून ओळखला जातो. वाळकेश्वर, ~~फोर्ट~~ फोर्ट, भुलेश्वर, ठाकुरद्वार, चोपाटी ही इतर भागांची नांवे अशीच पडली आहेत.

मुंबई हे भारताचे पहिल्या प्रतीचे बंदर आहे. दरवर्षी हजारो बोटी इथे येतात. नाना तऱ्हेचा माल उतरवला जातो आणि आगगाडीने इतर प्रांतांत पाठवला जातो.

मुंबई हे मोठे व्यापाराचेंहि ठिकाण आहे. व्यापाराप्रमाणे इथे अनेक कारखाने व गिरण्याहि आहेत. ह्या गिरण्यांत कारखान्यांत आणि गोदींत हजारो लोक काम करतात. मुंबईला पाणी पुरवठा तानसा आणि विहार ह्या तलावातून होतो

DTO

मुंबइत भारतातल्या अनेक प्रांतातले लोक राहतात. 19
मुंबईत अनेक प्रेक्षणीय स्थळे आहेत. एकदरीत मुंबई शहर
फार प्रसिध्द आणि सुंदर आहे.

Vocabulary and Notes.

शहर - Sahər (N) = city.
झपाट्याने - zhəpatyane = quickly.
महत्व - Məhətwə (N) = Importance
मनोरंजक - Mənorənjək (A) = Interesting.
आंदण - andəṇ (N) = Dowry.
बेट - bet (N) = Island.
बुजवून - bujwun = Having filled up. (बुजव = To fill up.)
किल्ला - Killa (M) = Fort.
उदाहरणार्थ - udaharṇarthə = For example
तलाव - Təlaw = Lake.
धोबी - Dhobi: o (M) = Washerman, Laundryman
बंदर - Bəndər (N) = Port
कारखाना - Karkhana o (M) = Factory
गिरण - Girəṇ (F) = Mill.
एकंदरीत - Ekəndərit = On the whole, Generally

मुंबई = Mumbai: This is the proper name for the city of Bombay in Marathi.

लाख : 'Lakh' is one hundred thousand. Ten 'lakhs' make one million

मुंबई हे नांव 'मुंबादेवी' ह्या दि देवीच्या नांवावरुन पडलें

The ~~name~~ Mumbai: was given after the name of the Goddess "Mumbadevi."

A similar phrase appears later in the sentence – इतर भागांची नांवे आशीच पडली आहेत which should be translated as "The names of ~~f~~ other parts are given in a similar way

नाना तऱ्हेचा माल उतरवला जातो आणि आगगाडीने इतर प्रांताला

पाठवली जातो. Goods of various types are disembarked and are sent to other provinces by train.

EXERCISES

A) Answer the following questions in complete Marathi sente

1) What is the population of the city of Bombay?
2) Who owned Bombay in the 16th century?
3) Why is a section of Bombay called "Dhobitalaw"? धोबी तलाव
4) How many ships arrive in Bombay every year?
5) From where comes the water supply to Bombay?
6) After what deity is the name मुंबई given?
7) How many islands were there originally?
8) In what way did Bombay become important afte it was owned by the East India company?
9) How are the goods of Bombay sent to other provinces
10) In what way is the History of Bombay known?

B) Fill in the blanks with appropriate words

1) मुबईचा .... फारच मनोरंजक ....
2) मुंबई ... हे ..... आहे.
3) दया ...... व ... हजारो लोक ..... करतात
4) पूर्वी ह्या ... एक .... होता.
5) मद्रास शहर फार ..... आहे.
6) दिल्लीत अनेक .. ठिकाणे लोक ......
7) भारतात अनेक [illegible] ठिकाणे .....
8) दरवर्षी बोटी इथे
9) मुंबईत नाना तहेचा माल ...
10) 'धोबीतलाव' हे ... भागाचे .. आहे

C) Translate the following sentences into Marathi.

1) The history of Bombay is very interesting.

2) The city of Bombay is famous and beautiful
3) People from all provinces of India live in Bombay
4) The population of Bombay is two million and eight hundred thousand
5) The English built a fort on the island
6) There are many factories in Bombay.
7) Goods are sent to other provinces by train.
8) Washerman used to wash clothes.
9) Bombay is a business center
10) Every year many ships arrive at Bombay

संत तुकाराम.

तीनशे वर्षांपूर्वी महाराष्ट्रांत तुकाराम नांवाचा एक मोठा संत होऊन गेला. त्याने रचलेले अभंग आणि त्याच्याविषयीच्या अनेक गोष्टी आजही सर्वांना ठाऊक आहेत.

पुण्याजवळ देहू म्हणून एक गांव आहे. ह्या देहू गांवांत तुकारामाचा जन्म झाला. तुकाराम जातीने वाणी होता. त्याच्या ~~वड~~ वडिलांचे दुकान होते. तुकारामाचे लक्ष लहानपणापासून देवाच्या भक्तीकडे होते. वडिल त्याला दुकानावर बसवीत पण त्याचे लक्ष दुकान चालवण्याकडे ~~मुळ~~ मुळीच नसे. त्याच्या वडिलांना असे वाटले की तुकारामाचे लग्न लावून दिले म्हणजे तो संसारांत लक्ष घालील म्हणून त्यांनी तुकारामाचे लग्न लावून दिले. लग्न झाल्यावरही त्याचे लक्ष संसारांत लागेना. तशातच महाराष्ट्रांत मोठा दुष्काळ पडला, आणि तुकारामाचे आईवडील मरण पावले. धंदा बुडाल्यासारखा झाला तरीपण तुकारामाने देवभक्ती चालवलीच होती. तुकारामाची बायको जिजाबाई हिला संसार करण्याची फार हौस होती. पण तुकारामाचे संसारात मुळीच लक्ष नसे. ते पाहून तिला फार राग येई. पण तुकाराम आपला भामनाथाच्या डोंगरावर जाऊन भजन करीत बसे.

तुकारामाची ही देवभक्ती आणि त्याचे अभंग रचणे गांवातल्या ब्राह्मण मंडळींना आवडले नाही. हा तुच्छ जातीचा वाणी आणि अभंग कसले रचतो असे त्यांना वाटले. त्यांनी पैठण येथील ब्राह्मण मंडळीकडून आज्ञा आणवून तुकारामाला आपली सर्व अभंगरचना नदीत बुडवायला सांगितले. तुकारामाला फार वाईट वाटले पण ब्राह्मणांची आज्ञा मानून त्याने आपले सर्व अभंग नदीत बुडवले आणि मग तीन दिवस नदीच्या काठी काहीही न खातापिता त्याने देवाचा धावा आरंभला. अखेर तीन दिवसानंतर त्याचे अभंग व जसेच्या तसे नदीच्या पृष्ठभागावर आले. हा ~~च~~ चमत्कार पाहून ब्राह्मण मंडळींना फार आश्चर्य वाटले आणि त्यांनी तुकारामाला अभंग रचण्याची परवानगी दिली.

तुकारामाला कशाचाहि लोभ नव्हता. एकदा शिवाजी महाराजांनी तुकारामाची कीर्ति ऐकून त्याला एक मोठी भेट पाठवली. त्या भेटीत अनेक दागदागिने, वस्त्रे, पालखी आणि इतर अनेक वस्तु होत्या.

शिवाजीला त्या सर्व वस्तु पाहून आनंद झाला पण तुकारामाने त्या सर्व वस्तु परत पाठवल्या आणि शिवाजी महाराजांना निरोप पाठवला "आम्ही पांडुरंगाचे भक्त आहोत. तो आम्हाला सर्व कांही देतो. ह्या वस्तु घेऊन मला काय करायचे" शिवाजी महाराजांना हे ऐकून फार फार आश्चर्य वाटले आणि ते स्वतः तुकारामाच्या भेटीला आले आणि त्यांचे शिष्य बनले.

तुकारामाचे अभंग महाराष्ट्रांत फार प्रसिद्ध आहेत. आजहि वारकरी मंडळी आणि इतर लोक तुकारामाचे अभंग मोठ्या आवडीने गातात. तुकारामाच्या अभंगांच्या कित्येक ओळी म्हणी सारख्या रोजच्या बोलण्यांत वापरल्या जातात. उदाहरणार्थ, "बोले तैसा चाले, त्याची वंदावी पाउले." "कोडीले भांडार देण्याचा हा माल, मी तो हमाल भारवाही." "जे का रंजले गांजले, त्यासी म्हणे जो आपुले तोचि साधु ओळखावा; देव तेथेचि जाणावा." ह्या सारख्या अनेक अभंगांच्या ओळी आजहि लोकांच्या तोंडी आहेत.

तुकारामाच्या विषयी अनेक आख्यायिका प्रसिद्ध आहेत. पुष्कळ लोकांची आजहि अशी समजूत की तुकाराम जिवंतपणी स्वर्गाला गेले

Vocabulary and Notes.

संत - səntᵊ (M) : Saint, Ascetic

रचलेले - Rəchele (रच - Rac -(I)) : Composed (To compose).

अभंग - əbhəŋgᵊ / əbhəŋ (M) - A hymn / unbreakable

जन्म झाला - J̌ənməᵊ zhala = Birth took place ; was born

जातीने - Jatine (Jat (F)) - By caste (Caste)

दुकान - dukan (N) = Shop.

लहानपणापासून - Ləhanpaṇa pasun : since childhood
लहानपण : childhood

लग्न - Ləgnᵊ (N) = Marriage.

संसार - Sə̃wsar (M) : Family life; Married life

दुष्काळ - duskal (M) - Famine

धंदा - dhənda (M) : Business

बायको - bayko (F) - wife

डोंगरावर - dongrawər : On the hill (डोंगर dongar (M) : hill)

आज्ञा - adnya (F) = order.

बुडव - budəw (T) = To drown (बुड - bud (I) = To drown)

धावा - Dhawa (M) = Prayer

पृष्ठभाग - Prusthəbhag (M) = surface.

परवानगी - Pərwangi (F) = Permission.

कीर्ति - Kirti (F) : Fame.

भेट - Bhet (F) : Present, gift.

दागदागिने - dagdagine (M pl.) = ornament etc. (दागिना - ornaments)

वस्त्रे - wəstre (N pl : clothes, garments. sg. (वस्त्र : garment)

पालखी - Palkhi (F) = Palanquin.

वारकरीमंडळी - Warkəri Mandaḷi = People belonging to 'वारकरी' sect.

1) तुकाराम नावाचा एक मोठा संत होऊन गेला.

There existed (or happened to be) a great saint by the nam of Tukaram.

2) त्याने आपल्या मुलाचे लग्न लावून दिले

He got his son married or the arranged for his son to get married.

3) धंदा चालेनासा झाला

Business became slack.

4) तुकाराम भजन करीत असे.

Tukaram used to perform prayer (everyday).

The root बस (bas) is used with other verbs to indicate a habitual-action. See the following sentences.

उदा० मी रोज वाचीत असतो. I am in the habit of reading everyday or I read everyday. or I have a practice of reading everyd

In cases like this, the root 'bas-' takes the concordial aff of gender, number and person and not the other verb.

5) बोले तैसा चाले त्याची वंदावी पाऊले.

One who acts what he preaches should be worshipped or (praised)

4)

6) फोडिले भांडार, धन्याचा हा माल, मी तो हमाल भारवाही

The store is opened, all the goods belong to the master I am only a humble worker who brings the goods (to you)

7) जे का रंजले गांजले, त्यासी म्हणे जो आपुले, तोचि साधु ओळखावा, देव तेथेचि जाणावा

28.

He who helps those who are poor and miserable, should be recognized as a saint and an abode of God

EXERCISES

A) Answer the following questions in complete sentences

1) Where was Tukaram born?
2) What was Tukaram's caste?
3) What did Tukaram do since his [illegible]
4) Who sent a gift to Tukaram?
5) What was the name of Tukaram's wife?
6) Who did not like Tukaram's composition
7) What are some of the famous quotations from his verses?
8) What happened after Tukaram drowned his verses in the river?
9) What do some people believe even today?

B) Use the following words into sentences

1) जन्म 2) [illegible] 3) पाठवले 4) पसंत 5) आवड 6) [illegible] 7) [illegible]
8) [illegible] 9) [illegible] 10) आनंद

C) Translate the following sentences into Marathi

1) There is a town by the name of विरार near Bombay.
2) He is not interested in studying.
3) I returned all the things he sent me
4) I gave him permission to play.
5) Shivaji was born in Maharashtra
6) That boat sank in the river.
7) My Father owns a shop
8) I did not eat anything for three days.
9) Saints do not desire anything

सहल

आज तिसरीच्या वर्गात सकाळपासून गडबड चालली होती. कारण साने मास्तर तिसरीच्या मुलांना संध्याकाळी सहलीला नेणार होते. गावाबाहेरच्या टेकडीवर जायचे ठरले होते. मुलांना सहलीशिवाय बोलायला दुसरा विषय नव्हता.

दुपारचे चार वाजले आणि सूर्य हळूहळू पश्चिमेकडे कलू लागला. साने मास्तर वर्गात आले आणि मुलांना म्हणाले "सगळेजण तयार आहात का?" "होऽऽ" सर्वजण एका सुरात ओरडले. "चला तर वर्गाच्या बाहेर पडून पटांगणात एका रांगेत उभे रहा. गडबड करायची नाही. जो गडबड करील त्याला वर्गात बसून रहावे लागेल," मास्तर म्हणाले.

मुले गडबड न करता वर्गाबाहेर पडली आणि पटांगणात जाऊन एका ओळीत उभी राहिली. पाठ्यपुस्तके सर्वांनी वर्गातच ठेवली होती.

"आता एका ओळीत, तू सर्वांच्या मागून चल. कोणीही रांगेच्या बाहेर पडायचे नाही हं. चला हळूहळू," साने मास्तर म्हणाले आणि चालू लागले. सर्व वर्ग शिस्तीत त्यांच्या मागे चालू लागला. शाळेच्या बाहेर पडून मास्तर रस्त्याच्या कडेने चालू लागले. मुले वाटेत एकमेकांना निरनिराळ्या गोष्टी दाखवीत होती. रस्त्यातले लोक मुलांच्याकडे मोठ्या कौतुकाने पहात होते. दहा पंधरा मिनिटांतच वर्ग गावाबाहेर आला ~~कौतुकाने पहात होते~~. [illegible] आणि सर्वांनी टेकडीवर चढायला सुरवात केली. अर्धी टेकडी चढून होताच काहीजण हाश हुश्श करू लागले. "कारे, दमलात का एवढ्यात? मग मोठे मोठे डोंगर कसे चढून जाणार तुम्ही? साने मास्तर म्हणाले "छे, आम्ही नाही दमलो!" काही मुले ओरडली.

थोड्याच वेळात मुले टेकडीच्या माथ्यावर पोचली. वर पोचताच गार वाऱ्याच्या झुळुका सर्वांना जाणवल्या आणि मुलांना एकदम हुशारी वाटली. टेकडीच्या माथ्यावर सपाट जमीन पाहून मुलांना आश्चर्य वाटले. मास्तर म्हणाले, "पहा, आपला गाव इथून कसा दिसतो तो! घरे पहा केवढी लहान लहान दिसतात ती. शाळा कुठे आहे सांगा पाहू?"

"तो पहा आपली शाळा ती पांढरी इमारत दिसते आहे तीच शाळा" मुले म्हणाली, "बरोबर. महादेवाचे देऊळ कुठे आहे? दिसते आहे का" "ते पहा गावच्या दुसऱ्या टोकाला. देवळाचा घुमट कसा उठून दिसतो आहे पहा. देवळजवळच्या तलाव किती लहान दिसतो आहे! आणि समोर सूर्य पहा कसा सोन्याच्या गोळ्या सारखा दिसतो आहे!" मास्तर म्हणाले मग त्यांनी बरोबर आणलेला खाऊ मुलांना वाटला आणि मुले हळूहळू टेकडी उतरू लागली सर्वजण शाळेत परतले तेव्हा अंधार पडू लागला होता. मुले पाट्यादप्तरें घेऊन घरी गेली आणि प्रत्येकजण आपल्या सहलीचे वर्णन आईजवळ करू लागला. अशी ही तिसरीची सहल पार पडली.

Vocabulary and Notes

सहल - Sahal (F) = Trip, Picnic.

गडबड - gadbad (F) = Commotion, Loud noise;

टेकडी - tekdi: (F) = Hill

पश्चिम - Paščim (F) = West (direction)

तयार - tayar = Ready

सुरात - Surat = In tone (सूर su:r (M)) = Tone; Tune.

रांग - Rang / Ran (F) = Line

ओळीत - oli:t = In a line (ओळ ol (F) = Line)

पाट्यादप्तरे - Patyadaptre (M.pl) - Books and slates, Briefcases etc.
(पाटी - Pati (F) = slate
दप्तर - daptar (M) - briefcase)

शिस्तीत - Šisti:t = In a discipline way
(शिस्त - Šist = Discipline)

कौतुकाने - Kawtakane : With appreciation, with admiration.
(कौतुक Kawtuk (N) : Appreciation. encouragement

माथ्यावर - Mathyawar : on the top (माथा - Matha (M) = Top)

घुमट - ghumat (M) = Domb.

देऊळ - Deu:l (N) = Temple.

रसभरीत - Rasbharit / Rasbhari:t (A) = Full of Juice; juicy; Interesting.

वर्णन warnan (N) = Description

1) गडबड चाललेली होती : There was a lot of noise going on. There was some commotion

2) होऽऽ = Yes The sign 'ऽ' is used to indicate the lengthening of the Final vowel. Two or Three of these signs indicate that the vowel was prolonged for quite some time

3) हां or हां : O.K. This is used by many persons to indicate different meanings; One of the meanings of such utterance is "I am paying attention; go on"

4) कांहीजण हाशहुश करू लागले

Some started making noises (indicating that they are tired)

हाश हुश /Haŝhhuŝ/ is an onomatopoeic word imitating the noise made when a person has done some hard work or has taken plenty of exercise and is resting. The whole phrase is हाशहुश कर - Haŝhhuŝ kar : To make a noise indicating that one is tired.

5) वाऱ्याची झुळूक : A gentle breeze.
वारा - Wara (M) - Wind.
झुळूक - Zhuluk (F) - A flow, A wild flow.

6) घुमट उठून दिसतो : The domb looks (appears) prominent

7) लहान लहान - very small.
Repetition of adjectival words indicate extensive quality of quantity. See the following sentences

तो दूर दूर निघून गेला - He went far away

तिथे मोठे मोठे लोक आले होते

There were present very great persons (or persons of very great reputation or fame)

EXERCISES.

A) Answer the following questions in complete Marathi Sentences
1) Where did the teacher plan to take the boys?
2) What did the boys do when they got out of their classroom?
3) Where did the boys leave their books?
4) What were the people in the streets doing?
5) What happened when the boys reached the top of the hill?
6) How did the houses in the town look from the hill?
7) Where was the temple of महादेव?
8) What did the teacher ask the boys to identify?
9) What did the teacher distribute to the boys?

B) Fill in the blanks with appropriate words
1) सूर्य ... पश्चिमेकडे ... लागला.
2) मुलांना ... शिवाय ओ कायला पैसा ... नव्हता
3) मुले एका ... उभी.
4) देऊळ गांवाच्या ... टोकाला ...
5) टेकडीच्या ... माथ्या ... सपाट ... होती
6) सर्व वर्ग मास्तरांच्या ... शिस्तीत चालू
7) वर ... सर्वांना ... इशाही वाटली
8) मी मुलांना ... वाटल्या
9) सगळे मास्तर ... आले

C) Translate the following sentences into Marathi
1) Are you (plural) ready?
2) The boys stood in a line.
3) The sun looks like a ball of gold.

4) There is a temple in the town.
5) Where is the school?
6) There is a lake outside the town
7) The teacher came into the classroom.
8) All the boys returned to the school.

पुंडलीक

पंढरपूर गाव महाराष्ट्रात आहे हे ठिकाण म्हणून अतिशय प्रसिद्ध आहे दरवर्षी आषाढ आणि कार्तिक महिन्यातल्या एकादशीला मोठी यात्रा भरते पंढरपूरला विठ्ठलाचे देऊळ आहे आणि ह्या देवाच्या दर्शनाकरिता अलोट गर्दी असते पंढरपुराजवळून चंद्रभागा नदी वाहते ह्या चंद्रभागा नदीच्या वाळवंटात हजारो लोक विठ्ठलनामाचा गजर करीत असतात विठ्ठलाचे दुसरे नाव पांडुरंग असे आहे देवळात मुख्य देवळातली पांडुरंगाची मूर्ति कंबरेवर हात ठेऊन देवूळ विटेवर उभी आहे ही पांडुरंगाची मूर्ति विटेवर का उभी आहे ह्याबद्दल पुढील कथा सांगण्यात येते

फार पूर्वीच्या काळी पंढरपुरात एक गरीब ब्राह्मण रहात असे त्याला पुंडलीक नावाचा एक उनाड मुलगा होता तो आपल्या आईवडिलांना [illegible] तो त्याच्या बायकोचे [illegible] नाचत असे आणि आईवडिलांना मारहाण करी आणि शिव्या देई तेव्हा आईवडिल कंटाळून गावातल्या काही इतर लोकांबरोबर यात्रेला निघाले पुंडलीकही त्यांच्याबरोबर निघाला पण आपल्या आईवडिलांची त्याने मुळीच विचारपूस केली नाही

वाटेत ह्या सर्व लोकांनी एका ऋषींच्या आश्रमात मुक्काम केला तेथे [illegible] पुंडलीक बाहेर निजलेला होता पहाटेच्या वेळेला एका रात्री आश्रमाजवळ येऊन पाऊस पडू लागला म्हणून पुंडलीक आत ऋषींच्या घरात जाऊन तेव्हा त्याला तीन घाणेरड्या स्त्रिया आश्रमात जाताना दिसल्या थोड्यावेळाने त्या सुंदर होऊन बाहेर आल्या ते पाहून पुंडलिकाला फार आश्चर्य वाटले व त्याने त्यांना "हा काय चमत्कार आहे?" असा प्रश्न केला तेव्हा त्या स्त्रिया म्हणाल्या "आम्ही गंगा, यमुना आणि सरस्वती अशा तीन प्रसिद्ध नद्या आहोत दररोज पाण्यात पुष्कळ लोक आमच्यात स्नान करतात आणि त्यांची घाण लागून आम्ही घाणेरड्या होतो ती घाण इथे येऊन आम्ही ऋषींच्या देवळात आणि कोठे धुऊन टाकतो व पुन्हा स्वच्छ होतो पुंडलिका, तू अत्यंत पापी आहेस तू आपल्या आईवडिलांचा फार छळ केला आहेस म्हणून मरणानंतर देव तुला भयंकर शिक्षा करील"

हे ऐकून पुंडलिकाला पश्चाताप झाला. तो त्यांना म्हणाला, "मी तुम्हाला शरण आलो आहे. ह्या पापातून मुक्त होण्याकरिता मी काय करू? मला मार्ग दाखवा." त्या स्त्रिया म्हणाल्या, "तू आपल्या आईवडिलांची सेवा कर. तेच तुझे देव आहेत." असे म्हणून त्या नाहीशा झाल्या.

पुंडलिकाला खराखुरा पश्चाताप झाला असल्याने त्याने ताबडतोब आईवडिलांना शोधून आणले आणि त्यांना पंढरपुरास परत आणून तो त्यांची सेवा करू लागला. आता तो त्यांना कधीच त्रास देत नसे. उलट नाना प्रकारांनी तो त्यांची सेवा करी.

पुंडलिकाची भक्ति पाहून पांडुरंग फार प्रसन्न झाले आणि भेटण्याकरिता त्याच्या घरी आले. ते आले तेव्हा पुंडलीक आपल्या आई-वडिलांच्या सेवेत गर्क होता. देवाकडे त्याचे मुळीच लक्ष गेले नाही. तेव्हा देवांनीच त्याला हाक मारली. तेव्हां पुंडलिकाचे लक्ष त्यांच्याकडे गेले आणि त्याने त्यांच्याकडे दोन विटा फेकल्या आणि तो म्हणाला, "देवा इथें ह्या विटेवर क्षणभर उभे रहा. माझी ही सेवा आटपली की मी तुमच्या सेवेला येतो. एवढे म्हणून तो पुन्हा आ वडिलांच्या सेवेत गुंग झाला.

पांडुरंगाला त्याची ही भक्ति पाहून फार आनंद झाला आणि ते त्याला म्हणाले, "पुंडलिका, तुला हवा तो वर मा पुंडलिक म्हणाला, "देवा, आपण आहात तसेच इथे विटेवर उ रहा." देवाने त्याच्या भक्तीला भुलून ~~त्या~~ त्याचे म्हणणे केले, व त्याप्रमाणे पांडुरंगाची मूर्ति अजूनही पंढरपूरला विटेवर उभी आहे

Vocabulary and Notes.

(एकादशी - ekadəsi: (F) = Eleventh day.
अलोट - əlot (A) = Innumerable.
गर्दी - gərdi: (F) = crowd.
विठ्ठलनाम - withəl nam (N) = Name of the deity 'Wittal'.
(नाम - nam (N) = Name)
गजर - gəjər (M) = The shout of acclaimation; Also an alarm (of a clock).
वीट - wi:t (F) = Brick.
कंबर / कमर - Kəmbər / Kəmər (F) = waist.
कथा - Kətha (F) = story.
उनाड - unad (A) = Naughty; wild.
मारहाण - Marhan (F) = Beating (हाण - han - (T) = To strike)
शिवी - Šiwi: (F) = Abusive term. Abuse.
ऋषी - rusi: (M) = Saint; sage.
घाणेरडा - ghanerd-a (A) = Dirty.
स्त्री - stri: (F) = Women.
नदी - nədi: (F) = River.
घाण - ghan (F) = Rubbish, dirt, garbage.
सेवा - Sewa (F) - Service
स्वच्छ - swəčchə (A) = clean
पापी - Papi: (A) = Sinful (पाप Pap (N) = Sin)
मरण - Marən (M) = Death
मुक्त हो - Muktə ho- = To become free - to get salvation.
मार्ग - Margə (M) = Way
शोध - Šodh - (T) = To search
प्रसन्न हो - Prəsənnə ho - = To be pleased

(ii) [illegible] becomes polite [illegible]

[illegible] (a) [illegible]

[illegible] (b) [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] independent

[illegible]

[illegible]

[illegible] the translation of these sentences [illegible]

[illegible]

may take many other phrases in Marathi the phrase

[illegible]

for आणि [illegible] and [illegible] pay attention for आणि [illegible]

7) क्षणभर उभं रहा

Wait for a moment or stand for a moment. But

खुर्चीवर उभा रहा

Stand on the chair.

8) The word की is used in different ways in Mar.

Notice the following sentences.

तो आला की मी जाईन.

As soon as he comes, I shall go.

तुम्ही जेवलात की नाही?

Did you eat or not?

शिक्षक म्हणाले की आपण धडा ~~[illegible]~~ वाचूया

The teacher said that we should read the lesson.

रमा येईल की तुमच्या बरोबर! (Mostly colloquial style

Of course Rama ~~with~~ will come with You.

EXERCISES

A) Answer the following questions in complete Marathi sentences

1) What is पंढरपूर famous for?
2) Which river flows by side of पंढरपूर?
3) Who lived in पंढरपूर long time ago?
4) What happened when पुंडलिक went for a walk?
5) What did he see when he reached the hermitage
6) Who were the three women?
7) How did they clean themselves?
8) What did tell पुंडलिक?
9) What did पुंडलिक do after hearing their advice?
10) What was पुंडलिक doing when पांडुरंग came to see him
11) How did he receive पांडुरंग?
12) What did पांडुरंग say to पुंडलिक?

B) Fill in the blanks with appropriate words

1) पांडुरंगाचे ---- नांव ----- असे आहे.
2) दरवर्षी ---- महिन्यातल्या ---- एकादशीला ---- ला मोठी यात्रा ----
3) देवळांतली ---- कंबरेवर हात ---- विटे ---- उभी आहे
4) पुंडलिकाचे ---- आईवडिलांची ---- विचारपूस ---- नाही.
5) त्या ---- स्त्रिया ---- वेळात सुंदर ---- बाहेर आल्या.
6) त्याच्या ---- नंतर देव ---- भयंकर शिक्षा करील
7) पुंडलिकाची ---- पाहून ---- फार प्रसन्न
8) त्याने विठ्ठलाला ---- वर उभे ---- सांगितले
9) ह्या ---- तून मुक्त होण्या ---- ची काय करू?
10) त्याकाळी ---- येऊन आला ---- पडू लागला ---- तो आश्रमापाशी

c) Translate the following sentences into Marathi.

1) Banaras is Famous in India as a place of pilgrimage
2) My friend's son is very naughty and behaves as he pleases.
3) I went out for a walk; but all of a sudden it started raining.
4) My friend repented for harassing his parents and decided to serve them well.
5) My mother was very busy in her work and did not notice me when I came home
6) The Statue of पाडुरंग is still standing in bricks
7) That sinful man said to the God, "Please show me the way to get rid of my sins."

पुस्तकं खरेदी

वडील - दिनू, अरे तुझी पुस्तकं आणायला हवीत आता शाळा सुरू होशिल पुढच्या आठवड्यात. तुला यादी मिळाली का ?

दिनू - हो बाबा, मला नाव घातलं शाळेत त्याच दिवशी यादी मिळाली. केव्हा जायचं आपण पुस्तकं आणायला ?

वडील - जाऊ की आज नाही तर उद्या ! किती पुस्तकं आणायची आहेत? (यादी बघतात) अबब! सहा र पुस्तकं! त्याला किती वेळ लागतो ?

दिनू - पण बाबा, मला काही वह्या पण हव्या आहेत. आणि शिवाय पेन्सिली, दौत, शाई वगैरे पण हवी आहे

वडील - बर तर, आत्ताच जाऊया. नाहीतरी मला वेळ आहेच आता तेव्हा उरकून टाकूया हे काम.

× × ×

[पुस्तकांचे दुकान. दुकानात खूप गर्दी आहे. दिनूचे वडील आणि दिनू दुकानात शिरतात]

एक पुस्तकविक्रेता - हं, कोणती पुस्तकं पाहिजेत तुम्हाला ?

वडील - या यादीतली सर्व पुस्तकं पाहिजेत. काही जुनी असली तर पहा

दिनू - नाही बाबा, मला नवीन पुस्तकं हवीत !

~~कहे~~ वडील - बर बुवा, नवीनच द्याहो.

पुस्तकविक्रेता - बालबोध वाचन भाग ४ था आहे, सोडीवाचन भाग ४ था आहे, नागरिकशास्त्र भाग ४ था आहे भूगोल भाग ४ था, इतिहास आणि आरोग्यशास्त्र ह्यांच्या आवृत्त्या संपल्या आहेत. नवीन आवृत्त्या यायला आणखी दोन आठवडे लागतील. काही जुन्या आवृत्त्या शिल्लक नाहीत त्यापैकी जुनी पुस्तकं दिलीत तरी चालेल

पुस्तकविक्रेता बर, आणखी काही वह्या वगैरे ?

वडिल - हे, हो वह्या पण हव्यात किती पानी हव्यात रे दिनू?

दिनू - चार शंभर पानी आणि दोन दोनशे पानी अंकगणिताकरता

पुस्तकविक्रेता - ह्या ह्या. आणि ही पुस्तके. चार नवी आणि दोन जुनी सर्व मिळून बारा रुपये आणि साठ नये पैसे झाले. ही तुमची पावती.

[वडील पैसे देतात दिनू पुस्तकांचा गठ्ठा उचलतो आणि दोघेजण दुकानातून बाहेर पडतात.]

वडील - आता पुस्तके नीट जपून वापर. घरी गेल्यावर त्याला कव्हर घालून घे ताबडतोब आणि पुस्तके हरवायची नाहीत बर का! हरवलीस तर नवीन काही घेऊन देणार नाही मी. आणि अभ्यासाला सुरवात करायची आता हळूहळू, बर का!

दिनू - हो बाबा. मी घरी गेल्यावर दादाकडून कव्हर घालून घेईन लगेच आणि पुस्तके हरवणार नाही काही मी! अभ्यासाला पण सुरवात करीन उद्यापासून.

वडील बर बर, पाहूयाच आता काय अभ्यास करतोस तो!

Vocabulary and Notes

पुस्तक Pustak (N) = Book

खरेदी Kharedi (F) = Buying, Purchasing

यादी Yadi (F) = List

[illegible] [illegible] (M) = [illegible], Small

वह्या Vahya (F pl) = Note book (वही Vahi (F) [illegible]
Marathi Balbodh [illegible]
Devanagari [illegible])

दौत Daut (F) = Inkpot

शाई Shai (F) = Ink

बाळबोध वळणाचे Balbodh walanache (N) = Marathi [illegible]
[illegible]

मोडी वळणाचे Modi walanache (N) = Marathi [illegible]
[illegible] Script
(See Note Below)

आरोग्यशास्त्र Aarogyashastra (N) = Science of Hygiene

मराठी Marathi (F) = Marathi

गठ्ठा Gattha (M) = Bundle

अभ्यास Abhyas (M) = Study

नागरिक शास्त्र Nagarik Shastra (N) = Civics (नागरिक Nagarik = citizen)

Notes

1) कधी जायचे आपण पुस्तक आणायला?
When are we going to purchase the book?

2) मला काही वह्यापण हव्या आहेत
I want some notebooks also

The word पण is used in Marathi in different meanings when at the beginning of the sentence [illegible] 'but.'

See the Following sentence.

मी आलो असतो. पण मला वेळ नव्हता.

I would have come. But I did not have any time.

However, when used in the middle of the sentence with a noun or pronoun, it means 'also'. See the Following sentence.

मी पण येईन.

I will also come

त्याला पुस्तक हव आणि पाटीपण हवी.

Not only does he want a book, but also a slate; or He wants a book and also a slate.

3) मोडीवाचन Reader in modi Script.

The modi script is supposed to have been invente by a minister called हेमाडपंत in the 12th centhry. It is a cursive script for Marathi and can be used for writing speedily. All the correspondence of the Maratha kings and ministers was in Modi script. Many historical documents and ancient manuscripts in Marathi are in this script.

4) बर बर O.K

EXERCISES.

A) Use the Following words into Marathi sentences.

1) वह्या 2) दुकान 3) पाहिजे 4) नवीन 5) शिक्षक 6) उद्या 7) पण
8) स्वीकार - 9) मी 10) हळू.

B) Fill in the blanks with appropriate words.

1) पुढच्या .... शाळा .... होईल.
2) मला .... काही पुस्तके
3) दुकानात खूप .... होती
4) ह्या पुस्तकांच्या आवृत्त्या .... आहेत.
5) पुस्तके .... वापर
6) मी घरी .... अभ्यासाला .... करीत
7) हे काम उरकून
8) काही .... पुस्तके .... तरी चालेल.
9) पुस्तके .... तर नवीन .... देणार नाही.

C) Translate the following sentences into Marathi.

1) Let us go to the shop.
2) How many books do you want?
3) There was a big crowd in the shop.
4) This is your receipt.
5) He will use the books with care
6) We want all the books on this list
7) I learn history, geography and civics in the school.
8) The school will open next week.
9) Let us finish this job

५४

पत्र कसे लिहावे

पुणे
दिनांक ७ डिसेंबर १९६

प्रिय दादास,

सप्रेम नमस्कार विनंती विशेष.

माझे हे पाहून तुला खूपच आश्चर्य वाटेल. पण काल आमच्या वर्गात मास्तरांनी आम्हाला पत्र लेखन शिकवले आणि त्याची मला इतकी मजा वाटली की घरी आल्याबरोबर मी तुला एक पत्र लिहायचे ठरवले. पत्र लिहिण्याचे इतके वेगवेगळे प्रकार असतात हे मला ठाऊक नव्हते. मास्तरांनी आम्हाला निरनिराळे पत्रांचे नमुने फळ्यावर लिहून दाखवले. त्यांत बाबांना पत्र लिहायचे झाले तर "तीर्थरूप (किंवा तीर्थस्वरूप) बाबांना साष्टांग नमस्कार विनंती विशेष" असा मायना हे मास्तरांनी सांगितले की लग्न झालेल्या आणि नवरा जिवंत असलेल्या स्त्रियांना लिहिताना त्यांच्या नावामागे 'सौभाग्यवती' असा मायना लिहितात त्याकरिता नुसते 'सौ.' लिहिले तरी चालते. ज्यांचा नवरा मरण पावला आहे अशा स्त्रियांना लिहिताना 'गंगाभागीरथी' असे लिहितात त्याचप्रमाणे आपल्या विशेष ओळखीच्या नसलेल्या कोणा ~~गृहस्थ~~ गृहस्थाला लिहायचे झाले तर त्यांच्या नावामागे 'राजमान्य राजश्री' असे लिहितात ह्याचेच छोटे रूप म्हणजे "रा. रा." हे होय. मास्तर म्हणाले की कोणत्याही वडील माणसाला लिहिताना नेहमी 'साष्टांग नमस्कार विनंती विशेष' असे लिहावे. पण हा मायना सर्वच्या सर्व लिहिण्याऐवजी नुसते 'सा. न. वि. वि.' असे लिहिले तरी चालते. आपल्या मित्रांना आणि बरोबरीच्या लोकांना लिहिताना आणि आपल्या आवडत्या माणसाला लिहिताना नुसते प्रिय असे लिहिले तरी चालते. दादा, तू मला फार आवडतोस म्हणून मी 'प्रिय दादा' असे ~~असे~~ लिहिले आहे. मुलांनी मास्तरांना विचारले की वडील माणसे लहानाला : म्हणजे लहान मुलांना P.T.O

किंवा त्यांच्यापेक्षा वयाने लहान असणाऱ्या लोकांना काय लिहितात? मास्तरांना हा प्रश्न ऐकून आनंद झाला ते म्हणाले की अशीच चौकस बुद्धी तुमच्याजवळ हवी. मग त्यांनी सांगितले की वडील माणसे लहानांना पत्र लिहीताना नावामागे 'चिरंजीव' असे लिहून मग नावापुढे 'अनेक आशीर्वाद' असे लिहितात. म्हणजे समजा बाबांनी जर तुला पत्र लिहिले तर ते "चिरंजीव विनायक ह्यांस अनेक आशीर्वाद" असे लिहितील, नाही का? मास्तर म्हणाले की पत्राच्या शेवटी सर्वसाधारणपणे 'कळावे, लोभ असावा ही विनंती' असे किंवा नुसते "कळावे, लोभ असावा" असेही लिहितात आणि पुष्कळदा हे सर्व लिहिण्याऐवजी काहीजण नुसते 'क. लो. अ.' असे लिहितात आणि त्यानंतर 'आपला' किंवा 'तुझा' असे लिहून सही करतात. पुष्कळ लोक असे नाते असेल त्याप्रमाणे 'तुझा बंधू' किंवा 'तुझी बहिण' असे लिहून मग सही करतात. पण दादा मास्तर म्हणत होते की आजकाल हे बाकीचे मायने हळूहळू प्रचारातून जाऊ लागले आहेत आणि बहुतेक सर्वजण "प्रिय ____" अशीच सुरुवात करतात.

सारे हे पत्र नुसते मायन्यानीच भरून गेले आहे पण आणखी काय लिहू? आईची प्रकृती ठीक आहे. ताई सध्या तिच्या वार्षिक संमेलनाच्या गडबडीत आहे. त्यामुळे तिला माझ्याशी बोलायला पण वेळ मिळत नाही. बाबा कालच बाहेरगावाहून प आले काही कामाकरिता गेले होते ते. वाघ्या कुत्रा आणि मांजरी सध्या झोपा काढीत आहेत. बाकी सर्व ठीक आहे. सवडीने पत्राचे उत्तर पाठव.

तुझा भाऊ
श्रीधर

ताजा कलम: मास्तर म्हणत होते की पत्राच्या शेवटी सही केल्यावर आणखी काही

लिहावयाचें असल्यास 'ताजा कलम' किंवा 'ता. क.'
असें लिहून मग त्या खालीं अधिक
मजकूर लिहितात. मी पत्रांत हें लिहायचें
विसरल्यानें हा 'ताजा कलम' लिहित आहे.

तुझा भाऊ
श्रीधर.

Vocabulary and Notes.

पत्र - Patrə (N) = Letter.

सप्रेम - Saprem = with love (प्रेम - Prem (N) = Love)

नमस्कार - Naməskar (M) = salutation; greetings.

मायना - Mayna (M) = Way of addressing persons when writing a letter; A complimentary formula.

साथ

साष्टांग - Sastam/sastangə (A)

तीर्थरूप - ti:rtharu:p(A) = Complete; Full. (Literally, with eight parts of the body; when a complete salutation is performed, 8 parts of the body are supposed to touch the ground.)

तीर्थरूप - ti:rtharu:p (A) = A term of respect when writing to elders.

विशेष - wišeṣ (A) = Special.

सौभाग्यवती - Səwbhagyəwati: (A) = Mrs.

गंगाभागीरथी - gaŋgəbhagi:rəthi: (A) = A term of respect when writing to widows.

चौकसबुद्धी - Cəwkəsbuddhi: (F) = Enquisitive mind.

सर्वसाधारणपणे - Sərwəsadharəṇpəṇe = Generally.

नाते - Nate (N) = Relation; Relationship.

प्रचार - Prəčər (M) = Use

प्रकृती - Prəkruti: (F) = Disposition; constitution; Temparament.

सही - Səhi: (F) = Signature.

कुत्रा - Kutra (M) = Dog.

P.T.O.

Notes.

1) हें मला ठाऊक नव्हतें.

I did not know it.

2) पत्र लिहायचें झालें तर.....

If a letter is to be written; (If one want's t write a letter).

3) नुसतें सौ. लिहिलें तरी चालतें.

It is all right even if only "Sau" is written.

4) सर्वच्या सर्व

All; complete; Full.

5) जसें नातें असेल त्याप्रमाणें....

According to the relationship.....

EXERCISES.

A) Answer the following questions in complete Marathi Sentences.

1) What did the teacher teach in the class yesterday?
2) What did Shridhar (श्रीधर) decide to do?
3) How is a widow addressed when writing a letter to her
4) What is the title used before the name of a married woman?
5) How do many people begin their letters now a day?
6) What was the comment of the teacher when the boy asked him a question.
7) How does one usually end one's letter?
8) Who returned home yesterday?

B) Use the following words into sentences.

1) नमस्कार 2) काळजी 3) फार 4) पत्र 5) पारखव
6) सही 7) भाऊ 8) मायना 9) किंवा 10) पुष्कळ.

C) Fill in the with appropriate words.

1) मी गांवाला जायचें ....
2) तूं मला फार ....
3) पत्राच्या शेवटी ..... करा.
4) वडिल .... लहानांना पत्र ...."अनेक ....."असें लिहितात
5) माझा मोठा .... फार ..... आहे.
6) ह्या पत्रांत ताजा ...... आहे.
7) हे बाकीचे ..... हळूहळू ..... जाऊ लागले .....
8) पत्र .... एवढे प्रकार ..... हें मला ठाऊक .....
9) आईची .... ठीक आहे.
10) सवडीनें .... उत्तर पाठव.

मराठी भाषेंतील कांही म्हणी.

जगांतील इतर भाषांप्रमाणे मराठी भाषेंत सुद्धा अनेक म्हणी आहेत. लोक ह्या म्हणी बोलतांना अगर लिहितांना नेहमी वापरतात. अशा म्हणींपैकी पुष्कळशा म्हणींमागे कांहींनाकांही तरी इतिहास किंवा दंतकथा, किंवा एखादी गोष्ट असते कांही म्हणींच्या मागे व्यवहारांत नेहमी दृष्टीला पडणाऱ्या गोष्टी असतात, आणि अशा गोष्टींबद्दल केलेलें विधान पुढें म्हण म्हणून वापरलें जातें. उदाहरणार्थ खाली म्हणी आणि वाक्प्रचार पहा. १) तेरड्याचे रंग तीन दिवस :- तेरडा म्हणून एक लहान झुडूप आहे. त्याची फुलें फार भपकेदार असतात. आज त्या फुलांचे जे रंग असतात ते उद्या वेगळे होतात. उद्याचे रंग परवाला बदलतात. पण तीन दिवसानंतर हे रंग कांही टिकत नाहींत. त्यावरून एखादा मनुष्य एखा गोष्ट शेवटपर्यंत पुरी करीत नसला, पण सुरवातीला मात्र त्याविषयी फा गाजावाजा करीत असला की त्याच्या संबधीं ही म्हण वापरतात. तेरड्याच्या फुलांचे रंग जरी भपकेदार असले तरी ते जसे तीन दिवसच टिकतात त्याप्रमाणें ह्या अशा मनुष्यानें कोणत्याहि कामाची सुरवात फा मोठ्या उत्साहानें केली तरी तो तें काम शेवटपर्यंत पुरें करण्याची ~~शक्य~~ शकयता नाही.

२) कोंबडा झाकला म्हणून सूर्य उगवयचा थांबत नाहीं :- ह्या म्हणीच्या स्पष्टीकरणाकरितां पुढील गोष्ट सांगण्यासारखी आहे. एका गांवात एक म्हातारी रहात असे. तिला दोन सुना होत्या. म्हातारीजवळ एक कोंबडा होता. तो रोज पहाटे लवकर आरवत असे. तो आरवला की म्हातारी उठून सुनांना उठवीत असे आणि त्यांना कामाला लावीत असे. तेव्हां सुनांनी एक दिवस विचार केला की आपण कोंबडा झाकला की त्याला उजाडलेलें दिसणार नाही, आणि तो आरवणार नाही; मग म्हातारी उठून आपल्याला कामाला लावणार नाहीं. तेव्हां त्यांनी कोंबडा रात्रीं झाकून ठेवला. तरीपण सूर्य उगवल्यावर म्हातारी उठलीच आणि तिनें सुनांना उठवून कामाला लावलें. तेव्हां एखादी गोष्ट होणार असली तर ती क्षुल्लक अडथळ्यांना जुमानीत नाहीं अशा अर्थानें ही म्हण वापरली जाते.

3) अति तेथें माती :- ह्या म्हणीच्या स्पष्टीकरणा करता पुढील गोष्ट सांगण्या सारखी आहे. एकदा एका गांवांत एक भिकारी होता. तो गांवांत भिक्षा मागून निर्वाह करीत असे. एक दिवस त्याला कांहींच भिक्षा मिळाली नाहीं. तेव्हां तो गांवाबाहेर जाऊन एका झाडाखालीं रडत बसला. भिकाऱ्याला रडतांना पाहून देवाला त्याची दया आली आणि तो भिकाऱ्याच्या समोर उभा राहून त्याला म्हणाला, "अरे, तूं रडूं नकोस. तुला काय पाहिजे तें माग." भिकारी आनंदून म्हणाला, "देवा, मला खूपशा सोन्याच्या मोहरा द्या." देव म्हणाला, "तुझी झोळी कर पुढें. म्हणजे त्या झोळींत मी मोहोरा टाकतो. पण एक गोष्ट लक्षांत ठेव. ह्या मोहरो जमीनीवर पडल्या तर त्यांची माती होईल." भिकारी म्हणाला, "बरें आहे देवा." आणि असें म्हणून त्यानें आपली झोळी पुढें केली. देवानें झोळीत मोहोरा टाकायला सुरवात केली. झोळी अर्धी अधिक भरल्यावर देव म्हणाला, "पुरे का" भिकारी म्हणाला, "नाहीं देवा आणखी थोड्या मोहरा घाला." तेव्हां देवानें त्याची झोळी पुरती भरली. पण भिकाऱ्याला लोभ सुटला. तो म्हणाला, "देवा आणखी थोड्या मोहरा घाला." देव म्हणाला, "अरे पण तुझी झोळी फार जुनी आहे. अधिक मोहरा घातल्या तर ती फाटेल." तो आणखी थोड्या मोहरा घालतो तोंच 'टर्र्र्' असा आवाज होऊन झोळी फाटली आणि सर्व मोहरा खालती मातीत पडल्या. भिकारी खालीं पाहतो तो काय? सर्व मोहरांची माती झालेली! त्यानें वर पाहिलें तो देव केव्हांच अदृश्य झाला होता. तेव्हां मात्र भिकाऱ्याला अति लोभ केल्याबद्दल पश्चात्ताप झाला. पण आता काय उपयोग हे तेव्हां कोणत्याहि गोष्टीचा अतिरेक केला कीं त्याचा परिणाम दुःखका होतो.

Vocabulary and Notes.

भाषा - Bhaṣa (F) = Language
म्हणी - Mhaṇi: (F.pl.) = Sayings; proverbs. (sg. म्हण Mhaṇ (F))
दंतकथा - Dantakatha (F) = Legend; Anecdote.
व्यवहार - wyawahar (M) = Transaction; Everyday life.
विधान - widhan (N) = Statement.
वाक्प्रचार - wakpračar (M) = Saying; A sentence of tradition.
तेरडा - (M) = A flower tree.
झुडूप - Zhuḍu:p (N) = Bush.
Bhapkedar - Bhapkedar (A) = Pompous; showy.
बदलतात - Badaltat (बदलणे - badal-I/T) = To change.
वापरतात - Wapartat (वापर - wapar T) = To use.
सुरवात - Surwat (F) = Beginning
उत्साहाने - utsahne = with enthusiasm (उत्साह - utsaha (M) enthusiasm)
कोंबडा - Kombaḍa/Kemḍa (M) = Cock.
झाकला - Zhak-la (झाक - Zhak-T) = To cover.
म्हातारी - Mhatari: (F) = old woman.
सुना - Suna (F pl.) = Daughter-in-laws (sg. सून su:n)
आरवत - araw-arwat (I) = To utter a cry.
क्षुल्लक - kšullak (A) = Minor; small; unimportant.
अडथळा - aḍthaḷa (M) = Obstacle.
जुमान - Juman (I) = To care; To be respectful of; To be a paid of.
अति - ati (A) = Too much.
माती = Mati: (F) = Earth.
भिकारी - Bhikari: (M) = Begger
भिक्षा - Bhikša (F) = Begging; Food offered to beggers.
झोळी - Zhoḷi: (F) = A bag made by tying the ends of a square piece of cloth.

मोहोर / मोहर Mohor/Mohər (F) = Coin.
पूर्ण Purṇə (A) = complete.
लोभ सुटे - lobh sut- = To become greedy.
अदृश्य हो - ədrussyə ho - = To disappear.
अतिरेक - ~~atirək~~ ətirek (M) = Extremity.
परिणाम - Pərinạm (M) = Result.
दुःखकारक - Duhkkhə karək / Dukkhəkarək : sorrowful, painful. miserable.

Notes.

1) म्हणीमागे कांहींना कांहींतरी इतिहास असतो
There is some sort of (of one kind or another) history behi the proverbs.

२) नेहमी दृष्टीला पडणाऱ्या गोष्टी.....
Things always noticeable; things always apparent......;

3) म्हातारी सुनांना कामाला लावीत असे.
The old woman used to put daughter-in-laws to work.

4) पुढील गोष्ट सांगण्यासारखी आहे.
The following story is worth narrating.

5) तो भिक्षा मागून निर्वाह करीत असे.
He used to maintain (himself) by begging.

6) देवाला त्याची दया आली.
God felt pity for him; God pitied him

7) लक्षात ठेव.
Remember.

8) भिकारी खाली पाहतो तो काय?
The begger looked down and then what.

EXERCISES.

A) Answer the following questions in complete Marathi Sentences.

1) What is there behind most of the proverbs?
2) How long do the colours of तेरडा flowers last?
3) What did the old woman use to do?
4) What did the daughters-in-law, decide to do?
5) In what sense is the proverb 'आलि तेवां माती' used?
6) Why did the begger cry?
7) Who stood in front of the begger?
8) What did the God offer to the begger?
9) What happened when all the gold coins fell on the ground?
10) In what sense is the proverb 'तेरड्याचे रंग तीन दिवस' is used?

B) Fill in the followings blanks with appropriate words.

1) मराठी ..... अनेक ..... आहेत.
2) ह्या फुलाचे रंग फार ...... आहेत.
3) एका ..... एक म्हतारी राहात .....
4) सकाळी कोंबडा .... की म्हातारी सहासक ...... सुनांना .... असे.
5) कोणत्या ..... ही म्हण ..... जाते?
6) त्याची झोळी फार ...... आहे
7) खेळतांना मासी विस्पार .....
8) तूं त्या .... खाली ..... रहा
9) मी काल .... शाळेत जायला ... केली
10) त्याचें पुस्तक ...... वर पडलें.

P.T.O.

c) Translate the following sentences into English.

1) कांही फुलांचें रंग रोज बदलतात.
2) तो हें काम शेवटपर्यंत पुरें करणार नाही.
3) उद्यापासून आम्ही पहाटे लवकर उठणार आहोत.
4) सूर्य उगवल्यावर पक्षी उडू लागतात.
5) तुला काय पाहिजे ते मला सांग.
6) माझ्या चपला जुन्या आहेत.
7) तो वाटेतल्या अडथळ्यांना न जुमानतां पुढें गेला.
8) तुमचें हें विधान चुकीचें आहे.
9) आपण आता कामाला सुरवात करूया.
10) तुम्ही मराठी बोलताना पुष्कळ म्हणी वापरतां कां?

संत एकनाथ

सुमारे चारशें वर्षांपूर्वी महाराष्ट्रांत एक मोठे संत होऊन गेले. त्यांचे नांव एकनाथ महाराज ते गोदावरी नदीच्या कांठी पैठण ह्या गांवी रहात असत म्हणून त्यांचे आडनांव पैठणकर असें नांव पडलें. त्यांनी लहानपणा पासून देवाची भक्ती केली. त्या कालांत बहुतेक संस्कृत भाषेंत रचना करीत. मराठी भाषेंत काव्यरचना करणें कमीपणाचें समजलें जात असे. एकनाथ महाराजांना संस्कृत चांगले येत होतें. पण त्यांना मराठी भाषेचा फार अभिमान होता. म्हणून त्यांनी मराठीतच आपली सर्व काव्यरचना केली. एके ठिकाणी तर आपल्या काव्यांत त्यांनी "संस्कृत भाषा जर देवांनी निर्माण केली तर मराठी भाषा काय चोरांपासून निर्माण झाली की काय? ती पण देवांनीच निर्माण केली" अशा अर्थाचे अभिमानाचे उद्गार काढले आहेत. एकनाथ सर्व माणसें ही देवाची लेकरें आहेत असें समजत. आणि म्हणून सर्वांना सारखीच वागणूक द्यावी असें त्यांना वाटे. देवाची भक्ती करण्याचा सर्वांना अधिकार आहे असें ते म्हणत. एकनाथ फार दयाळू होते त्यांच्या दयाळूपणाच्या अनेक गोष्टी प्रसिद्ध आहेत.

एकदा एकनाथ गोदावरी नदीवर आंघोळीकरितां जात होते. आंघोळ करून घरीं परततांना त्यांना वाळवें वाळवंटात एक लहान मूल रडतांना आढळलें. त्याच्याजवळून अनेक लोक जात होते. पण कोणीहि त्याला उचलीत नव्हतें. हळूहळू दुपार होऊं लागली होती. सूर्याच्या प्रखर उन्हानें वाळू तापून पायाला चटके बसत होते. पण तें मूल वाळवंटांत असें रडत असतांना कोणीहि उचलीत नव्हतें. ते पाहून एकनाथांना फार वाईट वाटलें. त्यांनी जाणारे लोक त्या मुलाच्या जवळ जाऊन त्याला उचलून कडेवर घेतलें. तें पाहून बाजूनें जाणारे लोक त्यांना म्हणाले, "अहो हें काय केलेंत? तें मूल महाराचें आहे. त्याला शिवलात तुम्ही! विटाळ सालाना तुम्हाला! आता आंघोळ करावी लागेल." एकनाथ म्हणाले, "ते गरीब बिचारें मूल! महाराचें असलें म्हणून त्याला काय वाळवंटात टाकून द्यायचें? मी त्याला महारवाड्यांत पोचवून येतो. पुन्हा

आंघोळ करावी लागली तरी कांही हरकत नाही." म्हटल्याप्रमाणे एकनाथांनी त्या मुलाला तपास करून त्याच्या घरी पोचवलें आणि परत गोदावरी नदीवर येऊन पुन्हा आंघोळ केल्यावार केल्यावर ते घरीं गेले.

एकदा एकनाथ गंगेची कावड घेऊन आपल्या कांही शिष्यांबरोबर काशीहून रामेश्वराला चालले होते. गंगेचे पाणी रामेश्वराला नेऊन समुद्रांत ओतलें की पुण्य लागतें अशी समजूत आहे. एकनाथ देवाचें नाव घेत पुढें चालले होते आणि त्यांचे शिष्य मागून येत होते. रामेश्वर अगदी जवळ आले होते. इतक्यांत वाळवंटात एक एक गाढव गडबडा लोळतांना एकनाथांना दिसलें. ते उन्हाळ्याचे दिवस होते आणि ती दुपारची वेळ होती. जवळपास पाणी न मिळाल्यानें तें गाढव सारखें तडफडत होतें. तें पाहून एकनाथांना त्याची फार दया आली आणि त्यांनीं कावडीतलें गंगेचें पाणी त्या ~~आधु~~ गाढवाच्या तोंडांत ओतलें. बरेचसें पाणी पोटांत गेल्यावर गाढवाला हुशारी वाटली आणि टुणकन् उडी मारून तें उभें राहिलें. एकनाथांना आनंद झा मागून येणाऱ्या शिष्यांनी हें पाहिलें आणि ते ओरडून म्हणाले, "काय केलेंत महाराज! इतक्या दुरून आणलेलें गंगेचें पाणी आप गाढवाला पाजलेत? आता यात्रा अपुरी राहिलीना आपली! ~~ओ~~ थोडक्यासाठीं केवढें पुण्य दवडलेंत महाराज!"

एकनाथ हसून म्हणाले, "मरता जीव वाचविण्यापेक्षां अधिक मोठें पुण्य ते कोणतें? ह्या गाढवाचा प्राण वाचवून मला जेवढें पुण्य मिळालें तेवढें ही गंगेची कावड रामेश्वराला नेण्यानें खास मिळालें नसतें. माझी यात्रा आजच खरोखर सफळ झाली!"

सगळे शिष्य गप्प बसले आणि आनंदानें उड्या मारीत निघून गेले.

Vocabulary and Notes

आडनांव = aḍ naw (N) : Family name.
भक्ती = Bhakti (F) = worship.
बहुतेकजण – Bahutekjan : Majority of the people. Almost everybody.
कमीपणा – Kami:paṇa (M) = Degradation.
निर्माण कर – Nirman kar – : To create.
उद्गार – udgar (M) = utterance.
लोकरें – lekre sg. lekru: (N) = children sg. child.
अधिकार – adhikar (M) = Right, privilege.
आंघोळ – anghoḷ (F) = Bath.
वाळवंट – waḷ wanṭ-a (N) = Desert.
दुपार – dupar (F) = Afternoon
वाळू – waḷu : (F) = Sand.
चटका – caṭka (M) = Shock; burn.
वाईट वाट – wai:ṭ waṭ = To feel sorry.
महार – Mahar (A) – untouchable
शिव – Šiw (T) = To touch; To sow.
गरीब बिचारा – garibbičar-a (A) = Poor and miserable.
तपास – tapas (M) = Enquiry; investigation.
कावड – Kawaḍ (F) = A bamboo lath for carrying pitchers etc.
शिष्य – Šiṣya (M) = Pupil.
पुण्य – Puṇya (N) = Religious merit.
समजूत – Samju:t (F) = Belief
गाढव – gadhaw (N) = An ass.

गडबडा - gad bada = Rapidly. (गडबड gad bad (F) = Combination)

लोळ = lol (I) = To roll over and over.

उन्हाळा - unhala (M) = Summer.

जवळपास - Jawalpas = Nearby

तडफड - tad phad (F) = Chatting.

दया - daya (F) = Duty

हुशारी - husari (F) = Freshness, cleverness.

टुणकन - tun kan (Adv) = quickly.

ओरड = Orad (I) = To shout

पाज - Paj- (T) = To give to drink.

सफळ - saphal = Fruitful.

1) त्याला इंग्रजी भाषा चांगली येत होती.

He knew English well.

2) एकनाथांनी असे उद्गार काढले आहेत.

Eknath has said thus.

3) एकनाथाला मुलाचा विटाळ झाला.

Eknath became polluted due to the child.

4) तुमच्याकडे आयला माझी काही हरकत नाही.

I do not mind coming to your house.

5) रामेश्वर was very close.

6) 2 Rameshwar was very close.

सगळे शिष्य गप्प बसले.

All pupils kept quiet.

EXERCISES.

I) Fill in the blanks with appropriate words.

1) माझी मराठी भाषेच्या . . . . . . आहे.
2) इकडे इकडे . . . . . इकडे . . . .
3) त्याला तुझाला . . . . . मला काह . . . . . वाटले.
4) उन्हाळ्यात वाळू . . . . तिच्यावरुन . . . . पायाला लागे.
5) मी मंदिर . . . . जाऊन . . . . गेलो.
6) [illegible] . . . . मी मला हुशारी . . . . . .
7) [illegible] . . . . औषधीचा . . . . करूया.
8) [illegible] [illegible] . . . . [illegible].
9) . . . . [illegible] [illegible] तुझी डोक्याला . . . . होतो.
10) [illegible] [illegible] . . . . [illegible] देवाची लेकरे आहेत . . समजात.

II) Translate the following sentences into English.

1) मी [illegible] [illegible] राहतो.
2) आपण मराठी [illegible] बोलता का?
3) मी रोज [illegible] इंग्लिशला जातो.
4) [illegible] [illegible] पाय [illegible] चालतो आहे.
5) आपण सर्व देवाचे लेकरे आहोत.
6) तुम्ही [illegible] कुठे पाणी मिळते का पहा.
7) मी [illegible] [illegible] [illegible] ऐकून उठून उभा राहिला.
8) [illegible] [illegible] मोठ्या हुशारीने [illegible] [illegible] प्राण वाचविला.
   त्याला [illegible] [illegible] 'हंसोबा' असे नाव दिले.
9) [illegible] 'सर्वज्ञ सहारा' नावाचे एक छोटे वाक्य आहे.

III) Answer the following questions in complete Marathi Sentences.

P.T.O.

1) [illegible] एकनाथ [illegible] ?
2) What was his family name?
3) Why did एकनाथ write all his poetry in Marathi?
4) What was एकनाथ's belief?
5) What did एकनाथ see when he was going to the river for a bath?
6) What did एकनाथ do?
7) What was the comment of the people?
8) What was the belief in connection with the water of the river of [illegible]
9) What did एकनाथ do when he saw a donkey
10) What was एकनाथ's reply to his pupils' comment
11) Why did एकनाथ feel pity for the donkey?

आमच्या वाड्यांत आज सकाळपासून नुसती गडबड उडाली होती. शेजारच्या मालतीचें लग्न होतें आज. तीन आठवड्यापुर्वी तिला पहायला आलेल्या तरुणानें तिला पसंत केली आणि मालतीलाहि तो तरुण पसंत पडला होता. मालतीचे भावी यजमान मुंबईला एका फर्ममध्ये काम करतात आणि त्यांना पगारहि चांगला मिळतो. मालती दिसायला सुरेख असल्यानें आणि तिचें शिक्षणहि झालेलं असल्यानें ती त्यांना पसंत पडली होती. मालतीच्या वडिलांनीं दोन हजार रुपये हुंडा देऊन शिवाय दोन्हीकडचा खर्च करण्याचें कबूल केलें होतें.

लग्न वाड्यातच करण्याचें ठरलें होतें आणि त्यामुळे वाड्याच्या मधल्या पटांगणात एक प्रशस्त मांडव घातलेला होता. मांडवाला सर्व बाजूनीं कनाती लावलेल्या होत्या. प्रवेशद्वारावर केळीच्या खांबांचीं तोरणें बांधलेलीं होतीं. मुहूर्त सकाळीं अकरा वाजताचा होता आणि म्हणून सकाळपासून गडबड चालली होती. नवऱ्या मुलाकडच्या लोकांनाहि वाड्यात उतरायला जागा दिलेली. सकाळपासून सनईचे मंजुळ स्वर वाड्यांत घुमत होते. बरोबर चौघडाहि होता. मालतीच्या नातेवाईकांनीं घर भरून गेलें होतें. ठिकठिकाणच्या गांवाहून त्यांची नातेवाईक मंडळी आली होती. क संध्याकाळीं देवक बसवलें होतें. मालती आपल्या घरांत न्हाऊन आणि भरजरी पातळ नेसून आपल्या देवकासमोर बसली होती. तिं मुंडावळ्याहि बांधल्या होत्या आणि भटजींच्या सांगण्याप्रमाणें ती निरनिराळे विधी करीत होती.

सुमारे दव दहा वाजल्यानंतर नवरदेव आपल्या नातेवाईक आणि मित्रमंडळीसह मंडपांत आले. ते वाड्यातूनच आल्याकारणानें मिरवणूक काढण्याचा प्रश्न नव्हता. नाहीतर पुष्कळ वेळां नवरदेव घोड्यावरून किंवा मोटारीतून लग्नस्थळी येतात. वसंत रावांनीं - हे मालतीच्या भावी यजमानांचें नांव - डोक्याला मुंडावळ्या बांधल्या होत्या आणि ते धोतर नेसले होते. मुहूर्ताची वेळ होताच मालतीला मांडवांत आणण्यांत आलें.

त्या आधीचे कांहीं विधी वसतरा आध्यायांनी उरकून घेतले होते. मालतीला आणि वसंतरावाला एकमेकासमोर पाटावर उभें करण्यांत आलें. अक्षता वाटल्या गेल्या आणि त्या दोघांच्या मध्यें अंतरपाट धरण्यांत आला. दोघांच्याहि हातांत फुलांच्या माळा होत्या. मुहूर्त जवळ येताच भटजींनी मंगलाष्टकें म्हणायला सुरवात केली आणि प्रत्येक मंगलाष्टक पूर्ण होताच वधुवरावर अक्षता पडत होत्या. अखेर बरोबर मुहूर्ताच्या वेळेवर मंगलाष्टकें संपून अंतरपाट दूर झाला आणि प्रथम मालतीनें वसंतरावांना माळ घातली व मग त्यांनी तिला माळ घातली. बाहेर चौघडा आणि सनई पुन्हा वाजूं लागली. अनेक मित्रमंडळींनी आणि नातेवाईकांनी दोघांचे अभिनंदन केलें. लग्न लागल्यावर इतर अनेक विधी झाले. त्यांत सप्तपदी, लाजाहोम वगैरे विधी होते. दुपारी जेवणावळ होती आणि दोनदोनशे लोकांच्या जवळ जवळ तीनचार पंगती उठल्या. मालती आणि वसंतराव पहिल्या पंगतीत जेवायला बसली आणि दोघांनी उखाणें घेऊन एकमेकांची नांवें घेतली. संध्याकाळीं चार ते सहा पानसुपारी होती. त्याकरितां मंडपांत खुर्च्या मांडलेल्या होत्या आणि वधुवरांना बसण्याकरितां एक कोच होता. पानसुपारीला येणाऱ्या लोकांकरितां पानसुपारी, गुलाबाची फुलें, अत्तर, उसाचा रस आणि नारळ [illegible] वस्तूंची तयारी होती. चार वाजतां मालती आणि वसंतराव कोचावर येऊन बसली. लोक हळूहळू येऊं लागले. प्रत्येकजण प्रथम वधुवराजवळ जाऊन त्यांचे अभिनंदन करी आणि आणलेले भेट त्यांना देऊन मग खुर्चीवर बसे. मग प्रथम पानसुपारी, आणि गुलाबाचें फूल दिलें जात असे. त्यानंतर अत्तर लावून गुलाबपाणी शिंपडलें जाई व उसाच्या रसाचा पेला दिला जाई. मंडपातून बाहेर पडतांना प्रत्येकाला नारळ मिळे. संध्याकाळपर्यंत जवळ जवळ हजारेक लोक येऊन गेले. वधुवरांना बऱ्याच भेटी मिळाल्या.

संध्याकाळची जेवणें झाल्यावर रात्री वरात निघाली. वरातीनंतर त्याच रात्रीं वसंतरावांना मुंबईला परत जायचें होतें. तेव्हां त्यांना निरोप देण्यांत आला आणि मालती आणी वसंतराव मुंबईला गेली. अशा रीतीनें मालतीचें लग्न पार पडलें. वाड्यांतल्या सगळ्या लोकांचें मत पडलें कीं लग्नसमारंभ फार थाटाचा झाला.

Vocabulary and Notes.

लग्न - Ləgnə (N) = Marriage.
समारंभ - Səmarəmbhə: (M) = Ceremony.
यजमान - Yajman (M) : Host; Husband.
पसंत कर - Pəsant' kar : To approve
पसंत पड = ~~To like~~ Pəsant' Pəd : To like.
पगार - Pəgar = Salary
हुंडा - Huṇda = Dowry.
कबूल कर - Kəbul kar = To agree to
प्रशस्त - Prəśəstə (A) = spacious - large.
मांडव - Maṇdaw (M) = Pendal - Shamiyana.
कनात - Kənat (F) = A tent - a wall.
प्रवेशद्वार - Prəweśdwar (N) = Entrance
केळ - Keḷ (F) = Banana plant
खांब - Kham (M) = Pole
तोरण - Torəṇ (N) = A piece of docaration on festive occasion.
मुहूर्त - Muhu:rtə (M) = An auspicious time.
सनई - Sənai: (F) = Clarinet.
मंजुळ - Mənjuḷ (A) = sweet; soft; pleasant
स्वर - Swər (M) = Tune
घुम - ghum - (I) = To echoe; To spread
चौघडा - ~~cho~~ cəwghəda (M) = Drum.
नातेवाईक - Natewai:k (M) : Relative
न्हा - Nha - (I) = To bathe (used only for women's bathing)
भरजरी - Bhərjəri: = Composed wholly of gold or silver threads.

पातळ - Patal (N) = A item Sari

देवक - dewak (N) = A term for the deity worshipped at marriage.

मुंडावळ - Mundawal (F) = Flowers or beads bound around the brow of a bridegroom or bride at a marriage.

भटजी = bhatji (M) = Priest.

विधी - widhi: (M) = Religious act.

नवरदेव - Nawardew (M) = Bridegroom.

घोडा - ghoda (M) = Horse.

धोतर - Dhotar (N) = a piece of white clothes ten yard long.

उपाध्याय - upadhyay (M) = See भटजी above

पाट - Pat (M) = A wooden seat.

अक्षत - akšat (F) = Consecrated rice.

अंतरपट - antarpat (M) = curtain held between bride and bridegroom.

मंगलाष्टक - mangalastak (N) = a stanza recited at marriage.

वधूवर - wadhu-war (M) = Bride (and) Bridegroom.

मित्रमंडळी - Mitra mandali: (F) = A stanza recited at marriage.

अभिनंदन कर - abhinandan kar = To congratulate

सप्तपदी - saptapadi: (F)
लाजाहोम - lajahom (M) } Religious act's performed at marriage.

जेवणावळ - Jewanawal (F) = Feast.

पंगत - Pangat (F) = Row or line of people sitting down at a meal.

उखाणा - ukhana (M) = Riddle.

पानसुपारी - Pansupari: (F) = Bettle leaf and Bettlenut - Reception.

गुलाब - Gulab (M) = Rose.

अत्तर - Attar (N) = Perfume.
ऊस - U:s (M) = sugar cane.
रस - Rass (M) = Juice
पेला - pela (M) = glass
नारळ - Naral (M) = Cocoanut.
भेट - Bhet (F) = Present; visit.
वरात - warat (F) = A marriage procession.

1) आज शाळेत नुसती गडबड उडाली होती.
There was lot of commotion in the school today.
2) मुहूर्त सकाळीं अकरा वाजतांचा होता.
The auspicious time was set at 11 A.M.
3) त्यांना वरात उतरायला जागा दिली होती
They were allowed to stay in the house.
4) मिरवणूक काढण्याचा प्रश्न नव्हता.
There was no problem of marriage procession; or There was not going to be a procession.
5) जेवणावळीच्या दोन पंक्ती उठल्या.
There were two rows of people who ate at the feast.
6) लोक हळूहळूं येऊ लागलें.
Slowly, people started arriving.
7) जवळ जवळ एक हजार लोक आले.
Approximately one thousand persons came.
8) लोकांचें मत पडलें कीं तो हुशार आहे.
It was the opinion of the people that he was clever.
9) त्याचें काम पार पडलें
This work (job) was successful (or successfully over).

10) त्याने प्रथम आंघोळ उरकून घेतली.
He First Finished taking bath.

12) ठिकठिकाणच्या गांवाहून लोक आलेला होते
The people had come to the pilgrimage from various towns.

EXERCISES.

A) Fill in the blanks with appropriate words.

1) लग्न .... करण्याचें .... होतें आणि म्हणून एक .. मांडव .... होता.
2) लग्नाची वेळ ..... नवरदेव ----- वरून लग्नस्थळीं.
3) मित्रमंडळींनी आणि .... वधूवरांचें ..... केलें.
4) बहुतेक .... समारंभांत नारळ ..... जातात.
5) आमच्या गावाच्या ..... त्याला ब-याच --- मिळाल्या.
6) मुहूर्ताच्या .... वर मंगलाष्टकें .... अंतरपाट .. सोडलें
7) मुहूर्ताच्या आधी सर्वांना .... वाटल्या गेल्या आणि वधूवरांच्या मध्यें ..... धरण्यात आला.
8) माझ्या बहिणीच्या लग्नाला .... हजार लोक .... गेले.
9) लग्नाच्या आधी वधूवरांना .... बांधण्यात ....

B) Answer the following questions in complete Marathi sentences.

1) What did the Future husband of मालती do?
2) Why did he like मालती?
3) What did मालती's Father agree to?
4) When was the auspicious occasions of marriage?
5) What was distributed at the reception?
6) How did do many bridegrooms arrive at the place of marriage?
7) How was the bridegroom dressed?
8) What happened when the auspicious moment was reached?
9) What did the people coming to the reception do?
10) What was distributed before the marriage?
11) When was the cocoanut given to the guests?
12) What happened at the feast in the noon?

13) What was the time of reception?

C) Translate the Following sentences into Marathi.

1) My sister approved the young man who came to see her.

2) The bride was brought to the place of marriage when the auspicious moment arrived.

3) My brother received many presents (gift's) when he got married last year?

4) When my friend got married, many of his brothers his relatives attended the marriage

5) My father paid a dowry of Five thousand rupees at my sister's marriage.

6) After the marriage, many people congratulate the bride and bridegroom.

7) Many religious act's wore performed by the priest both before and after the marriage.

8) At first the bride garlanded the bridegroom and then he garlanded her.

महाराष्ट्र

महाराष्ट्र हा भारताच्या अनेक प्रांतांपैकी एक प्रांत आहे. महाराष्ट्रांत मुख्यत: मराठी भाषा बोलली जाते. महाराष्ट्र म्हणजे 'मोठे राष्ट्र'. हे नांव कसें पडलें ह्याविषयीं विद्वानांचे अनेक तर्क आहेत. कांहींच्या मतें 'मरहट्ट' ह्या शब्दावरून 'महाराष्ट्र' हे नांव पडलें. मराठीभाषिकांच्या जुन्या संस्कृत आणि प्राकृत ग्रंथांत 'मरहट्ट' ह्या नावानें उल्लेख केलेला आढळतो. कांहींच्या मतें सर्वात मोठा स्थूलाला म्हणजे 'मोठे राष्ट्र' किंवा 'विस्तृत राष्ट्र' म्हणून 'महाराष्ट्र' असें नांव पडलें. कांही विद्वानांचा असा तर्क आहे की 'महाराष्ट्री' भाषा बोलण्याच्या लोकांचा हा देश म्हणून 'महाराष्ट्र' असे नांव पडलें. मराठी भाषा देखिल महाराष्ट्री भाषेपासून झाली असा ह्या विद्वानांचा तर्क आहे. फार पूर्वी, म्हणजे इसवी सन पांचव्या शतकांत महाराष्ट्राचा 'दक्षिणापथ' असाही उल्लेख केलेला आढळतो. 'दक्षिणापथ' म्हणजे दक्षिण दिशेला जाण्याचा मार्ग. दक्षिणेकडे जाण्याच्या मार्गावर महाराष्ट्र देश असल्यानें कदाचित हें नांव पडलें असावें. मराठी भाषा बोलण्याच्या लोकांची संख्या सुमारे दोन कोटी सत्तर लक्ष आहे. मराठी भाषेत अनेक पोटभाषा किंवा बोली आहेत.

महाराष्ट्राचे मुख्यत: तीन भाग पडतात. हे तीन भाग म्हणजे कोंकण, देश आणि वऱ्हाड. अरबी समुद्र आणि सह्याद्रि पर्वत ह्यांच्यामध्ये जी चिंचोळी पट्टी मुंबई शहरापासून खाली दक्षिणेकडे गोव्यापर्यंत जाते तिला 'कोंकण' असे म्हणतात. सह्याद्री पर्वताच्या पूर्वेचा जो अगदी लगतचा भाग आहे त्याला 'देश' असें म्हणतात. महाराष्ट्राचा जो अगदी ईशान्येकडचा प्रदेश आहे त्याला 'वऱ्हाड' असे नांव आहे.

महाराष्ट्रांत अनेक इतिहासप्रसिद्ध स्थळें आहेत. त्याचप्रमाणें अनेक मोठमोठीं शहरेंही आहेत. महाराष्ट्र राज्याची राजधानी मुंबई शहर ही आहे. ह्याखेरीज पुणें, नागपूर, औरंगाबाद, कोल्हापूर, हीं इतर प्रसिद्ध शहरें आहेत. पुणे ही मराठी राज्याची पूर्वीची राजधानी होय. त्यावेळच्या राजांनी बांधलेल्या 'शनिवारवाडा' ह्या राजवाड्याचे बुरूज आणि भिंती अजूनही पुण्यांत पहावयास मिळतात. पुणे शहर हें महाराष्ट्राचे सांस्कृतिक आणि शैक्षणिक केंद्र

समजलें जातें. पुणें समुद्रसपाटी पासून दोन हजार फूट उंचीवर आहे. त्यामुळें पुण्याची हवा फार कोरडी आणि आरोग्यदायक आहे. नाशिक पंढरपूर ही गांवें यात्रेचीं ठिकाणें म्हणून प्रसिद्ध आहेत. पंढरपूरला दरवर्षी दोन वेळा मोठी यात्रा असते आणि तेथील विठोबाच्या देवळाला हजारो लोक भेट देतात. नाशिक गांव गोदावरी नदीच्या कांठी आहे. नाशिकजवळ पंचवटी म्हणून ठिकाण आहे. राम, लक्ष्मण आणि सीता जेव्हां वनवासाला गेलीं तेव्हां इथें पंचवटीत झोपडी बांधून राहिली होतीं.

महाराष्ट्रांत ठिकठिकाणीं शिवाजी महाराजांनीं बांधलेले अनेक किल्ले आहेत. त्याशिवाय मुंबईजवळ घारापुरी येथें कोरीव लेणीं आहेत. इथेंच जगप्रसिद्ध 'त्रिमूर्ती'चें लेणें आढळतें. त्याशिवाय अजंठा, कार्लें आणि भाजे येथील कोरीव लेणीं फार जुनीं आणि प्रसिद्ध आहेत. दरवर्षी हजारो लोक ह्या लेण्यांना भेटी देतात.

मराठी भाषेंतील पहिलें लिखित वाक्य श्रवणबेळगोळ येथील गोमटेश्वराच्या प्रचंड पुतळ्याच्या पायाशी कोरलेलें आढळतें. मराठी भाषेंत बाराव्या आणि तेराव्या शतकांत अनेक प्रकारचें वाङ्मय लिहिलें गे. ह्या सर्व साहित्यांत 'ज्ञानेश्वरी' हा ग्रंथ फार प्रसिद्ध आहे. 'ज्ञानेश्' ही संत ज्ञानेश्वरांनीं लिहिलेली भगवद्गीतेवरील टीका आहे. आजही अनेक लोक हा ग्रंथ मोठ्या भक्तिभावानें आणि आदरानें वाचतात. अठराव्या शतकापर्यंतचें बहुतेक मराठी वाङ्मय पद्य स्वरूपांत आहे. त्यानंतर गद्य वाङ्मयाला सुरुवात झाली. ह्यापैकीं बखरींमध्यें मराठ्यांच्या अनेक स्वाऱ्यांच्या हकिकती आढळतात.

एकोणिसाव्या शतकांत इंग्रजांनीं आपला अम्मल बसवल्यावर मराठी भाषिकांना इंग्रजी वाङ्मयाचा परिचय होऊं लागला आणि मग निबंध, नाटकें, कादंबऱ्या, प्रवासवर्णनें वगैरे गद्य रचना होऊं लागली. अनेक मासिकें सुरूं झालीं. त्यापैकीं विष्णुशास्त्री चिपळूणकरांनीं सुरू केलेलें 'निबंधमाला' हें मासिक त्या काळांत फार गाजलें. ह्या मासिकांतून चिपळूणकरांनी लोकांच्यात जागृती केली आणि मराठी भाषेचा अभिमान निर्माण केला.

ह्या काळांत आणि पुढें विसाव्या शतकांतु महाराष्ट्रांत अनेक समाजसुधारक झाले. रानडे, आगरकर, फुले, कर्वे ही

नांवें सांगण्यासारखी आहेत. ह्या सर्वांनी स्त्रियांना शिक्षण मिळावें, जातीभेद नष्ट व्हावा, आणि अनेक जुन्या आणि निरुपयोगी रूढी नाहीशा व्हाव्या म्हणून खटपट केली. महाराष्ट्रांत ह्या काळांत अनेक राजकीय पुढारी होऊन गेले. त्यांपैकी लोकमान्य टिळकांचे नांव आजही सर्वांना ठाऊक आहे. टिळकांनी 'केसरी' आणि 'मराठा' ही वर्तमानपत्रें सुरू करून आणि इतर अनेक संस्था स्थापन करून लोकांच्यांत राजकिय जागृती केली. "स्वराज्य हा माझा जन्मसिद्ध हक्क आहे आणि मी तो मिळवणारच" हा मंत्र त्यांनींच लोकांना शिकवला.

आजही महाराष्ट्र राज्य आपापल्या परीनें भारताच्या पंचवार्षिक आणि इतर विकास योजनांत भाग घेत आहे. आणि सहाय्य करीत आहे. महाराष्ट्र राज्यांत अनेक नवीन सुधारणा होत आहेत; नवीन कारखाने उघडले जात आहेत, नवीन धरणें बांधली जात आहेत. आणि मराठी भाषिक ह्या नवीन गोष्टींचे मोठ्या उत्साहानें स्वागत करीत आहेत. असा आहे हा महाराष्ट्र देश।

Vocabulary and Notes

प्रांत	Prantᵊ	(M)	=	Province; region
मुख्यत:	mukhyətah		=	Mainly
राष्ट्र	raṣṭrᵊ	(N)	=	Nation
विद्वान	Widwan	(M)	=	Scholar
तर्क	tərkə	(M)	=	Guess, estimate
भाषिक	bhaṣik	(M)	=	Speaker of a language, one who speaks the language
प्राकृत	Prakrit	(A)	=	Middle Indic
ग्रंथ	grenthᵊ	(M)	=	treatise; book
उल्लेख	ullekh	(M)	=	Mention
खुलासा	khulasa	(M)	=	Explanation
विस्तृत	wistrut	(A)	=	large; big
इसवी सन	iswi: sən	(M)	=	Christian Era; A.D
शतक	šətək	(N)	=	Century
सुमारे	sumare		=	Approximately
कदाचित	kədačit		=	Perhaps
कोट / कोटी	koṭ / koṭi:	(A)	=	Ten million
लाख	lakh	(A)	=	One hundred thousand
पोटभाषा	Poṭbhaṣa	(F)	=	Dialect
चिंचोळा	čincoḷa	(A)	=	Narrow
पट्टी	pəṭṭi:	(F)	=	Strip
दक्षिण	dekšiṇ	(F)	=	South
ईशान्य	i: šanyᵊ		=	

स्थळ sthəḷ (N) = Place; location
राज्य rajja (N) = Kingdom; state
राजधानी rajdhani (F) = Capital
राजवाडा rajwaḍa (M) = Palace
सांस्कृतिक sǎsuskritik (A) = Cultural
शैक्षणिक šəykšənik (A) = Educational
केंद्र Kendrᵊ (N) = Center
समुद्रसपाटी səmudrasəpati (F) = sea level
हवा həwa (F) = weather
आरोग्यदायक arogyadayək (A) = Healthy
यात्रा Yatra (F) = Pilgrimage
देऊळ deu:ḷ (N) = temple
ठिकाण ṭhikaṇ (N) = Place
कोरीव लेणी Koriw leṇi = Excavations
जुना jun-a (A) = Old; Ancient
लिखित likhit (A) = written
वाङ्मय waŋməy (N) = literature
साहित्य Sahityᵊ (N) = literature
टीका ṭi:ka (F) = Commentary; Criticism
भक्तीभाव bhəktibhaw (M) = Religious faith
आदर adər (M) = respect
पद्य pəddyᵊ (N) = ~~Prose~~ Poetry
गद्य gəddyᵊ (N) = Prose
बखर bəkhər (F) = An historical account
स्वारी swari: (F) = Conquest; attack
अम्मल amməl (M) = Rule; reign

मासिक	masik	(N)	= Magazine, journal
समाजसुधारक	Səmajsudharak	(A)	= Social reformer
जाती भेद	jəti: bhed	(M)	= Caste division, differences of Caste
नष्ट हो	nəṣṭə ho-		= To disappear, to vanish.
रूढी	ruḍhi:	(F)	= Tradition, custom
खटपट कर-	khəṭ pəṭ kər		= To attempt
वर्तमान पत्र	wətəman pətrə	(N)	= Newspaper.
संस्था	sə̃w̃stha	(F)	= Institution
जन्मसिद्ध	ǰənməsiddha	(A)	= Proved by birth, acquired by birth.
हक्क	həkkə	(M)	= Right; privilege
परीने	pərine		= of its accord
साहाय्य	səhayyə	(N)	= help
धरण	dhəraṇ	(N)	= Dam
स्वागत	swagət	(N)	= Welcome; reception
इतर	itər		= Other

1) अमेरिकेत इंग्रजी भाषा बोलली जाते.
English language is spoken in America.

2) कांहींच्या मतें अमेरिकेचा शोध कोलंबसनें लावला नाहीं
In the opinion of some (people) Columbus did not discover America.

3) त्या मासिकांत माझ्या नांवाचा उल्लेख केलेला आढळला.
In that magazine the mention of my name is found.

4) अमेरिका हे नांव कसें पडलें असावें ?
How has the name 'America' been given?

5) ह्या देशाला 'अमेरिका' असें म्हणतात
This country is called 'America'.

6) वॉशिंग्टन डी. सी. हे अमेरिकेची राजधानी होय.
Washington D. C. is the Capital of America.
This particular form is used when a statement is to be made about some historical fact. Howeve the form होय is not always interchangeable with the present tense form आहे (ahe) of the verb 'to be

7) अमेरिकेत सगळीकडे उंच इमारती पहावयास मिळतात.
Tall buildings are readily seen everywhere in America.

8) न्यु यॉर्क हे अमेरिकेचें सांस्कृतिक केंद्र समजलें जाते.
New York is recognized as the cultural center of America.

9) हिंदुस्थानात अलीकडे मोटारी तयार करण्यास सुरवात झाली आहे.
Recently the manufacturing of cars has begun in India.

10) ह्या काळांत आणि पुढें विसाव्या शतकांत महाराष्ट्रांत अनेक समाजसुधारक झाले.
During this period and later on in the twentieth century there were many social reformers in India.

11) अमेरिकाच्या इतिहास लिंकन, वॉशिंग्टन, ही नांवें सांगण्यासारखीं आहेत.
In the history of America the names like Lincoln, Washington are worth mentioning.

12) भारतानें पोहोण्याच्या शर्यतींत भाग घेतला.
India participated in the swimming competition.

EXERCISES

A) ANSWER THE FOLLOWING IN MARATHI.

1) How many people speak Marathi?
2) From what language did Marathi evolve?
3) Where is found the first written Marathi sentence?
4) How is the weather of the city of Poona?
5) What are the three main regions of Maharashtra
6) What is the capital of the state of Maharashtra?
7) In what form is most of Marathi literature up to the 18th century?
8) What kind of treatise is 'Dnyaneshwari'?
9) By what name was Maharashtra mentioned in the 5th century A.D?
10) What is the meaning of the word 'Maharashtra'?
11) Who were the social reformers of Maharashtra?
12) Which is the cultural center of Maharashtra
13) What did Lokmanya Tilak do?
14) Who started the magazine 'निबंधमाला'?
15) What are the new events taking place in Maharashtra?

B) FILL IN THE BLANKS WITH APPROPRIATE WORDS.

1) सह्याद्रि पर्वताच्या —— जो भाग आहे - - - देश - - -.
2) त्या वेळच्या राजानीं - - - देवळें अजूनहि - - - मिळतात.
3) दरवर्षी - - - लोक ह्या किल्ल्यांना भेटी - - -.
4) इंग्रजानीं आपला - - - बसवल्या - - - लोकांना इंग्रजी - - - परिचय - - - लागला.

5) महात्मा गांधी हे भारताचे मार्गाकय --- होते.
6) भारतातील सर्व --- पंचवार्षिक --- भाग घेत---
7) महात्मा गांधींनी जातीभेद नष्ट --- म्हणून --- केली.
8) मराठी भाषेत बाराव्या --- अनेक --- वाङ्मय --- गेले.
9) इंग्रजी भाषेत अनेक --- आहेत.
10) विस्कॉन्सिन हा अमेरिकेच्या अनेक --- पैकी एक --- आहे.
11) रशियाची --- मास्को --- आहे.
12) कांहींच्या --- मरहट्ट ह्या शब्द --- महाराष्ट्र --- नांव पडलें.
13) ज्ञानेश्वरी ही --- ज्ञानेश्वरांनी --- भगवद्गीतेवरील --- आहे.

C) USE THE FOLLOWING WORDS INTO SENTENCES.

1) उल्लेख 2) कदाचित् 3) केंद्र 4) लेणें 5) आपला
6) उंचीवर 7) ठाऊक 8) इतर 9) हक्क 10) पेय
11) विसाव्या 12) स्थापन.

गड आला पण सिंह गेला

पुणें शहरापासून जवळच सिंहगड म्हणून एक किल्ला आहे. हा किल्ला फार इतिहासप्रसिद्ध आहे. तुम्ही कधी पुण्याला गेलांत तर तो जरूर पाहून या. हा किल्ला बराच उंचावर आहे आणि किल्ल्यावर पोचायला बरेंच वर चढावें लागतें. तेव्हां पुष्कळ पायऱ्या चढण्याचा प्रथम सराव करा आणि मगच किल्ल्याला भेट द्या. अर्थात दुसरा मार्ग आहे वर चढण्याचा तो म्हणजे डोली करणें. ही डोली म्हणजे एक पालखीच असते. तींत तुम्ही बसलांत की दोन किंवा चार लोक ती उचलून तुम्हाला वर नेतात. चालण्याचा त्रास नाहीं कीं काहीं नाहीं. पण स्वत: किल्ला चढण्यांत जी मजा आहे ती ह्या डोली प्रवासात नाहीं.

ह्या किल्ल्याचे मुळचे नाव सिंहगड नाहीं काहीं। त्याचे पहिलें नांव 'कोंडाणा' असें होतें. त्याला मग सिंहगड नांव का पडलें ठाऊक आहे कां? नाही? मग सांगतोच तर तुम्हाला.

शिवाजी महाराजांनी मराठी राज्याची स्थापना केली तरी महाराष्ट्रातले सर्व किल्ले त्यांच्या ताब्यात नव्हते. कोंडाणा किल्ला हा मोगलांच्या ताब्यांत होता. त्यावेळी मोगलांच्या उदयभानू म्हणून राजपूत किल्लेदार होता तिथे. हा किल्ला उंचावर असून एका बाजूला खूप उंच कडा आहे. आणि सर्व बाजूला उदयभानूचा बंदोबस्त चांगलाच होता. कड्याच्या बाजूनें कोणी वर येण्याची शक्यता नसल्यानें त्या बाजूला बंदोबस्त साधारणच असे. पण एकंदरीत किल्ला जिंकून घ्यायला फार कठीण होता. हा किल्ला आपल्या ताब्यांत असावा असें शिवाजीमहाराजांच्या आईला, जिजाबाईला, वाटे. तेव्हां शिवाजी महाराज ही कामगिरी कोणावर सोपवावी ह्याचा विचार करूं लागले. तानाजी मालुसरे ह्या त्यांचा लहानपणापासूनचा मित्र होता. अनेक लढाईंत त्यानें महाराजांना मदत केली होती. शिवाय बऱ्याच दिवसांत त्याला कांही कामगिरी न मिळाल्यामुळें कुरकुर केली होतीच. तेव्हां महाराजांनी त्याला कोंडाणा घेण्याची कामगिरी द्यायचे ठरवलें. कर्मधर्मसंयोगानें तानाजी नेमका त्याचवेळी महाराजांना त्याच्या मुलाच्या लग्नाचें आमंत्रण द्यायला आला होता. तेव्हां महाराजांनी त्याला कामगिरीवर पाठवायचा बेत रद्द

केला, आणि दुसऱ्या कोणालातरी पाठवायचें ठरवलें. पण तानाजीला हें कळताच तो ऐकेना. तो म्हणाला "आधी कोंडाण्याचें लगीन लावूया. मग माझ्या रायबाचें." त्याचा मामा शेलार आणि भाऊ सूर्याजी ह्यांनीहि त्याला पाठिंबा दिला. अखेर महाराजांनी नाईलाजानें त्याला परवानगी दीली. किल्ला ताब्यांत आला कीं मोठा जाळ करून महाराजांना कळवायचें ठरलें.

एका अंधाऱ्या रात्रीं तानाजीनें आपले मावळे घेतले आणि तो ~~किल्ला~~ निघाला. सूर्याजीच्या हाताखाली त्यानें अर्धें सैन्य देऊन दुसऱ्या बाजूनें हल्ला करायला सांगितलें आणि स्वतः ज्या बाजूला उंच कडा होता त्या ठिकाणी जाऊन पोचला. तिथें पहारा कमी असल्यानें त्या बाजूने वर चढायचें ठरलें. त्या काळीं अशा कड्यावर घोरपड लावून चढत. ह्या घोरपडीच्या शेपटाला बळकट दोर बांधून तिला वर फेकीत. ती खडकांत घट्ट नखें रोवून बसे आणि मग शिपाई दोराला धरून वर चढत. तानाजीनें त्याची यशवंती नांवाची घोरपड वर फेकली. ती तशीच परत आली. पुष्कळांना हा अपशकुन झाला असें वाटलें, कारण यशवंती घोरपड अशी वर फेकल्यावर परत आली नव्हती. पण तानाजी असल्या अपशकुनाला जुमानणारा नव्हता. त्यानें पुन्हा घोरपड वर फेकली. ह्या वेळी मात्र ती खडकांत नखें रोवून बसत मावळे गुपचुप वर चढून गेले, आणि त्यांनी बेसावध पहारेकऱ्यांना कापून काढून दोनतीन बुरूज तर काबीज केले आणि बालेकिल्ल्यापर्यंत मजल मारली. पण इकडे सूर्याजीचा पत्ता नव्हता. उदयभानुला हल्ल्याची बातमी कळून तो स्वतः आपल्या रजपुतांसह लढायला बाहेर पडला. उदयभानु आणि तानाजी ह्यांचीच लढाई जुंपली. पण दुर्दैवानें लढता लढता तानाजीची ढाल तुटली. तेव्हां त्यानें डोक्याचें मुंडासें काढून त्याची ढाल केली. तरीपण उदयभानुनें त्याला वार करून त्या हात कापून काढला आणि त्याला जखमी केलें. तें पाहताच शेलारमामा चवताळून उदयभानुच्या अंगावर धावून आला. इकडे तानाजी पडलेला पाहताच मावळे पळूं लागले.

पण तेवढ्यांत आलेल्या सूर्याजीनें त्यांना प्रोत्साहन देऊन पुन्हा लढायला लावले. अखेर शेलारमामांनीं उदयभानुला ठार केलें आणि पहाटेच्या सुमारास किल्ला ताब्यांत आला. ठरल्याप्रमाणें जाळ करण्यांत आला आणि तो पहातांच महाराज स्वत: किल्ल्यावर आले. पण सगळ्यांचे सुतकी चेहरे पाहून त्यांना कांहींच कळेना. अखेर वर पोंचल्यावर त्यांना तानाजी मरण पावल्याची बातमी कळली. तें ऐकतांच महाराजांना अतिशय दुःख झालें. ते म्हणाले, "मी कोंडाणा मिळवला खरा. पण माझ्या सिंहासारख्या मित्र, माझा उजवा हात तानाजी मात्र मरण पावला. आजपासून ह्या किल्ल्याला मी 'सिंहगड' असें नांव देतो". तेव्हापासून कोंडाणा किल्ल्याला सिंहगड असें नांव पडले. पुढें महाराजांनी स्वत: जाऊन तानाजीच्या मुलाचें लग्न मोठ्या थाटामाटांत लावून दिलें.

Vocabulary and Notes

गड	gəḍ	(M)	= Castle, Fort
सिंह	sĩwhə	(M)	= Lion
किल्ला	Killa	(M)	= castle
पायरी	payri:	(F)	= Stop
सराव	səraw	(M)	= Practice
मार्ग	marg	(M)	= Way; path
डोली	ḍoli:	(F)	= A swinging cot carried by two or four men:
स्वतः	swətaha	(A)	= Self
प्रवास	prəwas	(M)	= Journey
ताबा	taba	(M)	= charge
कडा	kəḍa	(M) (F)	= Cliff Edge
किल्लेदार	Killedar	(M)	= Master of the Fort
बंदोबस्त	bəndobəstə	(M)	= checking; Security
कामगिरी	Kamgiri	(F)	= Assignment
कर्मधर्मसंयोग	Kərmədhərmə sə̃yyog	(M)	= Coincidence
आमंत्रण	aməntrəṇ	(N)	= Invitation
रद्द कर_	rədde kər_		= to cancel
पत्ता	pətta	(M)	= whereabout; address
लगीन	lagin	(N)	= Marriage
पाठिंबा	paṭhimba	(M)	= Support
नाईलाज	nai:laj	(M)	= Helplessness
जाळ	jaḷ	(M)	= Fire
पहारा	pəhara	(M)	= Watch; guard.

घोरपड ghorpəḍ (F) = An iguana

नख nəkh (N) = Finger nail

खडक Khəḍək (M) = Rock

अपशकुन əpšəku:n or əpəšəkun (M) = Bad omen

रोव् row (V I) = To enter into

(V. T) = To plant

गुपचुप gupčup = quietly

बेसावध bəsawədh (A) = Unattentive

बुरुज buru:j (M) = Bastion

बालेकिल्ला bale Killa (M) = The upper fort

हल्ला həlla (M) = Attack

ढाल dhal (F) = Shield

मुंडासे muṇḍase (N) = Turban

चवताळ cəwtaḷ (I) = To be wild, get angry

प्रोहात्सन protsahən (N) = Encouragement

पहाट pəhaṭ (F) = Dawn

सुतकी sutki: (A) = Sorrowful

चेहरा čehera or čehra (M) = Face

थाटमाट thaṭmaṭ (M) = splendour and magnificance.

1) गड आला पण सिंह गेला

The fort was captured but the lion was lost.

2) अमेरिकेंत मिसिसिपी म्हणून एक नदी आहे.

In America, there is a river by the name of Missipi.

3) अर्थात दुसरा मार्ग आहे वर चढण्याचा.

Of course there is another way to climb up.

4) मोटारीत बसल्यावर चालण्याचा त्रास नाहीं की काहीं नाहीं

Once we sit in the car there is no trouble of walking nor any other trouble.

5) तो त्याला नेमून दिलेलें काम साधारणच करतो.

He does not do so well in the job assigned to him.

6) एकंदरीत हें गांव फार छान आहे.

On the whole this is a nice town

7) त्याला वेळेवर चहा न मिळाल्यानें त्यानें कुरकुर केली

He complained because he did not get his tea in time.

8) तो आज शाळेंत तरी गेला. आता अभ्यास करतो की ते पाहू.

At least he went to school today. Now let us see if he studies.

9) तो चालून दमला. तरीपण तो थांबला नाही.
He became tired due to walking, even then he did not stop.

10) ती मुलगी रस्ता ओलांडीत होती, एवढ्यांत तिला मोटारीचा धक्का बसला.
just as that girl was crossing the street she was struck by a car.

11) कोंडाणा किल्ल्याला सिंहगड असे नांव पडलें.
Kondana fort began to be called Sĩw̃hagad.

Excercises

A) Answer the following in Marathi sentences.

1) Where is सिंहगड?
2) What was it called before?
3) What are the two ways of climbing up the fort?
4) Who was assigned the job of conquering the fort?
5) How did soldiers use to climb high cliffs in those days.
6) Who was in charge of the fort?
7) What happened when तानाजी tried to climb the cliff?
8) What happened when तानाजी and उदयभानु started fighting.
9) Why did तानाजी come to see शिवाजी when he was assigned the job?
10) When was the fort conquered?
11) What news did शिवाजी hear whe he reached the fort.
12) Why was the fort named सिंहगड.

B) Use the following into sentences.

1) प्रवास २) थाटमाट ३) तेव्हा 4) कीं 5) कांही
6) खूप 7) जरूर 8) मग ९) गुपचूप 10) स्वतः

c) Fill in the blanks with appropriate words:

1) तुम्ही रोज फिरायला जाण्याचा - - - करा.
2) हे कपाट - - - चार गडी - - -
3) तो - - - की - - - जाऊया
4) ह्या - - - सिंहगड नांव - - - पडलें - - - आहे का?
5) आम्ही त्याच्या - - - आमंत्रण - - - आलों आहोत.
6) त्या - - - उदयभानुनें तानाजीला - - - केलें.
7) मावळे - - - किल्ल्यावर चढून - - -
8) किल्ल्या - - - पोंचताच तानाजी मरण - - - बातमी कळली.
9) त्याला ही बातमी - - - तो - - - बाहेर - - -
10) तानाजी - - - अपशकुनांना - - - नव्हता.
11) माझा - - - सारखा मित्र - - - पावला.
12) शिवाजीनें तानाजीच्या - - - लग्न - - - थाटामाटांत लावून - - -.

गणेशोत्सव

भाद्रपद महिना अगदी जवळ आला होता. आमच्या शाळेंत नुसती गडबड उडाली होती. सगळे वर्ग गणेशोत्सवाच्या तयारीत गर्क होते. अभ्यासाकडे लक्ष द्यायला कुणालाच वेळ नव्हता. कडके गुरुजी वर्गात आले त्यावेळीं मुलें कागदाची फुलें करण्यांत गुंतली होतीं. "काय चाललें आहे?" गुरुजींनी मुलांना विचारलें. "आम्ही मखराकरतां फुलें करतो आहोत," काहीं मुलांनी उत्तर दिलें. "तुम्ही हीं फुलें करतां हें ठीक आहे पण गणेशोत्सव आपण कां साजरा करतो, गणपती ह्या देवाचें महत्व काय, वगैरे माहिती आहे कां तुम्हाला?" गुरुजींनी पुन्हा प्रश्न केला. मुलें एकमेकांकडे टकमक पाहूं लागली. कुणीच काहीं बोलेना. "अरे, गणेशोत्सव साजरा करण्याच्या आधीं निदान त्यासंबंधीं माहिती तरी मिळवा! चला, ह्या तासाला आपण गणेशोत्सवासंबंधी माहिती मिळवूया," गुरुजी म्हणाले. सर्व मुलें फुलें करण्याचें थांबुन आपापल्या जागेवर बसली आणि उत्सुकतेनें कडके गुरुजी काय सांगतात तें ऐकूं लागली.

"गणेश हा विद्येचा देव आहे. म्हणून आपण त्याची पूजा करतो. लहानपणीं तुम्ही लिहायला लागलात तेव्हां प्रथम काय लिहिलेंत पाटीवर? 'श्री गणेशाय नमः' त्याच्या अर्थ त्यावेळीं तुम्हाला कळला नसेल. पण त्याच्या अर्थ 'श्री गणेशाला आमचा नमस्कार असो' असा आहे. शिकायला सुरवात करण्याच्या आधीं ह्या विद्येच्या देवाला नमस्कार करायला हवा. गणेशाचें दुसरे नांव 'गणपती' असें आहे. ह्या दोनीं नांवांचा अर्थ 'गणांचा अधिपती, पुढारी' असा आहे. गणेश हा शंकरपार्वती ह्या देवदेवतेचा मुलगा. गणपतीचें वैशिष्ट्य म्हणजे माणसाच्या शरीरावर हत्तीचें डोकें. ह्या वैशिष्ट्यामागें एक गोष्ट आहे. पण ती मी पुढें कधीतरी सांगेन. गणेशोत्सव महाराष्ट्रांत सगळीकडे साजरा होतो.

भाद्रपद महिन्याच्या दुसऱ्या पंधरवड्याच्या चौथ्या दिवशी म्हणजे वद्य चतुर्थीला गणपतीची घरांत स्थापना करतात. घरीं आणलेला गणपती दीड दिवसापासून दहा दिवसापर्यंत ठेवला येतो. काहीं लोक तो दीड दिवस ठेवतात, कांहीजण तो पांच दिवस ठेवतात, कांहीजण तो सात दिवस ठेवतात तर कांहीजण दहा दिवस ठेवतात. पण दहा दिवसांपेक्षा अधिक मात्र तो ठेवतां येत नाहीं. गणपतीच्या मूर्ति मिळतात. अलीकडे कारागीर लोक गणपतीला निरनिराळ्या आधुनिक पोशाखांतही नटवतात. गणेशोत्सवाच्या आधीं दोन आठवडे एखाद्या गणपतीच्या कारखान्याला भेट द्या. म्हणजे नाना तऱ्हेचे, लहानमोठे, निरनिराळ्या पोशाखांत रंगवलेले गणपती तुम्हाला आढळतील. दहाव्या दिवशीं म्हणजे चतुर्दशीला गणपतीचें विसर्जन करतात. ह्या दहा दिवसांत गणपतीची सकाळसंध्याकाळ पूजा-अर्चा होते. तुम्ही प्रसाद मिळतो म्हणून आरतीकरितां रोज घरोघरीं जाता नाही कां? गणपतीचे ज्या दहाव्या दिवशीं विसर्जन करतात त्या दिवसाला 'अनंत चतुर्दशी' असे म्हणतात. गणपतीचें विसर्जन करणें म्हणजे गणपतीची मूर्ति पाण्यात नेऊन बुडवणें. ह्या दिवशीं आपल्या मुंबईशहरांत दुपारपासून समुद्राकडे लोकांची नुसती रीघ लागलेली असते. अनेक लहानमोठ्या मूर्ति मिरवीत आणतात. जर जवळपास समुद्र नसेल तर जवळपासच्या नदीवर किंवा तळ्यामध्यें मूर्तीचें विसर्जन करतात. आणि नदी किंवा तळे नसेल तर विहीरीमध्ये मूर्ती बुडवतात.

गणेशोत्सवाला खरें महत्व लोकमान्य टिळकांनी आणून दिलें. त्यांनीं ओळखलें कीं गणेशोत्सव लोकांच्यामधे राजकीय जागृती करण्यास फार उपयोगी आहे. म्हणून त्यांनीं ~~[illegible]~~ गणेशोत्सवांत व्याख्यानें, मेळे वगैरे कार्यक्रम करण्यास सुरवात केली. ह्या कार्यक्रमांमधून आणि मेळ्यांमधून त्यांनीं आपल्या देशाची पारतंत्र्यामुळे कशी दुर्दशा झाली

आहे हे लोकांना दाखवले. त्यामुळे ब्रिटीश सरकारने काही काळ ह्या मेळाव्यांवर बंदीहुकूम घातला होता. आज महाराष्ट्रात गणेशोत्सव घरोघरीही एवढ्या मोठ्या प्रमाणावर साजरा होतो त्याचे सर्व श्रेय लोकमान्य टिळकांनाच आहे. मुंबईसारख्या शहरात अनेक सार्वजनिक गणेशोत्सव साजरे होतात. वाडीवाडीतून वर्गणी गोळा केली जाते आणि दहा दिवसांत व्याख्याने, मेळे, नाटकं, सिनेमा आणि निरनिराळ्या स्पर्धाही वगैरे कार्यक्रम होतात. लोक ह्या निमित्ताने एकत्र येतात." गीतलाने गणेशोत्सवाची माहिती सांगून पूर्ण केली. मग ते म्हणाले, "आपल्या शाळेत कोणकोणत्या स्पर्धाही आहेत?"

"[illegible], वक्तृत्व, चित्रकला, निबंधलेखन इत्यादी स्पर्धाही आहेत" वासल म्हणाली.

"मग काय, यावेळी कोण कोण भाग घेणार आहेत?" गुरुजी म्हणाले.

"आम्ही सगळे घेणार आहोत" सगळी मुले ओरडली.

"शाबास," पाहू कोण अधिक बक्षीसे मिळवतो ते आणि आता कामाला लागा. आपल्या शाळेचे नांव उज्ज्वल व्हायला हवे. आणि त्यासाठी तयारी हवी नाही का?" गुरुजी म्हणाले.

मुले गडबडीने पुन्हा कामाला लागली.

Vocabulary & Notes

गणेश gaṇeś (M) = [illegible] god of learning and knowledge

उत्सव utsaw (M) = festival

गर्क होणे gark h. = to be busy

गुरुजी guruji (M) = teacher.

मखर makhar (M) = specially decorated, wooden frame,

देखावा [illegible] (N) = [illegible] with [illegible]

उत्सुकता utsukta (F) = curiosity, eagerness

विद्या vidyā (F) = knowledge

आहे ahe = [illegible]

अधिपती adhipati (M) = leader

पुढारी pudhari (M) = leader

वैशिष्ट्य or वैशिष्टय [illegible] = speciality

हत्ती hatti (M) = elephant

मांडणी करणे [illegible] = to get [illegible]

प्रसारण prasarana = publicity, [illegible]

रक्त rakta (N) = Blood

According to the Hindu calendar, a month is divided into two parts on the basis of increasing and decreasing amount of the moon. The period during which the moon becomes more and more visible is called शुक्ल Śukla = 'shukla' while the dark period when the moon decreases is called [illegible].

[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible] (n)	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]

दुर्दशा	durdəša	(F)	= Distressful Condition
सरकार	sərkar	(N)	= Government
बंदी	bəndi:	(F)	= Prohibition
श्रेय	šreyə	(N)	= Credit
वाडी	waḍi:	(F)	= A small Colony
वर्गणी	wərgəni	(F)	= Subscription
नाटक	naṭək	(N)	= play; drama
चढाओढ	cəḍhaoḍh	(F)	= Competition
वक्तृत्व	wəktrutvə	(N)	= Elocution; Debate
निबंधलेखन	nibəndh lekhən		= Essay writing
बक्षीस	bəkši:s	(N)	= Prize, Present
सुबक	subək	(A)	= Pretty
आरास	aras	(F)	= Decoration

1) कुणीच कांही बोलेना
Nobody could say anything

2) मी ही गोष्ट पुढें कधीतरी सांगेन
I shall tell this story sometime in future.

3) अमेरिकेत ख्रिसमसाचा सण साजरा होतो.
Christmas is celebrated in America.

4) ह्या शहरांत तुम्हांला उंच इमारती आढळतील
You will find tall buildings in this city.

5) टिळकांनी गणेशोत्सवाला महत्त्व आणून दिले.
Tilak gave importance to the festival of Ganesh.

6) महाराष्ट्रांत गणेशोत्सव मोठ्या प्रमाणावर साजरा होतो.
The festival of Ganesh is celebrated on a large scale in Maharashtra.

7) लोक या निमित्तानें एकत्र येतात.
People get together on this account.

8) त्यानें गोष्ट सांगून पुरी केली.
He completed the narration of the story

9) मग काय, कोण कोण येणार आहेत माझ्याबरोबर?
So then, who is coming with me.

10. तो सकाळी उठून कामाला लागला.

After getting up in the morning he began working.

Excercises

A) Answer the following in Marathi Sentences

1) What were all the boys in the class doing?
2) What did the teacher say to the boys?
3) Who is the God of learning and knowledge?
4) What is the meaning of 'श्री गणेशाय नम:'?
5) When does the festival of Ganesh begin?
6) What is the special feature of Ganesh?
7) What do the people do on the tenth day of the festival?
8) For how many days can we keep the statue of Ganesh in the house?
9) What did Lokmanya Tilak do?
10) What happens in the city, of Bombay on the day of अनंतचतुर्दशी?
11) Who banned the plays?
12) What competitions were being held in the school.

B) Fill in the blanks with appropriate words:

1) भाद्रपद --- गणेशोत्सव साजरा ---
2) गणेश हा --- देव आहे.

3) आम्ही आमच्या --- दहा दिवस ---

4) ब्रिटीश सरकारने --- बंदी ---

5) कांही लोक --- त किंवा --- त [illegible] करतात.

6) गणेशोत्सवांत व्याख्याने, नाटके --- [illegible] ---

7) आमच्या वर्गातील --- मुले चित्र[illegible] --- भाग --- आहेत.

8) आम्ही काल गणपतीच्या --- [illegible]ट ---

9) लोकमान्य --- गणेशोत्सवा --- [illegible]

10) आज --- दुपार --- रांगडा --- [illegible] लागली आहे.

c) Translate the following into Marathi

1) The special feature of Ganesh is the head of an elephant over a man's body
2) Many statues are made in this factory
3) Mr. Nehru is a great leader of India
4) There are many wells in our [illegible]
5) Yesterday, we went to see a play
6) There was a big crowd at the lecture
7) India was under a foreign rule for many years
8) Mr. Gandhi awoke political thought among the people of India.
9) In a city like Bombay, people dress in an up-to-date manner.
10) I was very anxious to know why he came home so early.

छळ

[आजची मराठी लघुकथा कशा स्वरूपाची आहे ह्याची थोडीशी कल्पना मधु मावजे ह्यांच्या लघुकथेवरून येण्यासारखी आहे]

सकाळ पासून सारखं उकडत असतं मध्येच कुधारी ढग येतात आणि उष्मा आधिकच वाढत जातो. संध्याकाळच्या सुमारास ढग वितळू लागतात आणि ढगाआडून कोवळी किरणे डोकावू लागतात. खिडकीच्या व्हेंटिलेटर्स मधून उन्हाच्या रेशमी लाटा अंगावर खेळू लागतात थोड्याच वेळात त्यांचा खेळ संपतो. आता चक्क संधिप्रकाश खिडकीतून आत येतो संध्याकाळ झाल्याची जाणीव होते आणि कपडे करून मी खोलीबाहेर पडतो.

आज मी एकटाच असतो हल्ली नेहमी असंच एकटं जावं लागतं कारण जवळजवळ सगळे मित्र नोकरीनिमित्तानं पुणं सोडून गेलेले आहेत मी टिळकरोडवर येतो आणि लकडीपुलच्या दिशेनं चालू लागतो.

पाय यांत्रिकतेनं रस्ता तुडवीत असतात परंतु मन मात्र कुठंतरी भरकटत असतं बाजूनं जाणा-या-येणा-यांकडे माझं मुळीच लक्ष नसतं. "हॅलो! जोशी" ह्या आवाजानं मी एकदम तंद्रीतून जागा होतो. माझ्यासमोर माझा कॉलेजमित्र जोग उभा असलेला मला दिसतो. मी मध्येच कॉलेज सोडून गेल्यानंतर जवळजवळ चारएक वर्षांनी आमची गाठ पडलेली असते.

"काय जोशी, हल्ली काय करतोस?"
खरं म्हणजे मी काहीच करत नसतो. पण तरीदेखील मी थाप ठोकून देतो.

"अरे, मी सध्या शाळेत पोरं हाकायचं काम पत्करलंय पण, तू कुठे असतोस?"

जोग काय करतो हें मला नक्की माहित असलं, परंतु त्याला जरा बरं वाटावं म्हणून मी उगाचच विचारलो.

"मी दोन वर्षांपूर्वी बी. ई झालो नि सध्या पी. डबल्यु. डी मध्यें ओव्हरसिअर आहे. सव्वातीनशें मिळतात." जोग आपली थोरवी मिरवतो.

त्याची ऑफीसी भाषा मला काही उमगत नाही तो नोकरीनं बुरसटला आहे एवढंच मला कळलं त्यांचं लग्न झाल्याचं मला ठाऊक असतं. संभाषणाला गती यावी म्हणून मी विचारलो, "तुझं लग्न झाल्याचं ऐकलं !"

"हो. हो. तुला निमंत्रण द्यायला विसरलो बुवा ! बऱ्याच दिवसांत गाठ कुठे पडलेय् आपली?"

त्यांत काय एवढं ! — हो आणि लग्न नाशिकला झालं नाहीं का ? मी तरी कुठे येऊं शकलों असतों ! बरं, आमची नीलवंती काय म्हणतेय ?

"म्हणजे ? मी नाही समजलो बुवा !"

"अरे नीलवंती म्हणजे तुझी बायको —"

"माझ्या बायकोची आणि तुझी ओळख आहे वाटतं ?"

"नाशिकला आम्ही पाणसवाडीत समोरासमोर रहात होतों. सहावीपर्यंत मी नाशिकला होतो. तेव्हां ती नि मी रुंगठा हायस्कूल मधें होतो. ती माझ्या मागं दोन वर्षं होती. शाळेत ती नेहमी निळा स्कर्ट घालून यायची, म्हणून आम्ही सर्व तिला नीलवंती म्हणत होतो. नीलवंती म्हणूनच साऱ्या शाळेंत ती प्रसिद्ध होती. तिच्या लांबूस गोऱ्या वर्णाला तो निळा स्कर्ट काय खुलून दिसायचा !

जोगचा चेहरा प्रत्येक वाक्यागणिक बदलत जातो. मी त्याच्या बायकोचा बालमित्र आहे हे ऐकून तो जास्तच

अस्वस्थ होतो !

"सध्या मे महिना आहे मग तुम्ही दोघं दर रविवारी पोहायला जाता की नाहीं ?"

"नाही बुवा, मला कुठं नीट पोहायला येतंय ? आणि बऱ्याच वेळेला रविवारी देखील ऑफीस असतं."

"नाशिकला असतांना मी आणि सुमा मेच्या सुटीत रोज गांधी तलावावर पोहायला जायचे. सुमा डाईव्ह तर काय सुंदर मारते रे ! मीच तिला पोहायला शिकवलं हो ! — आणि तिला तू सायकल घेऊन दिलीस की नाहीं ?"

"नाही, सायकल कशाला लागते तिला ? तिला कुठं बाहेर जायचं असतं !"

"शाळेत असतांना तिला सायकलींची फार हौस होती. मग ती आमच्या ताईची सायकल घेऊन कितीतरी वेळ साऱ्या शहरभर भटकत बसायची."
शेखरला यांतलं कांहींच माहीती नाहीं हें त्याला माहित असतं. त्यामुळें त्याचा चेहरा अधिकच पडतो. सुमा आपल्याबद्दल यांतलं काहींच कसं बोलली नाहीं याची जाणीव होऊन तो अधिकच अस्वस्थ होतो. तो आता बोलण्याच्या मूडमध्ये नसतो.

"बरं, मग सांग सुमाला की उद्या मी जेवायला येईन म्हणून. पण मी येणार म्हणजे जास्त काहीं सांगायला नको म्हणा कारण त्याला काय आवडतं तें तिला माहित आहे."

खरं म्हणजे शेखरला मी त्याच्याकडे येऊं नये असंच मनातून वाटत असतं, परंतु तोंडदेखलं तो म्हणतो.

"येना ! जरूर ये."

तेव्हां आम्ही लकडीपुलापाशी येऊन पोचलो. मंग माझा निरोप घेतो आणि लक्ष्मी रोडवर निघून गेला. जरा वेळ झालेला असतो म्हणून मी टिळक रोडनं माघारी फिरलो.

— खरं सांगायचं म्हणजे माझी आणि मंगच्या बायकोची मुळीच ओळख नाही. माझी माहिती त्यांनी ऐकलीय आणि थोडीशी काल्पनिक असेल. केवळ मंगचा हट्ट असला म्हणून मी ठरवून मात्र त्याला ऐकवलेलं असतं कारण मी बेकार आहे. माझं लग्न झालेलं नाही. हे ऐकलं नसतं तर त्यांच्या अवलंबितांच्या नोकरीचं पुराण त्यांच्या तोंडून वारंवार मला ऐकावं लागलं असतं.

घरी गेल्यावर मंग बायकोला माझ्याबद्दल विचारील आणि ती चक्क 'नाही, नाही' म्हणेल मग मंग उगाच अस्वस्थ होईल या आठवणींने माझ्या चेहऱ्यावर आसुरी आनंदाची एक लाट उसळते आणि मी घराच्या रस्त्यानं झपझप चालू लागतो.

Vocabulary and Notes

छळ čhəḷ (M) = Harǎssment

उकड ukəḍ-(P) = To be not

(T) = To boil

ढग ḍhəg (M) = Cloud

उष्मा ụṣma (M) = Heat

वितळ witaḷ (I) = To melt

कोवळी Kow-ḷi (A) = Fresh, Soft

रेशमी rešmi (A) = Silken

लाट laṭ (F) = Wave

कपडे Kəpḍe (M.Pl) = Clothes

कपडेकर Kəpde kər (-) = To dress up

एकटा ekṭ-a (A) = Alone

जवळजवळ jəwaḷ jəwaḷ = Approximately

नोकरी nokri: (F) = Job

निमित्त nimmitᵊ (N) = Reason, cause, excuse

पूल pu:l (M) = Bridge

यांत्रिकता Yantrikəta (F) = Routine life, mechanical action

तंद्री təndri: (F) = Fixedness of mind

थाप ठोक thap ṭhok- = To lie, to slap

हाक hak - (T) = To drive, to handle

पत्कर Pətər (T) = To accept

सव्वा sawwa (A) = One and one quarter

थोरवी thorwi (F) = Greatness

एवढंच ewdhəc = Only this much

बुरसट buasat- (I) = To ~~Rust~~; to become rusty

निमंत्रण nimantran (N) = Invitation

गाठ gath (F) = Visit ; Knought

नीळवंती ni:ləwanti (A) = A bluish woman ; A woman in blue dress.

ओळख o!əkh (F) = Acquaintance

तांबुस tambus (A) = Reddish

गोरा gor-a (A) = Fair in complexion, white in complexion.

(This word is used only when describing the skin color)

खुळं Khul (I) = To match (with something)

बाळमित्र balmitrə (A) = Childhood friend

अस्वस्थ aswasthə (A) = Uneasy

पोहो-/पोह Poho-/Poh (I) = To swim

दर dar (A) = Every

dar (M) = Rate; Price

हौस haws (F) = liking, interest

हौस अस haws as. = To be found of; to like

चेहरा पड.	čehra pəd		To look guilty; To show uneasiness on the face
तोंडदेखला	toṇḍdekhl-a	(A)	Outward
जरूर	jəru:r	(F)	Necessity
	jəru:r	(Adv)	Definitely
एकीव	əyki:w	(A)	hearsay
बनव्	bənəw	(T)	To prepare, to cook
बेकार	bekar	(A)	Unemployed
तुच्छ	tuččh^{ə}	(A)	Contemptible
नजर	nəjər	(F)	look; sight; Vision
आसुरी	asuri:	(A)	Devilish
आनंद	anənd^{ə}	(M)	Happiness; Pleasure
रोख	rokh	(M)	Direction
झपझप	j^{h}əpj^{h}əp	(Adv)	quickly, rapidly

Since this is a short story, the style of writing is quite different from the formal style used by serious articles. Note the use of colloquial forms, especially the substitution of the vowel ə (indicated by a dot above the previous letter) for the word final vowel e in words like एवढे, झाले, कुठे etc. which are written

एवढं, झालं, तुझं and are pronounced ewdha, jhala and tujha. Also notice the change in word order of many sentences, the addition of some words which do not have any particular meaning, such as बुवा, बरं etc.

1) हल्ली नेहमी असंच एकटं जावं लागतं.

Now-a-days I am always required to go alone like this. Or

Now-a-days I always have to go alone like this

2) पाय यांत्रिकतेने रस्ता तुडवीत असतात.

Legs keep on going on the street mechanically.

3) खरं म्हणजे मी कांहीच करीत नसतो.

To be honest, I don't do anything. Or

To tell the truth, I don't do anything.

4) संभाषणाला गति यावी म्हणून मी त्याला एक दोन प्रश्न विचारले.

In order to keep the conversation going, I asked him one or two questions.

5) त्यांत काय एवढं !

It's quite all right.

6) तुमचा मुलगा काय म्हणतो ?

How is your son?

Literally translated this sentence would mean, "what does your son say?" However, this expression 'काय म्हणतो' is used to enquire about people, as well as for greetings.

7) माझ्या बायकोची आणि तुझी ओळख आहे वाटतं ?

Do you know my wife? Or Do my wife and you know each other?

8) मी माझ्या मुलीला एक पुस्तक घेऊन दिलं.

I bought my daughter a book.

9) एव्हांना तो घरी येऊन पोंचला.

By this time he reached home.

10) बराच वेळ झाला म्हणून मी कचेरी बाहेर पडलो.

It was late, therefore I stepped out of the office.

EXERCISES

A) Fill in the blanks with appropriate words

1) संध्याकाळच्या ...... ढगाआडून सूर्याची ..... डोकावू लागली.

2) मी पुणें ----- गेल्याला जवळजवळ चार वर्षे ----

3) तूं मला निमंत्रण केलें ...... तरी मी येऊ .... नसतो.

4) राम वर्गात नेहमी पांढरी टोपी ----- न्यायचा म्हणून आम्ही ----- पुढारी ---- असू.

5) मुंबईला ------ आम्ही रोज फिरायला ----.

6) तुझ्या आईला ----- कीं मी उद्या ----- येईन.

7) मी त्याच्या ---- नाटकाला येऊ ---- असें त्याला ---- तून वाटत होतें; पण तरी त्यानें ---- बोलावलें.

8) उद्या संध्याकाळी आपण घरीं गेल्या ---- बाबांना एक प्रश्न ----.

9) वामन सध्या ---- आहे आणि त्याचें लग्न ---- नाहीं हें मला ---- नव्हतें.

10) मला घरी ---- फार उशीर ---- मुळें मी घराच्या ----- भरभर ----- लागलो.

11) मी त्याच्या ------ बालमित्र आहे ---- ऐकुन तो ---- अस्वस्थ होतो.

12) सुमा आमच्या ताईशी [illegible] सायकल ---- कितीतरी वेळ --- शहर ---- भटकत बसायची.

B) Use the following words into sentences.

1) ऐकीव 2) हल्ली 3) जरा 4) वर 5) नक्की 6) जवळजवळ
7) काय 8) प्रत्येक 9) दर 10) अस्वस्थ

~~137~~
112

c) Translate the following sentences into Marathi.

1) All my friends have left Bombay on account of jobs.
2) I met my friends after nearly two years.
3) He asked me that question unnecessarily.
4) That green skirt goes well with her white complexion.
5) My younger brother is very fond of swimming.
6) When we visited the city of London we wondered through the city all day.
7) My mother knows that I do not know anything about the marriage of my friend.
8) To tell the truth, I am not acquainted with his wige.
9) His brother is unemployed and therefore is not married.

आपल्या नेहमीच्या बोलण्यांत 'काम करणे' हा शब्द आपण निरनिराळ्या अर्थानें वापरतो. खालील संवाद बहुतेक घरांत घडतो

आई – बाळ जरा माझें काम करतोस कां? एवढे गहूं दळून आण.

बाळ – आई, आज सकाळी मी भाजी आणायचें काम केलें, पत्र लिहायचें काम केलें. छोट्याजवळ बसून रहावयाचें व त्याला खेळवायचें काम केलें. आतां हे काम दादाला सांग ना.

आई – अरे बाळ, दादा ऑफीसांत दिवसभर काम करतो दमून घरी येतो. त्याला आणखी कशाला काम सांगायचें? जा, तूच कर एवढें काम.

बाळ – बरं, मी करतो! (तेवढ्यांत वडील येतात)

वडील – बाळ, गिरणींत जातांजातां वाटेंत रामभाऊंना निरोप सांगायचाही काम कर. त्यांना म्हणावं, तुमचे टाईपरायटरचें काम झालें असेल तर तो लवकर परत करा; आणि विचार, त्यांच्या मेव्हण्याला काम मिळालें का?

या संवादात 'काम' हा शब्द वेगवेगळ्या अर्थांनी वापरलेला आहे. सिनेमांतले एकाद्या नटाचें काम, राजकारणातले एकाद्या पुढाऱ्याचें काम, भूदानाचें कार्य, पोटासाठी करायचें काम, अशी निरनिराळ्या प्रकारची कामे आपण ओळखतो. तीच गोष्ट 'शक्ति' आणि 'ताकद' याविषयी. खूपदां हे दोन शब्द आपण एकाच अर्थानें वापरतो.

पण शास्त्रीय भाषेत मात्र या तिन्ही शब्दांना फार वेगळे व विशिष्ट आणि ठराविक अर्थ आहेत.

नेहमीच्या व्यवहारांत आपल्याला दम लागला की 'आपण काम केलें' असे आपण मानतो. समजा तुम्ही आईबरोबर बाजारांत गेला आहात. आईच्या हातांत बटाटे, कोबी, बीट

अशा जडजड शाळ्यांनी भरलेली पिशवी आहे. वाटेत कापडाचें दुकान लागलांच आई म्हणाले, "बाळ, जरा ही पिशवी धर. मी दुकानांत जाऊन कापडाची चौकशी करून येते." कापड बघायला गेल्यावर आई लवकर थोडीच बाहेर येणार? तिला लागला वेळ, आणि पिशवी धरून तुम्हाला लागला दम. म्हणजे तुम्हाला वाटतें, 'आपण खूप काम केलें', पण शास्त्रीय भाषेंत म्हणाल तर तुम्ही 'कांही काम केलें नाहीं.' तुम्ही विचाराल, 'तब्बल वीस मिनिटें जड पिशवी धरून ताटकळत उभा राहून थकून गेलों, आणि तुम्हीं म्हणतां कांही काम केलें नाहीं, हें कसं काय?' "खरें पहाल, तर वीस वर्षे जरी तुम्ही तसे उभे राहिलांत तरी शास्त्रीय दृष्टीनें तुम्ही 'काही काम केलें नाही' असेंच म्हणावें लागेल."

याचें कारण शास्त्रीय भाषेंत कार्य करणें म्हणजे प्रेरणा लावून एखाद्या पदार्थाला गती देणें, पदार्थाचें स्थलांतर करणे म्हणून कार्य करण्यात गती उत्पन्न होणें गृहीतच आहे. स्थिर राहाणें म्हणजे कार्य करणें नव्हे.

टेबलावर पुस्तक ठेवून वाचत बसणें, विचार करीत बसणें म्हणजे कार्य करणें. नव्हेच. पण टेबलावरचें पुस्तक उचलून कपाटांत ठेवणें हे मात्र 'कार्य' आहे. जिना चढून माडीवर जाणे हें कार्य, खाली पडलेली वस्तु उचलून घेणें हे कार्य फार कशाला! रागारागानें एकदम टेबल तिकडे ढकलणें, पलंगाची सरकासरकव करणें हें कार्यच आहे. गादी ओढणें, दार उघडणें, लावणें, काडी ओढणें, पाटीवर रेघ ओढणें, ही सर्व शास्त्रीय दृष्टीनें 'कार्य' होत. कारण या सर्व क्रियांत प्रेरणेच्या उपयोगानें पदार्थांना गति देऊन त्यांचे स्थलांतर केलेलें असतें.

एखादा मनुष्य एखाद करतो यांचे कारण त्याच्याजवळ कार्य करण्याची कुवत असते. याच कार्य करण्याच्या कुवतीला कार्य-शक्ती, किंवा नुसतेंच 'शक्ती' असे म्हणतात. शास्त्रीय

दृष्टीनें कार्य करण्याची कुवत म्हणजे 'शक्ती' म्हणजे असेंहि म्हणतां येईल कीं 'शक्ती' खर्च केली तरच कार्य करता येईल. पण गंमत अशी कीं ही खर्च झालेली शक्ती वाया जात नाही. ज्या पदार्थावर कार्य केले त्या पदार्थात ती साठून राहते. २५ नया पैशाची पोस्टाची तिकिटें घेतली असे समजा म्हणजे ते पैसे तिकिटांत गुंतून राहिले किंमतीच्या दृष्टीने तिकिटें आणि पैसे सारखेच. पण उपयोगाच्या दृष्टीने मात्र ह्या गोष्टी वेगळ्या असतात. तिकिटें लावून पाकीट पोस्टात [illegible] टाकले कीं त्यांत गुंतलेले पैसे पाकिटाच्या प्रवासांत खर्च होतात. म्हणजे तिकिटासाठी आपण खर्च केलेले पैसे वाया जात नाहीत. जर्दाळूच्या आंतली बी फोडण्यासाठीं दगड उचलून तुम्ही कार्य करतांत. शक्ती खर्च करतात ती शक्ती दगडांत साठून राहते, याचा पुरावा तो दगड बीवर पडून फुटलेला बदाम तोंडांत टाकायला तुम्हाला मिळतो कीं नाही? म्हणजे दगड उचलण्यासाठीं तुम्ही खर्च केलेल्या शक्तीनेच जणू बी फुटली.

निसर्ग म्हणजे या शक्तीचा अपरंपार खजिनाच आहे! निसर्ग तसा मोठा उदारहि आहे कारण या साऱ्या खजिन्याला दार नाहीं. कडी नाहीं. कुलुप नाहीं. पण हा शक्तीचा खजिना लुटायला आपल्याजवळ ज्ञान व युक्ति यांचा मंत्र मात्र असायला पाहिजे.

निसर्गातल्या या शक्तीरूपी खजिन्यांत सारखी भर पडते आहे. आकाशातला सूर्य सतत या भांडारात टनावारी शक्तीची भर टाकीत आहे. त्याच्या उष्णतेने तो लक्षावधि टन पाण्याची वाफ करून ती उंच आकाशांत नेतो. तिथें थंड झाल्यामुळें त्या वाफेचें होते [illegible] पाणी आणि तें पावसाच्या रूपानें जमिनीवर कोसळतें. उंचावरचें पाणी धरणांनी साठवून त्याच्या शक्तीचा उपयोग करून आपल्याला

वीज मिळवतां येते. जमिनीवर वाहण्याच्या पाण्यानें धान्याची समृद्धि होते. सूर्याच्या उष्णतेनें कमी अधिक दाबाचे प्रदेश निर्माण होतात, वारे वाहू लागतात, आणि वायु-शक्ती निर्माण होते. असा हा सूर्याचा महिमा आहे.

शास्त्रीय भाषेत काम करण्याची गति (म्हणजेच शक्ती खर्चण्याची गति) म्हणजे ताकद. तरुणांजवळ ताकद जास्ती आहे वृद्धांजवळ ताकद कमी आहे असें म्हणतां येईल. ताकदवान नेहमी वरिष्ठ असतो असें मानण्याचें कारण नाही. ताकद म्हणजे शक्ती खर्चण्याचा वेग. खर्चिक मनुष्य मोठा धनिक असतो असें कुठे आहे? म्हणून व्यवहारांत शक्ती राखून राखून खर्च करणारा जास्त उपयोगी पडतो. आकाशांत लकाकणाऱ्या विजेमुळें क्षणमात्र लखलखाट होतो. म्हणजे वीज ताकदवान असते पण सतत प्रकाश देणारा विजेचा दिवा म्हणजे दमदारपणाचा नमुनाच, आणि तोच जास्ती उपयुक्त असतो.

Vocabulary and Notes

संवाद sə̃w̃wad (M) = conversation, dialogue

गहू gəhũ (M) = Wheat

भाजी bhaji = Vegetable

दम dəm (I) = To be tired

dəm (M) = stamina, feeling of tiredness.

निरोप nisop (M) = Message

मेहुणा/मेव्हणा mehuna/mewhna (M) = Brother-in-law

राजकारण rajkaran (N) = Politics

भूदान bhudan (N) = land donation

ताकद takəd (F) = strength, energy

शास्त्रीय Šastriya (A) = scientific

विशिष्ट wišiṣtə (A) = specific, particular

ठराविक ṭhərawik (A) = Definite

मान man - (I) = To presume, to respect

man - (M) = respect

बटाटा bəṭaṭa (M) = potato

कोबी Kobi (F) = cabbage

पिशवी pišwi (F) = bag

तब्बल təbbəl (A) = Complete, Full

प्रेरणा prerṇa (F) = Initiation

गती gəti (F) = speed

स्थलांतर कर sthəlantər kər = To move from one place to another

गृहीत grihit = Taken for granted

कपाट Kapat = Cupboard

वस्तू wəstu = thing

ढकल ḍhəkəl (T) = To push

पलंग pəlaŋ/pələŋg^{ə} (M) = cot

सरक sərək - (I) = To move by itself

सरकव sərkəw - (T and C) = To move

दार dar (N) = door

काडी kaḍi (F) = Match

रेघ regh (F) = line

कुवत Kuwət (F) = capacity

गंमत gəmmət (F) = Fun, amusement

वाया जा- waya ja- = To be wasted

गुंत gunt^{ə} (I) = To be entangled; to be involved.

पाकीट pakiṭ (N) = Envelop

जर्दाळू jərdaḷu (M) = Almond fruit

बी bi: (F) = Seed

दगड dəgəd (M) = Stone

बदाम bədam (M) = Almond

जणू jənu: = As if

निसर्ग nisərg^{ə} (M) = Nature

खजिना Khajina (M) = Treasure

अपरंपार apərəmpər (A) = Infinite

उदार udar (A) = Generous, charitable

कडी kədi (F) = Bolt

कुलुप Kulup (N) = Lock
लुट luṭ (T) = To rob, to steal
ज्ञान dnyan (N) = Knowledge
युक्ती yukti: (M) = Trick
मंत्र mantrᵊ (M) = Religious chanting; Mystic Verse; solution
उष्णता Uṣnəta (F) = Heat
रूप ru:p (N) = Appearance; Form
कोसळ Kosəḷ - (I) = To fall, to collapse
साठ- Sath - (P) = To be stored
साठव- Sathəw (T) = To store
धान्य dhanyᵊ (N) = Grain; crop
वायु wayu (M) = Wind
महिमा mahima (M) = Greatness
तरुण təru:n (A) = Young
təru:n (M) = Young man
वृद्ध Wriddhᵊ (A) = Old
Wriddhᵊ (M) = Old Man
खर्चिक Khərčik (A) = Lavish; spendthrift
धनिक dhənik (A) = Rich
राख rakh (T) = To save
लकाक ləkak (I) = To glitter, to shine
वीज wi:j (F) = Electricity, lightning
सतत sətət (A) = continuous

1) खालील संवाद बहुतेक घरांत घडतो.

The following conversation takes place in almost all house.

2) गहू दळून आण.

Go and get the wheat ground.

3) घरी जाताजाता तो विहीरी जवळ थांबला.

While on his way home he stopped at the well. Or While going home he stopped at the well.

4) समजा तुम्हाला बक्षीस मिळालं तर तुम्ही काय करील?

Suppose you get a prize, what will you do.

5) तो एक उनाड मुलगा आहे. तो अभ्यास थोडाच करणार?

He is a spoiled boy. It is not very likely that will study.

6) त्या नोकराला तें काम करायला वेळ लागला.

That servant was late in doing that work.

मला घरी यायला वेळ लागला.

I was late to come home. Or

I came home late.

7) तो परीक्षेला बसला नाही हे कसं काय ?

How is it that he did not appear for the examination.

8) फार कशाला !

Why go that far.

9) पण गंमत अशी की ही शक्ती वाया जात नाही.

But the interesting part of it is that this energy is not wasted.

Exercises

A) Answer the following questions in complete Marathi sentences.

1) What did the mother say to Bal ?
2) which two words do we use in the same sense?
3) what do we presume in everyday life when we become tired!
4) What is the meaning of the phrase काम करणे in scientific language!
5) What types of 'work' are mentioned in the lesson.
6) Why does a person 'do a work'.
7) what is the principle behind 'doing any work'?
8) what is 'nature', according to the author.
9) What do we need to the treasure of nature?
10) What does the sun do?
11) Who is more useful in everyday life?
12) What does 'ताकद' mean in scientific language?

B) Fill in the blanks with appropriate words.

1) मराठी भाषेत पुष्कळ - - - - निरनिराळ्या - - - वापरले - - - -
2) घरीं - - - वर तुम्ही - - - तून भाजी - - - - या
3) आई काल - - - जाऊन कापडाची - - - करुन आली.

4) तो ती जड --- घरी नेऊन अगदी --- गेला.

5) तू ह्या ठिकाणी --- उभा राहिलास तर तुला --- लागणार नाही.

6) माझ्या खोलींत --- जिना चढून --- वर जावे लागतें.

7) ह्या दोन गोष्टी --- दृष्टीनें फार --- आहेत.

8) चांगल्या कामात --- केलेला वेळ --- जात नाही.

9) सूर्याच्या --- पाण्याची --- होते.

10) आमच्या शेजारचा मनुष्य फार --- आहे, --- तो स्वार्थिक नाही.

C) Use the following words into sentences.

1) बहुतेक 2) वेगळा 3) बाहेर 4) जणू 5) असा 6) सतत 7) जास्ती 8) कृपेनें 9) नव्हे 10) कारण.

D) Translate the following sentences into Marathi.

1) In scientific language these words have different meanings.

2) I will go to the shop to inquire about my trousers.

3) Your bag is heavy, so let me hold it for some time.

4) In scientific language to 'work' means to 'give impetus' to a matter.

5) These two things are quite different from the point of their usefulness.

6) We store the water by building dams and generate electricity.

7) There is no need to presume that a strong man is always superior to others

[गंगाधर गाडगीळ हे मराठीतले एक नामांकित लघुकथालेखक आहेत. मराठी लघुकथांच्या क्षेत्रांत एक नवीन युग त्यांनी सुरू केले. त्यांच्या पुष्कळशा लघुकथा मनोविश्लेषणात्मक आहेत. माणसाच्या मनाचे बारीक सारीक हेलकावे वास्तवतेने वर्णन करण्यांत त्यांचा हातखंडा आहे. खालील उतारा त्यांच्या 'कबुतरें' ह्या लघुकथेतून घेतलेला आहे. ह्या उताऱ्यातील लहान मुलाच्या वृत्तीचे त्यांचे सूक्ष्म निरीक्षण पाहाण्यासारखें आहे]

पहांट अर्धवट काळोख्यांत बुडालेली असतांनाच ते दोघे जागे झाले आणि कुलकुल बोलू लागले त्या दोघांची अंथरुणें शेजारी शेजारीच होती, आणि थोड्या अंतराकर आजी झोपली होती. आई व बाबा होते पलीकडच्या खोलींत.

विजय म्हणाला, "उदय। मी रात्रीं भूत पाहिले".

उदय अनुभवांतून निर्माण झालेल्या अविश्वासाने म्हणाला, "हॅट। बंडल मारतोस तू".

विजय म्हणाला, "बरें बुवा! बंडल तर बंडल उद्या रात्री ते येऊन तुझ्या पायांना गुदगुल्या करील तेव्हां समजेल."

उदयने ह्या गोष्टीवर विचार केला, आणि मग नेहमीप्रमाणे त्याला विजयचें म्हणणे खरेंही असू शकेल अशी शंका आली. उदयच्या मनांत खरें आणि खोटें ह्यांना विभागणारी रेषा स्पष्ट होती. पण विजय मात्र खरें आणि खोटें ह्यांची चमत्कारिक भेसाळ करुन टाकीत असे त्यामुळें त्याचें बोलणें ऐकून उदय नेहमी बुचकळ्यांत पडायचा.

तो कांहीसा चिडून म्हणाला, "हॅट। भूत पायांना कशाला गुदगुल्या करील? ते मुळी मानवर उडी मारते."

विजय म्हणाला, "आधी तें पायांना गुदगुल्या करते तेव्हां हसले नाही तर ते कांही करीत नाही पण हसले तर ते ताबडतोब मानेवर बसतें. आणि मग खलास।"

"खलास ?" उदय हीलीनें उद्गारला.

"हो तर काय! पहिल्यानें ते डोळे खालें आणि मग कान..." विजय निर्भयपणें म्हणाला.

उदयनें ह्या गोष्टीवर विचार केला. कुठच्याहि बोलण्याचा शब्दश: अर्थ घेण्याची त्याची प्रवृत्ति होती. त्यामुळें अक्षरश: आपले डोळे काढले जात आहेत अशी तो कल्पना करूं लागला आणि अगदी भेदरून गेला.

थोडा वेळ तो तसाच पडून राहिला. आणि मग एकदम विजयला पेंचात पकडणारा विचार सुचून तो म्हणाला, "पण भुतांची नखें असतात केवढालीं लांब. त्याला गुदगुल्या कशा करतां येतील?"

पण विजयला ह्या बाबतीत क्षणभरहि विचार करावा लागला नाहीं तो म्हणाला, "त्यानें नखें काढून ठेवलीं आणि मग गुदगुल्या केल्या."

हें मुकाट्यानें ऐकून घेणें उदयला शक्यच नव्हतें. तो ओरडला, "थापा, थापा, थापा" आणिं त्यानें विजयच्या अंगावर भराभर गुद्दे मारले.

विजयने ते वरच्यावर झेलले आणि तो खदखदा हसूं लागला.

तेवढ्यांत आजी पुटपुटली, "पहांट नाही झाली तोंच गल्ल्यांच्या मारामाऱ्या झाल्या सुरूं."

शेजारच्या खोलीतून बाबांचा आवाज आला, "काय गडबड आहे रे?"

त्याबरोबर दोघांची हसूं दाबलें.

मग उदय रागावून म्हणाला, "तुझ्यामुळें आम्हाला असें नेहमी नेहमी ओरडून घ्यावें लागतें".

पण विजय उदयचें बोलणें कधींच गंभीरपणे मनावर घेत नसे. त्यानें उदयला जीभ काढून दाखवली आणि म्हटलें, "ह्या लेकाचा."

आजी चहा करायला उठली, तशी ही दोघे उठले. विजयने आपला बिछाना कसा तरी गोळा केला आणि कोपऱ्यांत ढकलून दिला आणि तो बाहेर धावला. उदयने आपला बिछाना नीट गोळा करून कोपऱ्यांत ठेवला. मग त्याने एकवार दुःखी कुढूनें विजयच्या बिछान्याकडे पाहिलें. एकदां त्याच्या मनांत बंडखोर विचार आला, "आई त्याला ओरडील तर ओरडील आपल्याला त्याचें काय?" पण हा विचार टिकूं शकला नाहीं. त्याने विजयचा बिछाना देखील गोळा करून ठेवला, आणि तो तोंड धुवायला गेला. आईने सांगितल्या प्रमाणे त्याने काळजीपूर्वक, चोळून चोळून तोंड धुतलें आणि तो स्वयंपाकघरांत चहा करणाऱ्या आजीजवळ जाऊन बसला. आजीला त्यानें किटली आणून दिली. कपबशा काढून दिल्या.

चहा झाल्याच्या सुमाराला विजयला कसा लागला कोण जाणे! तो ओरडतच घरांत आला, "आजी, मला चहा."

आजी म्हणाली, "थांब मेल्या, तोंड धुतलेंस का आधी?"

विजय म्हणाला "हो" आणि त्यानें ईऽऽ करून आपले दांत दाखवले.

आजीने विचारलें, "घासलेत का रे उदय ह्याचें दांत?"

उदय नेहमीच्या पेचात पडला. खोटें सांगावें त्याच्या जीवावर येत होतें. आणि त्यानें खरें सांगितलें असतें तर! त्याला विजयच्या माराची तेवढी पर्वा वाटत नव्हती म्हणा पण विजयने त्याच्यावर बहिष्कार टाकला असता. त्याला ती भीती होती. मग विजयनें त्याला आपल्या बरोबर कुठेच नेलें नसतें, आपण पाळलेल्या कबुतरांच्या पिलांना हात लावूं दिला नसता. आणि मग उदयचा दिवस अगदीं वाईट गेला असता. कारण कुठचीही गोष्ट विजयबरोबर केली की त्यांत कांहीं विशेष मजा येत. असे एरवीं फिक्या वाटणाऱ्या गोष्टी विजयच्या सहवासांत मज्या होत असत.

Vocabulary and Notes

नामांकित namaŋkit (A) = Famous

लघुकथा ləgukətha (F) = short story

क्षेत्र kšətrə (H) = Field, section

युग yu: g (F) = Era, Period

मनोविश्लेषणात्मक mənowišlesəṇātmək = Psychoanalytical

मनोविश्लेषण mənowišlesaṇa (H) = Psychoanalysis

हेलकावा helkawa (M) = Undulation

वास्तवता wəstəwta (F) = Reality

हातखंडा अस hatkhənda əs = To be an Expert in

निरीक्षण niri:kšən (N) = Observation

सूक्ष्म su: kšmə (A) = Minute

अर्धवट ərdhəwat (A) = Approximately half, Also mentally retarded.

काळोख kalokh (M) = Darkness

कुल कुल kulkul (Adv) = In a whispering way

अंथरुण ənthru:n (H) = Bed

आजी aji: (F) = Grand mother

अविश्वास əwišwas (M) = Disbelief

अनुभव ənubhəw (M) = Experience

बंडल मार. bəndal mar = To lie, to exaggerate

गुदगुल्या कर, gudgulya kər = To tickle

शंका Šəŋka (F) = Doubt

विभागणारी Wibhagnar-i (A) = Dividing

रेषा resa (F) = Line

चमत्कारिक čəmətkarik (A) = strange.
भेसाळ bhěsal (F) = Mixture
बुचकळ्यांत पड buckəlyal pəd = To become confused.
चिड čid (I) = To be irritated
हस həs (I) = To smile, to laugh
डोळा ḍo!a (M) = Eye
शब्दशः अर्थ šəbdəšəha ərthə = literal Meaning
कल्पना कर kəlpəna kər = To imagine
भेदरून जा bhədru:n ja = To become afraid
पेच pec (M) = Trap
सुच suc (T) = To come to mind, to suggest by itself.
क्षणभर kšəṇbhər = For a moment
मुकाट्याने mukaṭyane (Adv) = quietly
गुद्दा gudda (M) = Fist
झेल jhel/ǰhel (T) = To catch
खदखदा khədkhəda (Adv) = Loudly
पुटपुट puṭ puṭ (T) = To murmer, To mutter
मारामारी maramari (F) = Fight
दाब dab (T) = To suppress, to press
गंभीरपणे gəmbhi:rpəne (Adv) = Seriously
जीभ ji:bh (F) = Tongue
रड्या rəḍya (A) = One who always cries, The miserable type.
बिछाना bičhana (M) = Bed, the mattress
गोळा कर go!a kər = To collect together.

कसातरी	kəs-a təri: = Somehow
बाग	bag (F) = Garden
कोपरा	kopra (M) = Corner
मुद्रा	mudra (F) = Expression, appearance
बंडखोर	bəndəkhor (A) = Turbulent, Rebelious
तोंड	toṇd^{ə}/toṇ (N) = Face, mouth
काळजीपूर्वक	kalǰi: pu:rwək (Adv) = Carefully
चोळ-	col- (T) = To rub
स्वयंपाकघर	swəyəmpak-ghər(N)= Kitchen
किटली	kitli: (F) = Kettle
बशी	bəši: (F) = Dish; saucer
सुगावा	sugawa (M) = Information
धू-	dhu - (T) = To wash
दांत	dat (M) = Tooth
खोटे	khot-e (A) = false
	khot-e (N) = lie
पर्वा	pərwa (F) = Care
बहिष्कार	bəhiṣkar (M) = Boycott
पाळ-	paḷ - (T) = To maintain, To keep as a pet
कबुतर	kəbutər (N) = pigeon
पिलू	pilu: (N) = A young one, a cub, a pup
मजा	məǰa (F) = Fun
शिळा	šil-a (A) = Stale
	šil-a (F) = A flat stone
ताजा	taj-a (A) = Fresh

As in the previous short story ऊठ the style in this story is also more colloquial. In addition the author has tried to use children's way of talking with each other. As a result there are many expressions and words in this lesson, which do not normally occur in serious writings.

1) त्या दोघांची अंथरुणे शेजारी शेजारी होती.
The beds of those two were close to each other.

2) ईट्! This is an interjection and is used by children when they emphatically want to refute or deny the statement or remark made by any other child.

3) बरं बुवा खोटं तर खोटं.
O.K., O.K. If (you think) this is a lie, be it so.

4) आणि मग खलास!
And then everything is over (finished)

5) त्याने अक्षरशः त्या टेबलाला लाथ मारली.
He actually kicked that table.

6) खेळाडूने चेंडू वरच्यावर झेलला.
The player caugh the ball over and above (in air)

7) पहाट नाही झाली तोंच कार्ट्यांच्या मारामाऱ्या झाल्या सुरू.
It's not even dawn yet and these naughty boys have begun their fighting.

8) काय गडबड आहे रे ?

what's going on there?

9) तुझ्यामुळें आम्हाला ओरडून घ्यावं लागत.

We are shouted at because of you.

10) रड्या लेकाचा!

You, miserable (Crying) type!

11) आई त्याला ओरडली तर ओरडली.

If mother shouts at him, let (her) shout.

12) थांब मेल्या!

Stop, you naughty boy.

13) आजी, मला चहा.

Grandma, I want tea.

14) मी रोज सकाळी दांत घासतो.

I clean my teeth every morning.

15) उदय नेहमीच्या पेचात पडला.

Uday was caught (fell) in the usual trap.

Exercises

A) Fill in the blanks with appropriate words:

1) त्याच्या वागावण्याची मला मुळीच - - - वाटत - - -
2) मी पुस्तक वाचील - - - रामा माझ्या - - - येऊन - - -
3) मास्तर गोविंदाला अभ्यास - - - सांगतात. पण तो - - - बोलणें कधीच - - - मनावर - - - नसे.
4) आपण त्याला - - - कसें पाडावें ह्या - - - उदयला क्षणभरही विचार - - - नाही.
5) त्याची नेहमीची आगगाडी मागून - - - पाहून तो - - - चालू लागला.
6) मी त्याला प्रश्न विचारला खरा, पण तो - - - सांगतो की - - - सांगतो हे - - - कळेना.
7) माझे - - - गव्याजे - - - खोलीत घातले.
8) श्रीधरनें सांगितलेली हकीकत - - - आई अगदी - - - पडली.
9) उदयनें - - - दुःखी - - - विजयच्या - - - कडे पाहिलें.
10) कुठल्याहि गोष्टीच्या - - - अर्थ - - - उदयची - - - होती.
11) विजयने उदयला - - - बरोबर - - - नेलें नसतें.
12) चाहा - - - खुणावा विजयला - - - लागला कोण - - - .
13) - - - शिळ्या - - - गोष्टी विजयच्या - - - ताज्या - - - असत.

B) Answers the following questions in Marathi sentences.

1) Where were the beds of उदय and विजय?
2) What did विजय say?
3) Why did उदय use to get confused after hearing विजय's talk?

4) What did their grand-mother whisper?
5) What did विश्राम do when he got up?
6) How did उदय feel about विश्राम's behavior?
7) What did उदय do finally?
8) What did विश्राम do when the tea was ready?
9) Why was उदय afraid to tell the truth?

c) Translate the following into Marathi:

1) Their beds were close to each other and their mother was sleeping a short distance away from them.
2) My son is many times confused because the line dividing the truth and falsehood is not always clear in his mind.
3) Govind is a very ~~nice~~ clever boy and he has a tendency to think even about small matters.
4) He did not have to think even for a moment to answer my question.
5) Although he did not like gathering his bed and putting it in a corner, he had to do it everyday.
6) There is always a great fun in doing many things with one's friends.
7) Ram knews that the teacher was going to punish him because he did not study; but Ram did not care about it.
8) All the children came into the kitchen and sat with their grand-mother.
9) Nobody knew how he knew about the dinner getting ready, but he came runing into the house.
10) Wash your face carefully as your mother has told you.

तालीम

एकदा सहज माझ्या मनांत विचार आला कीं या एवढ्याशा गांवांत खंबीर अशी बांधलेली एखादी इमारत असावी. असावी हें ठीक होतें, पण ती बांधली पाहिज्ये गांवाच्याच खर्चानें. असा खर्च घ्यायला हीं वेडीं धनगरें कबुल होतील का? तिकडे एक म्हण होती, "धनगरी वेड सहा महिने जाणार नाही!" धनगराच्या आडमुठ्या वृत्तीवरून ती पडली असावी. गांवांत इमारत असावी हें कुणाला पटलें नसते. शाळा बांधावी तर शाळेसाठी जागा होती, आणि ती अपुरी पडेल असा काळ येणें नजीकच्या भविष्यांत तरी शक्य दिसत नव्हतें. मग इमारत कशाची? सहजच सुचलें कीं, तालीम बांधावी पोरांना खेळण्यासाठीं वेळप्रसंगी गांवकऱ्यांना एकत्र येऊन बसण्यासाठीं प्रशस्त अशी तालमीची इमारत बांधावी. संस्थानच्या राजेसाहेबांना व्यायामाची आवड होती या कारणा मुळे शिक्षणखात्यातून किंवा खाजगींतून कांही मदत होईल. या गांवांत मी शाळामास्तर होतो याची आठवणही राहील.

रात्रीं घरोघरी रामोशी पाठवून मी गांव जमविलें. भाकरी खाऊन तमाखू दाढेला धरलेली मंडळी घोंगड्या पांघरून जमली आणि शाळेपुढच्या पटांगणांत बसली. मी ओट्यावर होतों. माझ्यापुढें कारभारी होता. रामा बनगर होता. शेकू होता, तालुबा होता. रानांत कांहीं कामधाम नसल्या मुळें सर्वजण आवर्जून आले होते.

सुरवातीला उगीचच इकडची तिकडची चौकशी झाली. मग मीं मुद्याचा विचार सांगितला म्हणालों,

"माझी अशी इच्छा आहे कीं गावांत एक चांगली इमारत असावी खोपटें, आपल्या माळ्या, यापेक्षां मजबूत अशी जागा असावी. रोज आपण सर्वजण धुळीत बसतों पाऊसपाणी असलें, फार गारठा असला, म्हणजे कोणी इथें बसायला येत नाहीं. कुणी शाळेचा आधिकार आला, फौजदार शिपाई आला, की त्याला उतरायची पंचाईत होते. महारवाड्यांतसुद्धां तवक्याची इमारत असते, मग आपल्या गांवांत का असू नयें? म्हणून माझ्या मनांत आलें आहे की एक तालीम गांवांत बांधावी. तुमचं म्हणणं काय आहे?"

लोकांत कुजबुज झाली. मास्तरानें हे काहीतरी वेड घेतलें आहे अशी त्यांची समजूत झाली असावी. आपसांतच बोलूं लागले. तेव्हां मी ओरडून म्हणालो, " आपसांत बोलूं नका तुम्ही. मला गाढव म्हटलं तरी चालेल, पण ते स्पष्ट म्हणा. माझ्यापाशी म्हणा."

बाळा धनगर म्हणाला,

"तालीम बांधायला कुठं पहिलवान हायेत गांवांत?"

"शाळा सुरू करतांनाहि तुम्ही म्हणालां होतां, कुठं पोरं आहेत गांवांत? पण आता पोरं येतातच ना? पांचपंधरा मुलं उद्यां तालुक्याच्या शाळेंत जातील. सातवी पास होतील."

कुणी म्हणालें,

"कशाची होत्यात? जरा नेटक झालीं की मेंढरामागं जातील. सातवी पास होऊन तुमावाणी मास्तर थोडीच होणार ती? आमच्यांतला कुणी शिकून अमलदार झालेला हाय का तालुक्यात?"

म्हातारा कारभारी समजुतीनें म्हणाला,

"अरे, आज पहिलवान नसला कुणी, तरी पोरं खेळूं लागतील. खेळतां खेळतां एकादं निवडलं त्यांतलं!"

मी म्हणालो,

"आणि समजा, नाही निवडलं तरी गांवाला उपयोग नाहीं कां इमारतीचा? तुम्ही नाचलां, त्यांचं सामान दाही दिशांना असतं. ढोल एकीकडे, झांजा एकीकडे लेझीम, बोथाटी, दांडपट्टा कुणी ना कुणी खेळलं. ते सगळं सामान तालमींत राहील, मोकळ्या वेळी ज्याला चांगली माहिती आहे त्यानं पोरांनाहि हात शिकवले, तर कांही वावगं होईल का?"

"पर तालीम बांधायची म्हंजे बक्कळ पैसा लागेल. तो कुणी द्याचा?"

"गांवानं वर्गणी करावी. घरटीं दहावीस रुपये द्यावेत!"

"हं, हायत कुणापाशीं?"

"पुष्कळांच्यापाशीं आहेत. मला ठाऊक आहे. त्यांच्यापाशीं नसतील तर त्यांनीं रोजगार द्यावा. गाडीबैल द्यावीत. आपल्या

रानातली झाडं यावीत. जर सगळ्या जोडीनं मनावर घेतलं तर एक वाखाणणी इमारत बोलबोल म्हणतां होईल."

मी बोललो, पण हा विचार कुणाला फारसा पटला नाही. उघड विरोध करणें कुणाला जमलें नाही. इमारत अर्धी राहील, उगीच सोंग होईल, असेच बहुतेकांचें मत पडलें. पण मी गप्प राहिलों नाही. नानापरीनीं ही गोष्ट त्यांना सांगत राहिलो.

गांवातले वृद्ध लोक मी पुन्हा जमवले आणि त्यांच्याशी विचारविनिमय केला. ठिकठिकाणच्या गांवांनी शाळा कशा बांधल्या आहेत, सरकारने त्यांची वाहवा कशी केली आहे, त्या गांवाची नांवें किती पुढे आली आहेत, हें सर्व मी त्यांना सांगितले आणि त्यांच्याकडून होकार घेतला.

ही माणसें तयार झाली तेव्हां साहजिकच गांव तयार झालें. एकानें करूं या म्हणताच सर्वांनीं करूया म्हणलें. घरटी दहादहा रुपये देण्यांचें लोकांनी मानलें. ज्यांची बैलें होती, गाड्या होत्या, त्यांनी श्रम देण्यांचे पत्करलें. या चारसहा महिन्यांत इमारत उभी करायची, राजेसाहेबांना आणून तिचें उद्घाटन करायचें हें पक्कें झालें. कधीहि न आलेला राजा मास्तरांच्या करामतीमुळें आणि गांवच्या एकजुटीनें या धनगरांच्या गांवी येणार ही कल्पनाच लोकांना फार उत्साही करूं लागली. आपल्या गावात तालीम होणार आहे आणि राजा येणार आहे हा विषय घरोघरीं झाला. कित्येक दिवस सांगण्यासारखें, बघण्यासारखें असें काहीं घडलें नव्हतें. तें लवकरच घडणार होतें. लोकांनीं तत्परतेनें म्हालच्या कारभाऱ्यापाशीं आपल्यावर बसलेली वर्गणी आणून दिली मी मदतीसाठीं सरकारांत अर्ज केला गवंडी, सुतार बघण्याचें काम सुरू झालें. 'घर बघावं बांधून' म्हणतात ते काहीं खोटं नाहीं. खर्चात साध्या गोष्टीनें अडतें इतकें फुल्लक कारण बांधकाम लांबायला पुरतें की विचारून सोय नाहीं.

Vocabulary and Notes

तालीम	talim (F)	=	Gymnesium, Exercise
विचार	Wichar (M)	=	Thought
	Wichar (T)	=	To ask, to enquire.
इमारत	imarət (F)	=	Building
धनगर	dhəngər (M)	=	Shepherd
आडमुठा	aḍmuṭh-a (A)	=	Strong headed
नजीक	nəǰik (Adv)	=	Nearby, close
भविष्य	bhəwisyᵊ (N)	=	Palmistry
	bhəwisyᵊ (M)	=	Future
संस्थान	sə̃w̃sthana (N)	=	State; Kingdom
शीक्षणखाते	šikšəṇ khate (N)	=	Education Department
खाजगी	khajgi (A)	=	Private
आठवण	aṭhwən (F)	=	Memory
रामोशी	ramoši (M)	=	A messanger; Also a caste name
तमाखू / तंबाखू	təmakhu:/təmbaku: (M)	=	Tobacco
जोते	Jote (N)	=	Raised ground
घोंगडी	ghoŋgḍi: (F)	=	A thick woven cloth used for protection from rain.
आवर्जून	awərju:n (Adv)	=	With care; ernestly
चौकशी	cəwkəši: (F)	=	Enquiry
मुद्दा	mudda (M)	=	Point of argument
खोपटे	Khopṭe (N)	=	Hut
माळी	mali: (F)	=	Hut
मजबूत	məjbu:t (A)	=	Strong
धूळ	dhu:l (F)	=	Dust

तक्का	təkka	(M)	=	A supporting pillow on a seat; A seat
महारवाडा	məharwaḍa	(M)	=	Colony of untouchables
कुजबुज	khujbuj	(F)	=	Whisper
	kujbuj -	(T)	=	To whisper
वेड	weḍ	(N)	=	Fad; madness
पहिलवान	pəhilwan	(M)	=	Wrestler
तालुका	taluka	(M)	=	A section of a district
नेटक	neṭək	(Adv)	=	strong
अमलंदार	əmməldar	(M)	=	Government official
तुमावाणी	tumawani:		=	like you
ढोल	ḍhol	(M)	=	Drum
झांज	jhanjə	(F)	=	Cymbal
हात शिकव	hat šikəw		=	To teach how to handle लेझीम.
बक्कळ	bəkkəl	(A)	=	Plenty; much
घरटें	ghərṭe	(N)	=	Nest; hut; small house
रोजगार	rojgar	(M)	=	One day's work or its worth in wages.
विरोध	wirodh	(M)	=	Opposition
उगीच	Ugic	(Adv)	=	Unnecessarily, without purpose.
मत	mət	(N)	=	Vote; opinion
उद्घाटन	Udghaṭən	(N)	=	Opening ceremony
करामत	Kəramət	(F)	=	Trick; attempt
एकजूट	ekju:t	(F)	=	Unity
चघळ.	cəghəl	(T)	=	To chew

तत्पर tətpər (A) = Intent upon; quick to act
अर्ज ərjə (M) = Application
गवंडी gəwəṇḍi: (M) = Brickman
सुतार sutar (M) = Carpenter
अड् əd_ (I) = To stop

This passage is taken from a novel which has a particular regional background. As a result many dialectal forms will be noticed. These are listed below with their equivalents in standard Marathi.

हायेल - आहेल. तुमावाणी - तुम्हाप्रमाणे or तुमच्याप्रमाणे
कोन - कोण. अर - अरें. कुट - कुठें/कुठं. म्हंजे - म्हणजे.
घाच्या - घायच्या होत्याल - होताल.

1) गांवात नवी इमारत असावी हे कुणाला पटलें नाही.
No-body approved that there should be a new building in the town.

2) सरकारनें शेतकऱ्यांना मदत करणें शक्य दिसत नव्हतें.
It did not seem possible that government would help the farmers.

3) सुरवातीला इकडची तिकडची चौकशी झाली.
First there was a general conversation enquiring about all things.

4) लढाईमुळे अनेक वस्तु मिळण्याची पंचाईत आहे.

It is difficult to get many things because of the war.

5) तुमचं म्हणणं काय आहे ?

what do you say?

6) हं, ह्यायेत कुणापाशी !

Oh, who has got it! (i.e. Nobody has got it)

7) त्या लेखकानें मनावर घेतलें तर तो एक नवी कादंबरी लिहील.

If that writer is determined, he will write a new novel.

8) तो वाघ बोल बोल म्हणतां रानांत नाहींसा झाला.

That tiger disappeared in the forest in a very short time.

9) तिच्या नवऱ्याला संध्याकाळी लवकर घरीं येणें जमलें नाहीं.

It was not possible for her husband to come home early in the evening.

10) पुढाऱ्याच्या मृत्यूचा विषय घरोघरीं झाला.

The topic of the leader's death was being discussed in every house.

11) कांहीं वेळा साध्या कामालाहि इतका वेळ लागतो कीं विचारून सोय नाहीं.

Sometimes even simple task takes such a long time that it is quite obvious. or (There is no need to ask why)

EXERCISES.

A) Fill in the blanks in the following sentences.

1) आमच्या वडिलांचा - - - - फार आडमुठा आहे.
2) माझें - - - कुणाला - - - नाही.
3) माझ्या - - - आले आहे - - - एक तालीम गांवांत - - -
4) सर्व लोकांनी वर्गणी - - - अशी मी विनंती - - -
5) मला - - - - म्हटलेलं - - - चालेल, - - - ते स्पष्ट म्हणा.
6) सर्व गांवकऱ्यांना जमवल्या - - - मी - - - विचार त्यांना - - -
7) आपल्या गांवांत नेहरू - - - आहेत हा विषय - - - झाला.
8) गांवांत - - - आला की त्याला - - - पंचाईत होते.
9) मोकळ्या - - - ज्याला - - - माहिती आहे त्यानें - - -
हात शिकवले तर - - - होणार नाही.
10) काम जरी कठीण - - - तरी सर्व गांवकऱ्यांनी - - -
घेतलें तर एक देखणी इमारत - - - म्हणता होईल.
11) नवीन इमारत - - - कल्पना लोकांना फार - - - करून - - -
12) पांचपंधरा मुलें - - - तालुक्याच्या - - - जातील.

B) Give the dialectal forms from the preceeding lesson for the following words.

1) पुष्कळ 2) तुमच्याप्रमाणे 3) कोणी 4) अरे 5) कुठें
6) आहे 7) म्हणजे 8) द्यायचा

C) Translate the following sentences into Marathi.

1) I mentioned the topic; but nobody agreed with my idea.
2) The King of the state was fond of building houses.
3) I gathered all the villagers by sending a message to each house.

4) The building will be useful to the villagers.

5) Those who do not have money should work for a day.

6) The villagers made an application to the Government for some help.

7) The teacher of the village gathered all the old people

8) Everybody in the village started discussing about the new building.

9) The villagers enquired about the health of the King.

10) It was not possible to build a school in the near future.

D) Use the following words into sentences

1) एकत्र 2) इच्छा 3) उगीच 4) वेड 5) पहिली वहिली

6) तयार 7) वाहवा 8) कित्येक 9) पुढे 10) अर्ज

[त्र्यंबक बापुजी ठोंबरे हे महाराष्ट्राचे एक अतिशय प्रसिद्ध कवि होऊन गेले. फार लहान वयांत त्यांनी कविता करायला सुरुवात केल्यामुळे त्यांना 'बालकवी' असें नांव मिळालें. वयाच्या सव्वीसाव्या वर्षीच ते अपघातांत सापडून मरण पावले. त्यांच्या विषयीच्या आठवणी लक्ष्मीबाई टिळकांनी आपल्या 'स्मृतिचित्रें' ह्या आत्मचरित्रांत दिल्या आहेत. त्यांतूनच खालील आठवणी निवडल्या आहेत]

ठोंबरे घरांत अगदी घरच्यासारखा वागे. टिळकांपेक्षां तो माझ्याच मागें मागें असायचा. टिळकांच्या समोर आला म्हणजे मात्र मोठा गंभीरपणाचा आव आणण्याचा प्रयत्न करायचा.

कविता केली म्हणजे त्याची पहिली श्रोती मी. मी इकडे कोणाशी कांहीं बोलत असलें म्हणजे तिकडे त्याची कविता वाचून दाखवायची घाई व्हायची. आणि माझें दुर्लक्ष आहेसें दिसलें म्हणजे त्यानें ती कविता रागानें माझ्यापुढें टरकावून फाडून टाकायची. मग दत्तू बेबीनें त्याला चिडवायचें.

—"अरसिक किती हा मेला
हा कविता फाडुन बाहेर गेला"—

मग त्यानें हंसायचें व पुन्हा ती लिहून काढायची. ठोंबऱ्याला कविता फाडण्याचा बराच नाद असावा. कारण नगरला येण्यापूर्वीच्या त्याच्या कविता बहुतेक अशाच गेलेल्या आहेत. त्यांतील कांहीं त्याला पाठ होत्या, त्या तो म्हणून दाखवी. एक किनारीवाला म्हणून कविता होती. एकींत दगडावर चांदणें पडलें होतें ते इतकें पांढरें स्वच्छ होतें, कीं तें हरिणबालकें दूध म्हणून चाटीत आहेत अशी कल्पना होती.

ठोंबरे नगरास आल्यावर हायस्कूलमध्यें जाऊं लागला. तिसरींत किंवा चौथींत असेल तो. शाळेतून तो आला कीं लक्ष्मीबाई गोष्ट सांगा म्हणून माझ्या मागें लागायचा. मी त्याला गोष्टी सांगून दमून गेलें. त्याचा आपला रोजचा लकडा. लक्ष्मीबाई, गोष्ट सांगा. त्या वेळची ही गोष्ट.

एक दिवस हौशीची सासू आली होती. तिला पुष्कळ गोष्टी माहित होत्या. शिवाय एकदां तिची ती गोष्ट सुरू झाली म्हणजे चार चार तास ती सहज चाले.

त्या दिवशी टोंबरे शाळेतून आल्यावर म्हणाला,

"लक्ष्मीबाई, गोष्ट सांगानां."

"हे बघ, आज आली आहे माझी विहीण. तिला चांगल्या चांगल्या, मोठ्या मोठ्या, लांब लांब गोष्टी येतात. ती सांगणार आहे आज तुला गोष्ट!"

माझ्या ह्या बातमीनें टोंबऱ्याला खूप आनंद झाला.

जेवणी होऊन निजायला जाण्याच्या वेळेपर्यंत त्यानें बाहेरून आंत व आंतून बाहेर कितीतरी खेपा घातल्या.

नेहमीप्रमाणे आम्ही सारे एकत्र निजलों. मुलांना माझ्या विहिणीच्या गोष्टींचा चांगला परिचय असल्यानें तीं सारीं तोंडावर पांघरुण घेऊन टोंबऱ्याला हसत पडली होती. इकडे आज आपल्याला मोठी गोष्ट ऐकायला मिळणार म्हणून टोंबरे आनंदांत होता. त्यानें माझ्या विहिणीशेजारी जागा पटकावली, व कान टवकारून तो गोष्ट ऐकूं लागला. गोष्टीला सुरवात झाली ती अशी.

"हे बघा भाऊ! एक उज्जनीचा राजा होता. त्याच्या अस्तुरीला होती एक कार, एक पुत्र. ती त्याची पहिली अस्तुरी गमावली. त्यानें केली दुसरी अस्तुरी. त्या दुसऱ्या अस्तुरीला सवतीची पोरं नको होतीं. तिनं केलं ढोंग, की आपले डोळे लई बिघडले. ती म्हणाली, मला एका जोशानं सांगितले आहे, की दोन्ही मुलांनी मिळून वनांत जाऊन त्रासांचं काळीज आणावं व मला खायला द्यावं. मग माझे डोळे बरे होतील."

"त्रासाचं काळीज? त्रासाला कसं काळीज असणार?" टोंबरे म्हणाला.

"त्रासाचं नाही भाऊ तारसाचं. राजानं अस्तुरीचं ऐकून दोन्ही पोरं वनांत सोडलीं. ते निघाले. एक वन वलांडलं, दोन वन वलांडलीं, तीन वन वलांडलीं, चार वन वलांडलीं, पांच ——

"अहो बाई, त्यांनी हजार वन वलांडली पुढें काय झालं ते सांगा" डोंबरे म्हणाला.

विहीण उत्तरली,

"थांबा ना भाऊ, अशी घाई करूं नका. पांच वन ~~वलांडली~~ वलांडली, सहा वन वलांडली, सात वनं वलांडली. त्यांना भेटला एक राजहंस. त्याने त्यांच्यावर साया केली. त्यानं बसविलं त्यांना एका वृक्षाखाली. आणि त्यानं घर बांधण्याचा विचार केला. त्यानं एक समिंद्र वलांडला, दोन समिंद्र वलांडले, तीन समिंद्र वलांडले."

"बाई, त्यानी सात समिंद्र ओलांडले, कबूल! पण पुढं काय झालें त्या मुलाचे ते सांगा ना!"

"थांबा ना भाऊ, अशी घाई नका करूं. त्या पक्षिराजानें एक काडी आणली, त्यानं दोन काड्या आणल्या, तीन काड्या आणल्या, चार —

"बाई त्या पक्ष्यांनीं पर्वताएवढा काड्यांचा ढीग केला, पण पुढें काय झालें?

"थांबा ना भाऊ! असं काय करतां? मग तो पक्षिराज दगड गोळा करूं लागला. त्यानं एक दगड आणला, दोन दगड आणले, तीन दगड आणले —"

"त्यानें पर्वताएवढी दगडांची रास रचली कबूल आहे मला. पण त्या मुलांचे काय झालें ते सांगाना!"

विहीण म्हणाली, "हे काय बरं भाऊ असं करतां! मला सांगू या ना —"

डोंबरे कंटाळला. त्याला झोंप येऊं लागली पण माझ्या विहिणीला गोष्टीचें कारच स्फुरण चढलें. ती जी पडल्या पडल्या गोष्ट सांगत होती ती आता उठून बसली!

"भाऊ, उठाना! आता काय अगदी उलीशी राहिली. उठून बसा ना —"

आमच्या सर्वांच्या हसून हसून मुरकुंड्या वळल्या. शेवटी होंबळे म्हणाला "आई, मी तुमच्या पाया पडतो पण आता मला जाऊं द्या" पण तिने त्याला तीन वाजेपर्यंत झोप येऊं दिली नाही तो नियम, की ती त्याला हालवून उठवायची व अशा रीतीने तिने आपली गोष्ट पुरी केली. पहाटे आम्ही उठलो पण ही वेडी बराच वेळ निजून राहिली. मी स्वयंपाकघरांत होते. होंबळे उठल्या बरोबर तेथे आला व त्याने मला अगदी खरा खरा साष्टांग नमस्कार घातला

"तकुबाई, अगदी हात जोडून, साष्टांग नमस्कार करतो तुम्हाला, तुमच्या विहिणीला आणी त्या तिच्या गोष्टीला. ही तुमची विहीण मोठी कादंबरीकर्ती बनणार होती, पण काहं माशी शिंकली कोण जाणे."

आम्हांला मात्र त्या रात्रीचें हें बिन पैशाचें नाटक पुढें कित्येक महिने पुरलें.

Vocabulary and Notes

कवि Kəwi॥ (M) = Poet
वय wəy (N) = Age
कविता Kəwita (F) = Poem
आपघात apghat (M) = Accident
आत्मचरित्र atmačəritr^{ə} (N) = Autobiography
मागें mage = Behind
श्रोता šrota (M) = Listner
घाई ghai: (F) = Hurry
दुर्लक्ष durləkš^{ə} (N) = Unattentiveness
टरकाव_ ṭərkaw- (T) = To tear
फाड_ phad- (T) = To tear
अरसिक ərəsik (A) = Uncultured; uncultivated
नाद naḍ (M) = Hobby
पाठ आस_ path as- = To know by heart
किनरीवाळो Kinəri:wala = A musician
लकडा ləkda (M) = harrassment
सासू sasu: (F) = Mother-in-law
सहज səhaj (Adv) = easily
विहीण wihi:n (F) = Mother-in-law of one's son or daughter.
बातमी balmi: (F) = News
जेवण Jəwən (N) = Meal
खेपा घाल Khepa ghal- = To walk back & forth
एकत्र ekətr^{ə} (Adv) = Together
पांघरूण paŋghru:n (N) = Bed-cover; Blanket

परिचय	pəričəy	(M)	= Introduction; Acquaintence
पटकाव-	pəṭkaw-	(T)	= To acquire
टवकार	ṭəwkar-		= To stretch (one's ears)
अस्तुरी	əsturi:	(F)	= Queen-wife (dialectal word for राणी = queen or पत्नी = wife)
कार	kar	(F)	= Daughter (dialectal form of std. Marathi मुलगी = daughter)
सवत	səwət	(F)	= A rival wife of one's husband.
ढोंग	ḍhoŋ	(N)	= pretext
लई	ləi:	(A)	= Plenty, much (dialectal form fo std. M पुष्कळ = plenty)
जोशी	joši:	·	= Astronomer (Rarely used in this sense in std. Marathi)
वन	wən	(N)	= Forest
तरस	tərəs	(N)	= The striped hyena
काळीज	Kalij	(N)	= Heart
त्रास	tras	(M)	= trouble
वलांड (ओलांड)	wəland-(oland)	(T)	= To cross
हजार	həjar	(A)	= Thousand
राजहंस	rajhə̃w̃s	(M)	= Royal Swan
साया	saya	(F)	= Shade (Dilectal form of std. Marathi सावली sawli = Shade)
रिक्ष (std वृक्ष)	rikšə/wrikšə	(M)	= Tree

सामंद्र (std समुद्र) səmindrə/səmudrə (M) = Sea

पर्वतप्राय pərwətpray (A) = like a mountain

पक्षिराज pəkširaj (M) = King of the birds

कंटाळ Kəntal (I) = To be bored

स्फुरण sphurən (N) = Enthusiasm

उलीशी uliši: (A) = Just a little (Dialectal word for std Marathi (एवढीशी = just a little]

मुरकुंडी वळ murkundi: wel = To lie helpless (due to too much laughing)

हालव haləw - (T) = To move

कादंबरी Kadəmbəri: (F) = Novel

कर्ती Kərti: (A) = Creater

माशी शिंक maši: šiŋk = To postpone or cancel something on account of a small excuse.

बिनपैशाचे bin pəyšace = without paying; free

1) माझा लहान भाऊ नेहमी मोठेपणाचा आव आणतो.
My younger brother always pretends to be great.

2) तो रोज गोष्ट सांगण्याचा लकडा लावतो.
He constantly persuades me to tell a story

3) तो कान टवकारून गोष्ट ऐकूं लागला.
He started to listen to the story with intent ears.

4) ती बाई म्हणाली, "हे बघा भाऊ, माझ्या मुलाला बरं वाटत नाही.
That woman said, "listen brother, my son is not feeling well.

5) पुढें काय झालें?
What happened next?

6) सभेतल्या वक्त्याला भाषणाचें फारच स्फुरण चढलें.
The speaker in the meeting became very enthusiastic about lecturing.

7) आम्हाला बिनपैशाचें ते नाटक कित्येक दिवस पुरलें.
That free play was a topic of interest to us for many days.

Exercises

A) Answer the following questions in complete Marathi sentences.

1) Why was ठोंबरे called 'बालकवि'?
2) When and how did he die?
3) What did ठोंबरे use to try in front of टिळक?
4) What was the central theme of one of his poems?
5) What did ठोंबरे use to say to लक्ष्मीबाई after returning from school?
6) Who knew many stories?
7) What did ठोंबरे do until bed time?
8) What did the royal swan do?
9) What pretext did the second wife of the King give to send the children to the forest?
10) How and when was the story completed?
11) What did ठोंबरे do when he got up in the morning?
12) What was his comment about the story-teller!

B) Fill in the blanks with appropriate words?

1) 'स्मृतिचित्रे' हे लक्ष्मीबाई टिळकांचे - - - - आहे.
2) राम आमच्याकडे आला - - - त्याला जेवायची घाई - - -.
3) आमच्या मोठ्या मुलाला चित्रें काढण्याचा - - - आहे.
4) त्याच्या गोष्टी सुरू - - - म्हणजे त्या चार चार तास सहज - - -.
5) गोविंदाला आज नवे कपडे - - - म्हणून तो फार - - - होता.
6) आपल्याला काम - - - लागू नये - - - आमच्या नोकरानें - - - केले की त्याचे डोळे - - - बिघडले.
7) बाई, त्या पक्षांनी - - - काडयांचा ढीग केला. पण - - - काय - - -?

8) माझ्या भावाच्या मुलीनें त्याला एक वाजे --- होय येऊ --- नाहीं.

9) आमच्या मामांचा मुलगा मोठा लेखक --- होता, पण कोठे माशी ---. समजत नाहीं.

10) आमच्या घरातल्या मुलांना ह्या गोष्टींचा चांगला --- असल्यानें ती --- त्याला --- होती.

c) Give dialectal forms of the following words.

1) ओलांडणें
2) सांवली
3) एवढीशी
4) वृक्ष
5) राणी
6) मुलगी, राजकन्या
7) पुष्कळ
8) तरस
9) समुद्र

पावसाळा आला !

[चिं. वि. जोशी हे मराठीतले विनोदी लेखक म्हणून प्रसिद्ध आहेत. खालील लेख त्यांच्या 'वायफळाचा मळा' या पहिल्या विनोदी लेख संग्रहातून घेतलेला आहे. त्यांचा बराचसा विनोद नेहमीच्या जीवनक्रमांतील विसंगतीवर आधारलेला असतो. पुढील लेख हें त्यांचें चांगले उदाहरण आहे.]

पावसाळा आला की उन्हाळ्याची सुट्टी संपून बरेच दिवस फरारी झालेले प्रोफेसर, मास्तर, सुट्टीखाऊ अंमलदार वगैरे लोक परत घरीं येतात. उलट विद्यार्थी आपली घरें सोडून कॉलेजांत जातात, विद्यार्थिनीहि कॉलेजांत जातात.

पावसाळा म्हटला की, माझ्यासारख्या संसारी माणसाच्या मनांत रोमांचकारी कल्पना येण्याऐवजी कित्येक नवीन खर्चांची सदरें मात्र त्याला भेडावूं लागतात. वहाणा, छत्र्या आणि पावसाळी कोट हीं सदरें या दिवसांत खर्चाची बाजू फुगवूं लागतात.

वहाण या शब्दानें चपल, चेपल्या, पायताणें या सर्वांचा निर्देश करून या क्षणभंगुर, विश्वासघातकी आणि खर्चाळू पादत्राणाविषयी चार शब्द लिहितो. 'पायांतली वहाण पायांत असूं द्यावी' हीच म्हण प्रचारांत कां आली? 'पायांतला जोडा पायात असू द्यावी' अशी कां आली नाहीं? जोड्यानें रस्त्यांत कधींहि चालतांना दगा दिला आहे असें उदाहरण कधीं आढळलें नाहीं. वहाणांचे मात्र बंद किंवा अंगठे ऐन वेळीं तुटून फजिती होते आणि त्या उचलून घेतल्याशिवाय गत्यंतर रहात नाहीं.

छत्री हें एक पावसाळ्याबरोबर येणारें दुसरें संकट आहे. विसराळू लोकांनां नेहमी छत्री विकत घ्यावी लागते. बाहेर पाऊस पडत असला तरच त्यांना छत्रीची आठवण होते, नाहींतर स्नेह्यांच्या घरीं, हॉटेलांत, नाटकसिनेमागृहांत, टांग्यांत, आगगाडींत जेथें ते जातील तेथें छत्री विसरतात. असल्या विसराळूंचा स्नेह आपण जरूर करावा म्हणजे त्यांच्या विसरलेल्या छत्र्यांवर आपल्याला गुजराण करितां येईल.

छत्री वापरून खराब झाली व टाकून द्यावी लागली अशी गोष्ट स्वत: विकत घेतलेल्या छत्रीच्या बाबतीत कोणासहि प्रामाणिकपणें कबूल करतां येणार नाहीं.

पेन्सिल लिहून लिहून झिजली व संपली, स्वत: विकत आणलेलें पुस्तक वाचून वाचून फाटून गेलें, फौन्टनपेन लिहून लिहून खराब झालें, या गोष्टी जशा अशक्य तशी छत्री वापरून खराब होणें अशक्यच आहे. या जिनसा कोठेंतरी राहिल्यानें किंवा दुसऱ्यानें लांबविल्यानें किंवा दुसऱ्यास उसन्यास दिल्यानेंच आपल्याजवळून नाहीशा व्हावयाच्या असतात. आपल्याजवळ या येण्यालाहि हा मार्ग खुला असतो ही त्यांतल्या त्यांत समाधानाची बाब आहे.

आतां या नियमासहि अपवाद आहेत. माझी छत्री पाहिलीत का? ही, सात वर्षे झालीं, मजजवळ आहे. मजकडे येण्यापूर्वी ती जुन्या मालकाजवळ एखादें वर्ष तरी असेलच. माझ्या ताब्यांत आल्यानंतर एक वर्षानें मी तिची मूठ नवीन बसवून घेतली; दोन वर्षांनी कापड नवें बसवून घेतलें; चौथ्या वर्षी काड्या नवीन बसवल्या; पांचव्या वर्षी दांडी बदलून घेतली! मग एका वर्षानें असें झालें कीं, मी मोटारनें साताऱ्याला गेलों होतों, तेव्हां एका गृहस्थाची व माझी अशा दोन्ही छत्र्या टपावर ठेवल्या होत्या. उतरतांना अंधार झालेला होता, व गृहस्थाची दृष्टी फारशी तीक्ष्ण नव्हती. तेव्हां आमची अंतर्बाह्य सुधारणा केलेली छत्री त्याच्या हातात दिली आणि त्याची कोरी छत्री मी आपल्याबरोबर आणली. या अदलाबदलीला वर्ष होत आलें. सारांश, मी छत्री या विषयावर चार शब्द लिहित आहे, ते अधिकारयुक्त आहेत अशी वाचकांची खात्री बाळगावी.

आपण छत्री घेऊन पावसांत चालत असलों आणि आपला बिनछत्रीवाला मित्र आपल्या आश्रयाला आला तर आपण दोघेहि भिजून जातो. अशा वेळीं आणखी एखाद्या मनुष्यास दयाळूपणानें आपल्या दुसऱ्या बाजूनें चालण्यास बोलवावें, म्हणजे आपण कोरडे राहूं व दोन बाजूचे मित्र मात्र पागोळ्यांखाली भिजत राहतील. शिवाय दुसऱ्यांदा बोलावलेला आपला आभारी होईल तो वेगळेंच. ही युक्ती साफ व्यावहारिक असून सामान्येतर प्रसंगी वापरायची नाहीं हें सांगायला नकोच.

रेनकोट हा एक पावसाळ्याबरोबर येणारा निरुपयोगी पाहुणा आहे. त्यांचे वजन पक्का दहा रत्तल असतें, आणि तो घेतला की, खांद्यावर टाकून बिचारा रेनकोट्या दिवसभर यातनांपेक्षां अधिक हांवरेपणानें पावसाची वाट पहात सांजभर घिरट्या घालीत असतो; परंतु मेघराजाच्या कठोर अंत:करणाला पाझर फुटत नाही. शेवटी पाय दुखूं लागले म्हणजे रेनकोट्या आपल्या मित्राच्या घरी जरा टेकण्यास जातो. तो मित्राघरी जाऊन बसण्याचा अवकाश की, पाऊस सुरूं झालाच म्हणून समजावें. पाऊस पाहून रेनकोट्या अंगांत रेनकोट चढवून मित्राचा निरोप घेऊं लागतो.

मित्र — अरे, थांब रे जरा, पावसाची सर जाऊं दे.

रेनकोट्या — अरे, मला आला पावसाचा काय? हा बघ ना नवीन रेनकोट मुंबईहून आणला आहे.

मित्र — असेल रे, आईनी तुला चहा ठेवला आहे तेवढा तर घेऊन जाशील!

चहा तयार होऊन त्याचें प्राशन होते आणि रेनकोट्यास बाहेर जाण्याची संधि मिळण्याच्या आंत पाऊस बंद झालेला असतो. अशा तऱ्हेनें रेनकोटाचें ओझें वाहून थकून गेल्यावर रेनकोट्या आपला रेनकोट घरीच ठेवून फिरावयास गेला, की जोराचा पाऊ आलाच म्हणून समजावें!

पावसाळ्याच्या आरंभी बीबियाणेवाल्या व्यापाऱ्यांना आपली आठवण होते व आपल्याकडे अनेक सचित्र कॅटलाग येऊन पडतात. मोठाल्या कांपाऊंडाच्या बंगल्यापासून त्याखालील टांगलेल्या शिंक्यातल्या टीचभरा शिवाय मोकळी जागा नसणाऱ्या चाळीतल्या बिऱ्हाडापर्यंत सर्व घरांचे मालक यंदा कोणत्या प्रकारची पावसाळी लागवड करावी याच्या चिंतेत मग्न असतात.

पावसाळा संपतां संपतां सुरवंट, घुले ऊर्फ कसरुड या प्राण्यांचे पीक जिकडे तिकडे माजते. ही छोटी अस्वलें लोकांना 'त्राहि भगवान्' करून सोडतात. अंथरुणांत गाढ झोप घेत असलेले इसम एकाएकी जागा होऊन खाजव खाजव खाजवून हैराण होतो, आणि पाहावें तर अंथरुणात कसरुड चिरडलेला आहे आणि आश्विनाच्या महिन्यांत आपली कुसाळ कात टाकून हा प्राणी सपक्ष होऊन उड्डाण करूं लागतो. वाहवा! मी लिहित

आहे या कागदावरच नाचूं लागले की! आता हा लघुनिबंध अर्ध्यावर टाकून कौलें बीट करायला गेलें पाहिजे.

विसंगति	wisəŋgəti	(F)	=	Inconsistency
वायफळ	wayphəl	(A)	=	Barren, fruitless talk
मळा	məla	(M)	=	Orchard
आधार-	adhar-	(T)	=	To support
फरारी	phərari	(A)	=	Absconding
रोमांचकारी	romančəkari	(A)	=	Romantic, joyful, thrilling
सदर	sədər	(N)	=	Column of a newspaper
भेवडाव-	bhewdaw-	(T)	=	To scare
वहाण	wəhan	(F)	=	Sandal
छत्री	čhətri	(F)	=	Umbrella
फुगव-	phugew-	(T)	=	To blow
क्षणभंगुर	kšənəbhəngur	(A)	=	Momentary
पादत्राण	Padətran	(N)	=	Foot-wear
बंद	bəndə	(M)	=	strap
गत्यंतर	gətyəntər	(M)	=	Way of escape, Another remedy
संकट	səŋkeṭ	(N)	=	calamity
विसराळू	wisralu:	(A)	=	Forgetful
स्नेही	snehi	(M)	=	friend
स्नेह	snəho	(M)	=	friendship
तांगा/टांगा	taŋga/ṭaŋga	(M)	=	Horse carriage
आगगाडी	aggadi	(F)	=	Train
गुजराण कर-	gujran kər-		=	To maintain
खराब	khərab	(A)	=	Worn out, bad

झिज- ǰhij- (I) = To wear
जिन्नस ǰinnəs (M/F) = Thing, Commodity
लांबव- lambəw- (T) = To steal
उसने दे. usne de- = To give on credit
बाब bab (F) = Mother
समाधान səmadhan (N) = satisfaction
अपवाद əpwad/əpəwad(M)= Exception
मूठ mu:ṭh (F) = Handle
दांडी daṇḍi: (F) = Stick
टप ṭəp (M) = Top of the car, Bouncing of a ball.
तीक्ष्ण tikšṇə (A) = Sharp
अदलाबदल ədlabədəl (F) = Exchange
सारांश sarā̃w̃š (M) = Summary
खात्री बाळग- Khatri: baləg = To be sure of
आश्रय ašrəy (M) = shelter
भिज- bhij. (I) = To get wet
कोरडा Korḍ-a (A) = Dry
पागोळी pagoli: (F) = Evesdrop
सामान्योत्तर Samanyottər (A) = special, Above Ordinary
निरुपयोगी nirupəyogi (A) = Useless
पाहुणा / पाव्हणा pahuna/pawhna (M) = guest
रत्तल rəttəl (M) = Half a pound
चातक čatək (M) = A legendary bird which satisfy its thirst with

first drop of rain.

कठोर	kəthor (A)	= Harsh, stiff
अंत:करण	ənt-əh kərən (N)	= Heart
पाझर	pajhər (M)	= An oozing
निरोप घे_	nirop ghe_	= To bid farewell
सर	sər (F)	= Shower
प्राशन	prašən (N)	= Drinking
संधि	səndhi (F)	= opportunity
ओझे	ojhe (N)	= Weight, burden
बियाणे	biyane (N)	= Seed for sowing
टांग	taŋ- (T)	= To hang
शिंके	šiŋke (N)	= A hanging basket
बिऱ्हाड	birhad (N)	= Family, apartment a place of living
मालक	malək	= owner
लागवड	lagwəd (F)	= Harvesting
चिंता	činta (F)	= worry
मग्न अस_	məgnə as_	= To be engrossed in
सुरवंट घुला	surwəntə (M) ghula (M)	= Caterpillar
अस्वल	əswəl (N)	= Bear
खाजव	Khajew- (T)	= To scratch
चिरड्	čirəd- (T)	= To crush
केसाळ	Kesal (A)	= hairy
कात	Kat (F)	= catechu, change of skin

उड्डाण Uḍḍan (N) = Flying
लघुनिबंध ləghunibəndhə (M) = short essay
कौल Kəwl (N) = Tile

1) उन्हाळा म्हटलं की मला गेल्या उन्हाळ्यातल्या सहलीची आठवण होते.

At the mention of summer, I remember my trip of last summer.

2) आजचे वक्ते साहित्य या विषयावर चार शब्द बोलतील.

Today's speaker will say a few words on the subject of literature.

3) ऐन वेळी पाऊस पडल्यानं त्याला घराबाहेर जाता आलं नाही.

At the last minute he could not get out of the house because of the rain

4) त्याचे पुस्तक वाचून वाचून फाटलं.

His book was torn because of its extensive reading.

5) त्यांतल्या त्यांत हा एक मुलगा जरा हुशार आहे

At least for some comfort, this one boy is a little smart.

6) माझं हे मत अनुभवावर आधारलेलं आहे अशी वाचकांनी खात्री बाळगावी.

The readers be rest assured that my view (or opinion) is based on experience.

7) त्या खोडकर मुलानें शेजा-याना 'त्राहि भगवान' करून सोडलें

That naughty boy harrassed the neighbours very much.

8) दर पावसाळ्यांत मी घरावरचीं कौलें नीट करतो.

In every rainy season I arrange the tiles of house properly.

Excercises

A) Fill in the blanks with appropriate words.

1) उन्हाळ्याची ---- संपली कीं विद्यार्थी आपली घरें --- कॉलेजांत --- .
2) पावसाळ्यांत वहाणा --- चालतांना ऐन वेळीं वहाणांचे बंद --- फजिती ---
3) बाहेर --- पडत असला की मुलें --- वाचील ---
4) कांही लोक --- जातील --- छत्री ---
5) पुस्तक वाचून काढल्या --- दुसऱ्याला --- नाहीसें होतें.
6) आम्ही नवीन घर विकत --- त्याला एक वर्ष --- आलें.
7) आपण छत्री --- पावसाल --- असलों तर भिजून जातो.
8) रामाला जर घरांत बोलावलें नाहीं --- तो --- भिजत राहिल
9) रेनकोट घरीं --- आपण जर फिरायला --- तर पाऊस आलाच --- समजा।
10) शेजारची मुलें दिवसभर गडबड करून आम्हाला 'त्राहि ---' करून --- .

~~11)~~

B) ANSWER THE FOLLOWING QUESTIONS IN MARATHI.

1) Who is famous as a humourous writer in Marathi?
2) What is the basis of his humour?
3) What items increase the expense column during the rainy season?
4) Who has to buy an umbrella more often?
5) Where do some people forget their umbrellas?
6) What is the advice of the author?
7) What should we do if some one gets under our umbrella when it is raining?

8) What does the author think about raincoats?

9) What sort of businessmen remember us at the begining of the rainy season?

10) What sort of insects appear at the end of the rainy season?

11) What do these insects do?

12) Why does the author has to stop writing?

c) Translate the following sentences into Marathi.

1) The following passage has been taken from the first novel of a famous author in Marathi.

2) Many of my things disappeared because they were borrowed by my friends and were not returned.

3) It is almost a year since I exchanged my old cap for a new one while travelling in a train.

4) As soon as we go out without the Umbrella, it starts raining.

5) Many people forget their raincoats and umbrellas wherever they go.

6) At the begining of rainy season, I receive ma catalogues of seed.

7) I had to re-arrange the files because the water started dripping on my bed.

8) The readers can be sure that whatever I write on this topic is authoritative.

9) There are many exceptions to this first rule, but there is none to the second.

10) It was dark when I got off the train.

एका झाडाची कहाणी.

[शहरांत वावरत असतानां कधी कधी साध्यासुध्या गोष्टीतून सुध्दां निसर्गातील सौंदर्याची अनुभव आणि जाणीव कशी होते हें पाहण्यासारखे आहे. राम देशमुखांनाहि असाच अनुभव आला. कसा तो खालील कहाणीत वाचा].

शहरी गजबजाटांत झाडांची सळसळ सुध्दां ऐकूं येणें दुरावास्त होतें तरीसुध्दां कांही क्षण असे येतात की सृष्टीच्या भव्यतेची आणि सौंदर्याची तीव्रतेनें प्रचीति येते.

ही ज्या झाडाची गोष्ट आहे तें झाड मुंबई युनिव्हर्सिटीच्या बागेंत, लायब्ररीच्या मागच्या बाजुला होतें. खरं म्हणजे ते तिथें कित्येक वर्षे असलें पाहिजे आणि माझ्या मुंबईतल्या वीस पंचवीस वर्षांच्या वास्तव्यांत माझें लक्ष त्या झाडाकडे केव्हांच जायला हवें होतें. असें असतानां १९५६ सालच्या उन्हाळ्यापर्यंत या वृक्षाच्या अस्तित्वाची मला बिलकुल जाणीव नव्हती. त्या वर्षीच्या उन्हाळ्यांत मी रजा काढून उत्तर हिंदुस्थानांत जाणार होतो. एप्रिलच्या शेवटचा आठवडा होता. मी सकाळीं फिरायला म्हणून बाहेर पडलो आणि नेहमीच्या परिपाठाप्रमाणें ओव्हल मैदानाच्या कडेनें चालतो. होतो. युनिव्हर्सिटीच्या समोर आलो आणि मला एक अपरिचित विलक्षण दृश्य दिसलें. वाचनालयाच्या मागच्या झाडीत जिथे हिरवा रंग प्रामुख्यांने दिसावा तिथे पिवळ्या केशरी रंगाची पार्श्वभूमी तयार झाली होती. हा काय चमत्कार आहे म्हणून पाहण्यासाठी रस्ता ओलांडून मी युनिव्हर्सिटीच्या आवाराकडे वळलो. बागेपासून चांगला पांच-पचवीस हात दूर असतानांच वातावरण एका अपरिचित, कमालीच्या प्रसन्न सुगंधाने धुंद झालेलें जाणवलें. मी बागेंत शिरलों, आणि वाचनालयाच्या मागच्या बाजुला येऊन पोहोंचलो. समोर कमीत कमी पन्नास-साठ फूट उंचीचा, पिवळ्या जर्द फुलांनी ~~[illegible]~~. संपूर्ण बहरलेला वृक्ष होता. खाली हिरवळीवर केशरी फुलांचा सडा होता. सगळीकडे अत्यंत प्रसन्न, अंगावर सुखाचे रोमांच उभे करणारा वास पसरलो होता. आणि सर्वात विस्मयकारक गोष्ट म्हणजे त्या एकट्या वृक्षाभोवतीं लक्षावधी भुंग्रे, चतुर

आणि इतर नाना तऱ्हेचे रंगीबेरंगी प्राणी गुंजन करीत मध गोळा करीत हिंडत होते. एक मोहक, भव्य, सुगंधी आणि कर्णमधुर सौंदर्य समोर साकार झाल्यासारखें वाटत होतें. नाक, डोळे, कान या तिन्ही इंद्रियांचे एका क्षणी सार्थक झाल्यासारखे वाटलें. मुंबई युनिव्हर्सिटीतल्या दरवर्षीं जास्त संकुचित होत जाणाऱ्या उपवनाचा हा लहानसा कोपरा एका अमानवी सौंदर्याने बोलका झाला होता. आपण अभावितपणें कोणत्यातरी पवित्र भूमींत पाय टाकला, मानवी डोळ्यांनां सहसा दिसूं नये असे कांही आपण पाहिलें, असा ओझरता विचार मनाला स्पर्श करून गेला. परंतु झाडाकडे पाहिल्यावर झाड मंद स्मित करतें आहे, माझ्या तोंडावर ओसंडणाऱ्या गौरवाचा, आश्चर्याचा हसून स्वीकार करतें आहे असें वाटलें.

त्यानंतर अनेक वेळां तिकडे फेरफटका करूनहि तें अद्भुत सौंदर्य दिसलें नाहीं. पहिल्या भेटींत तें झाड असामान्य आहे असा जो कांही ग्रह झाला तो मात्र नंतरच्या अनुभवांनी दृढ झाला. खरें म्हणजे त्याच दिवशीं ~~दुपारीं मुंबई सोडून~~ जाऊन मुंबईतल्या माझ्या सर्व मित्रमंडळींन्यां मी त्याच दिवशी दुपारी मुंबई सोडून बाहेरगांवी गेलो. परत येईपर्यंत पाऊस सुरू झाला होता आणि झाडावर एकहि फूल राहिलें नव्हतें. या वेळीं प्रथम भेटीत लक्षांत न आलेली गोष्ट म्हणजे झाडाच्या नांवाची पाटी. कुठें तरी जमिनीपासून आठ दहा फूट उंच अशा ठिकाणीं ती पाटी होती. असून नसून सारखीच – अर्धी गंजून गेलेली, राहिलेल्या भागातील अक्षरें जवळ जवळ नाहींशी झालेली. त्यावरून त्या झाडाचें नांवगांव कांहीच समजणें शक्य नव्हतें.

बागेतल्यां माळ्यांकडे चौकशी केली तर झाड परदेशी आहे ह्याखेरीज माहिती मिळाली नाहीं. फुलें केव्हां येतात विचारलें तर 'केव्हांहि' असें उत्तर मिळालें. हें मात्र बरोबर होतें. पहिला पाऊस झाल्यावर त्या झाडावर मला तुरळक फुलें दिसली होतीं. आणि मित्रमंडळींनीहि ती पाहिलीं. मी केलेल्या वर्णनाच्या झाडाबद्दल कुतूहल वाटण्याइतका त्यांच्यावर परिणाम खास झाला आणि झाडाचें नांव शोधून काढण्याचाहि त्यांतील कांहीं जणांनी प्रयत्न केला

माझ्याकडून झाडाचें नांव कळेना तेव्हां बागेचे सुपरिंटेंडंट कोण ह्याची मी चौकशी केली. ते ज्या वेळीं बागेत येतात असें समजलें त्या वेळीं इतर कामें बाजूस सारून मी बागेत जाऊन बसलों. कधी ते आलेच नाहीत म्हणून, तर कधीं ते नुकतेच येऊन गेले होते म्हणून आमची दोघांची भेट होऊंच शकली नाही. माझे एक म्हणाले की युनिव्हर्सिटीच्या वाचनालयांत अमक्या अमक्या लेखिका नियमानें येतात. त्यांना फुलझाडांची फार आवड आहे. मी त्यांना जाऊन विचारीन. त्याप्रमाणे माझे मित्र मुद्दाम सदरहू लेखिकेला भेटून आले. दुसरें कांही बोलणें होण्याच्या आधींच बाई म्हणाल्या, "अहो, त्या पलीकडच्या कोपऱ्यांत एक मजेदार झाड आहे, त्याला बारीक पिवळी जर्द फुलं येतात. तुम्हाला त्याचं नावं माहित आहे कां?"

माझे थोरले बंधु वनस्पतिशास्त्रज्ञ आहेत. अमुक एक झाडाचें नांव माहित नाही. असें त्यांच्या बाबतीत क्वचितच घडतें. ते डिसेंबर महिन्यांत मुंबईला आले असतांना मी त्यांना झाडाबद्दल सांगितलें आणि त्यांना घेऊन त्या झाडाकडे गेलों. दुरूनच मला कांहीतरी चुकल्यासारखें वाटलें. थोडें जवळ गेल्यावर लक्षांत आलें की झाडावरची सगळीं पानें गळून गेली आहेत, आणि केवळ उघड्याबोडक्या फांद्या राहिल्या आहेत. अर्थात ना फूल ना पान अशा परिस्थितींत वनस्पतिशास्त्रज्ञ झाला तरी काय करणार? एकामागून एक आलेल्या ह्या अनुभवानंतर हळुहळू माझा असा ग्रह झाला कीं आपलें नांव कळावें अशी ह्या झाडाची इच्छा नाहीं. पुन्हा एकदा त्या झाडाला संपूर्ण बहरलेला बहर एप्रिल महिन्यांत आला होता, म्हणून पुढच्या उन्हाळ्याची मी उत्कंठेनें वाट पहात राहिलो. एप्रिल महिना आला आणि त्या झाडाला तुरळक फुलें आलीं. परंतु चार फुलें कोठें आणि साक्षात् वसंत ऋतु कोठें! पुन्हा तसा बहर त्या झाडाला कधीच आला नाहीं. निसर्गानें एकदा आपल्या अंगावरचा पडदा बाजूला करून आपलें सौंदर्य दाखवून माझ्यावर अनुग्रह केला होता. तो अनुभव पुन्हा पुन्हा यावा असा संकेत नव्हता. वरचेवर झाला तर तो साक्षात्कार कसला?

त्या उन्हाळ्यांत तें झाड मला आणखी एकदोनदा पाहायला

मिळालें. मे महिन्याच्या शेवटीं शेवटीं मी पुन्हा एकदा तिकडे चक्कर टाकली तर सर्व उलथापाथल झाली होती. ज्या कोपऱ्यांत झाड होते, त्या कोपऱ्यांत मोठेमोठे चार खणण्यात आले होते. राहिलेल्या हिरवळीवर दगडविटांच्या, मातीच्या राशी पडल्या होता. वाचनालयाच्या नवीन दालनाचें बांधकाम जोरात सुरूं होतें आणि मला वेड लावणारें आणि शेवटपर्यंत अनामिक राहिलेलें ते झाड नामशेष झालें होतें.

Vocabulary and Notes

वावर. wawər- (I) = To move about
सौंदर्य səwndəryə (N) = Beauty
जाणीव jani:w (F) = Realisation; Feeling
गजबजाट gejbəjat (M) = hustle and bustle
सळसळ səḷsəḷ (F) = Rustling
दुरापास्त durapastə (Adv) = Difficult
भव्यता bhəwyəta (F) = Grandeuer; Greatness
सृष्टी sriṣti: (F) = Nature
तीव्रता ti:wrəta (F) = Intensity
प्रचीति Prəci:ti (F) = Experience, realisation
वास्तव्य wastəwyə (N) = stay
अस्तित्व əstitwə (N) = Existence
रजा काढ rəja khaḍh- = To have a Vacation
परिपाठ pəripath (M) = Habit; Practice
अपरिचित əpəričit (A) = Strange; Unknown
विलक्षण wiləkšəɳ (A) = Unusual
दृश्य drisšyə (N) = Scene
आवार awar (N) = Compound
वातावरण watawarəɳ (N) = Atmosphere
प्रसन्न prəsennə (M) = Pleasant
सुगंध sugendhə (M) = Pleasant smell
धुंद dhundə (A) = intoxicated
जर्द ǰərdə (A) = Dark, This word used only with पिवळा Piwḷa (A) = Yellow to express deep shade
बहर bəhər (M) = Blossom
हिरवळ hirwəl (F) = Green lawn
विस्मयकारक wisməykarək (A) = Amazing

लक्षावधी ləkšawadhi: (A) = Millions and Millions

भुंगा bhuŋga (M) = Black bee

चतुर čətur (M) = A flying insect

रंगीबेरंगी rəŋgiberəŋgi: (A) = Colorful

गुंजन कर. gunjən kər- = To hum; to buzz

मध mədh (M) = Honey

मोहक mohək (A) = Enchanting, attractive

कर्णमधुर kərṇəmədhu:r (A) = Pleasant to the ear, melodious.

साकार sakar (Adv/A) = With shape or form

संकुचित हो- sənkučit ho- = To shrink

उपवन upəwən (N) = Orchard, A big garden

अभावितपणे abhawitpəṇe (A) = Unexpectedly

मानवी manəwi: (A) = Humane

ओझरता ojhərt-a (A) = brief, light, slight

स्मित smit/smitə (N) = Smile

गौरव gəwrəw (M) = Praise

ओसंड् osəṇḍ- (I) = To overflow, to spread

अद्भुत ədhbhu:t (A) = Unusual, amazing

ग्रह grəhə (M) = Opinion, view

दर्शन dəršən (N) = visit, sight; view

गंज् gənj- (I) = to Rust

gənj (M) = Rust

माळी maḷi: (M) = Gardner

परदेशी pərdeši: (A) = foreign

तुरळक turəḷək (A) = Scanty

सदरहू sədərəhu: (A) = that particular one mentioned earlier.

वनस्पतिशास्त्रज्ञ wənəspatišastrədnya (M) = Botanist

गळ. gəḷ- (I) = To drop, to fall

उघडा - बोडका ughḍ-a-boḍka (A) = Barren, empty, without anything on (the body)

फांदी phandi: (F) = Branch

परिस्थिती pəristhiti (F) = Circumstance

उत्कंठा Ulkəṇtha (F) = Anxiety, eagerness

साक्षात् sakšat (A) = In person

अनुग्रह ənugreha (M) = Favour

सॅंकेत səŋket (M) = Agreement

साक्षात्कार sakšatkar (M) = perception of God in a Vision.

चार cər (M) = pit

रास ras (F) = Heap

दालन dalən (N) = Section, Wing of a building,

बांधकाम bandhkam (N) = Construction work

अनामिक ənamik (A) = Unidentified, Nameless

नामशेष हो. namšes ho. = To disappear; To be destroyed.

1) हा सिनेमा पाहण्यासारखा आहे.
This film is worth seeing.

2) चोर घरात शिरल्याची मला बिलकुल जाणीव नव्हती.
I was not aware at all that the thief had entered the house.

3) हें झाड कमीत कमी ५० फूट उंच आहे.
This tree is at least fifty feet high.

4) मला परीक्षेत बक्षीस मिळाल्यानें मी केलेल्या अभ्यासाचें सार्थक झाल्यासारखें वाटलें
Since I got a prize in the examination, I felt that my studies proved fruitful.

5) माझें हें मत इतर अनुभवानीं दृढ झालें.
Other experiences confirmed this opinion of mine.

6) आमचा नोकर कांहीच काम करीत नसल्यानें तो असून नसून सारखाच.
Since our servant does not do much work, whether he is present or absent does not make any difference.

7) त्या अमक्या अमक्या लेखिका रोज फिरायला जातात.
That so and so authoress goes for a walk every day.

8) मी माझ्या मित्राच्या घरीं चक्कर टाकली.
I paid a visit to my friend.

9) आज आम्ही सामान हलवीत असल्यामुळें घरांत सगळीकडे उलथापालथ झाली आहे.
Everything is topsy-turvey in our home since we are moving our things today.

Exercises

A) Fill in the blanks with appropriate words:

1) यंदाच्या --- मी ह्या --- गांवाला जाणार आहे.
2) बागेपासून --- हाल --- असतानाच मला कुठली --- वृक्ष दिसल
3) त्या झाडा --- हजारो भुंगे गुंजन --- हिंडत होते.
4) त्या बागे --- तो कोपरा एका --- सौंदर्याने --- झाला होता
5) मी मुंबई --- बाहेरगांवी गेलों --- पाऊस --- झाला होता.
6) त्यानें --- वर्णनाचा त्याच्या मित्रा खास परिणाम झाला.
7) ते गृहस्थ --- वेळीं शाळेंत येतात --- वेळीं मी --- कोमें बाजुला --- शाळेंत जाऊन बसतों.
8) त्या पलीकडच्या --- एक --- झाड आहे त्याचें नांव तुम्हाला --- आहे का ?
9) त्या अनुभवानंतर माझा --- ग्रह --- कीं आपलें नांव --- अशी ह्या गृहस्थाची --- नाही.
10) शाळेच्या --- दालनाचें काम --- सुरू झालें आणि त्याकरितां त्या कोपऱ्यांत --- चर खणण्यांत --- .

B) Use the following words into sentences

1) तुरळक 2) अमके अमके 3) परदेशी 4) आणि 5) एकटा
6) कामशेष झालें 7) विलक्षण 8) कोठें 9) पुन्हा 10) प्रथम.

C) Translate the following sentences into Marathi.

1) Although I lived in the city of London for twenty years, I was not aware of the existence of that beautiful garden.
2) I got out of the house for a walk and as usual passed by the big statue at the corner of that building.
3) I left Poona on the same day and did not return until the rainy season began.

4) It is impossible to know the name of this statue because there is no name-plate near it.

5) I enquired with the gardner and he said that he did not know the name of that flower.

6) There are many flowers in India, which have a rich scent.

7) My description of that garden certainly made my friends curious about it.

8) One of the famous writers in Marathi comes to this library regularly because he is very fond of reading.

9) I got the impression that the stranger did not want to tell me his name.

10) When I visited that place the last time again, everything was topsy-turvey.

11) My father is a botanist and it rarely happens that he does not know the name of any tree shown to him.

(पु. ल. देशपाडे हे मराठीतील एक सुप्रसिद्ध विनोदी लेखक आणि नाटककार आहेत. 'खोगीरभरती' 'नसती उठाठेव' ही त्यांचे विनोदी लेखसंग्रह अतिशय गाजलेले आहेत. खालील उतारा त्यांच्या 'तुझे आहे तुजपाशी' ह्या नाटकातून घेतलेला आहे. हे नाटक मराठी रंगभूमीवर फारच लोकप्रिय झालेलं आहे)

आचार्य :- वाजले किती?

श्याम :- (खिशातून घड्याळ काढीत) सहा वाजायला दोन मिनिटं कमी आहेत —

आचार्य :- प्रार्थनेची तयारी झाली? - गीता कुठे आहे? गीता ऽऽ — (जिन्यावरून गीता एकएक पायरी उतरत येते. जॉर्जेटची सुंदर साडी नेसली आहे. कानांत कर्णभूषणें आहेत. केशभूषाही आकर्षक आहे. श्याम तिच्याकडे आश्चर्याने पाहातो. आचार्य त्याच्या चेहऱ्याकडे पाहून त्या दिशेनें पाहतात) कोण? गीता? — श्याम! काय समजूं मी या प्रकाराचा अर्थ?

श्याम :— मी काय सांगूं आचार्य? उषाताई कुठे गेली?

गीता :— बरं वाटत नाही म्हणून जरा पडल्या आहेत —

आचार्य :— काय झालं बरं न वाटायला? आत्ता तर गीतेच्या पुस्तकाचा पेढूं करून ठेवलत होती. अरे अरे, हें काय घर आहे की पागलखाना? गीता, अशी समोर ये —

श्याम :— आचार्य, तिचा कांही दोष नाही — माझाच अपराध आहे —

आचार्य :— वाटलंच मला!

गीता :— त्यांचा मुळीच कांही अपराध नाही —

श्याम :— अग, असं काय म्हणतेस? माझाच अपराध आहे. मी मोहाला प्रवृत्त कां झालों? मी 'हो' म्हटलं नसतं तर काय बिघडलं असतं? - आचार्य, दहा दिवस झाले - मी माझ्याकडून भरसकुस प्रयत्न करून राहिलोय - पण अजून मनोविजय नाही मिळत — तुमच्या सांगण्याप्रमाणे मिरची सोडली, एक वेळचं जेवण सोडलं - चहा सोडला, बूट सोडले, आणि असल्या दोन

अर्ध्या विभारी आयत्या आणत्या स्वादीच्या - सकाळ, दुपार, संध्याकाळ प्रार्थना चालू आहे — मनांत जरा वाईट विचार आले की गार पाण्यानं आंघोळ करतो — हा इथला पुतळा — उचलून फेकून दीला — पूर्वी त्याचं काही वाटत नसे, पण मनोविजय मिळवायला लागल्यापासून त्याचं भयंकर स्वरूप कळलं — गीतेशिवाय विचार नाही दुसरा —

आचार्य:- काय? — (नंतर त्यांच्या लक्षांत भगवद्गीता हे येते) हां - हां

श्याम: - पण --- आचार्य, सत्य सांगतो. गीता, तूं थोडीशी आंत जाशील कां? मला थोडंसं सत्य बोलायचं आहे —

आचार्य: - मग तिला कशाला आंत जायला सांगतोस?

श्याम: - पण तिच्यासमोर बोलण्यासारखं सत्य नाही ते आचार्य.

आचार्य: — ह्याच्यासमोर बोलण्यासारखं सत्य, त्याच्यासमोर बोलण्यासारखं सत्य, असे सत्याचे वेगवेगळे नमुने असतात म्हणून कुणी सांगितलं तुला?

श्याम: - असं आयतं माझं मलाच वाटलं — तुम्ही रागावणार नसाल तर सत्य सांगतो —

आचार्य: - सत्याच्या उपासकानं निर्भय असायला पाहिजे — मी रागावलो - नव्हे मी अगदी तुला जिवंत जाळून भस्म करीन असं वाटलं तरी सत्य सांगायला तूं भितां कामा नयेस —

श्याम: - बाकी तुम्ही रागावालच कसे म्हणा? —

आचार्य: - कां नाही रागावणार? राग येण्यासारखं असलं तर जरूर रागावेन —

श्याम: — पण क्रोधातून बुद्धिनाश नाही कां होत आचार्य? आणि बुद्धिनाशातून विनाश! म्हणजे खेळ खलास!

आचार्य: - (आतां तोंड जरासे गडबडले आहेत) ठीक आहे, ठीक आहे — तुला जें सत्य सांगायचं आहे ते सांग-

श्याम: — पुन्हा केव्हांतरी सांगेन — ही गीता समोर असतांना ते सत्य सांगायची माझी छाती होत नाही —

आचार्य: — (गीतेला) तूं कां इथे उभी? कुठे निघाली होतीस हा शृंगार करून तिथे जा —

श्याम: — तसं नाही आचार्य —

आचार्य: — मला रदबदली आवडत नाही — तू का बोलत नाहीस गीता?

(गीता गप्प आहे — आचार्य गप्प आहेत — श्यामला ती शांतता असह्य होते)

श्याम: — मला वाटतं प्रार्थनेला सुरवात करू या — अर्जुनानें केला — स्थितप्रज्ञस्य का भाषा — (त्याला कोणीच साथ देत नाही)... उत्साताई-आली नाही आजच्या दिवस तर चाललेलं नाही का आचार्य? (कुणीच बोलत नाही — उठून खिडकीजवळ जातो —) आचार्य, बाहेर ढग जमायला लागले आहेत — एखादवेळी पाऊस पडेल बरं का — (पुन्हा सर्व गप्प — तो एकदम आचार्यांच्या जवळ जातो) आचार्य! वाटलं तर सत्य सांगतो — पण तुम्ही गप्प बसूं नका — तुम्ही बोला कांही तरी बोला — मघाशी ही गीता सांगत होती कीं आश्रमांत दिव भंजी खाल्ली म्हणून तीन दिवस मौन धरलं होतं सर्वांनी — काय हाल झाले असतील तीचे! मला कल्पना आली. तुम्ही दोन मिनिटं गप्प झाल्याबरोबर आपण तर भैय्या हैराण झालों. आचार्य, कांही चुकलं असेल तर जोड्यांनी मारा — मला ठाऊक आहे, जोड्यांनी मारणं तुमच्या अहिंसेत बसणार नाही — चुकून सुचवला मी उपाय — पण गप्प बसूं नका आचार्य — मी पाय धरतो तुमचे —

आचार्य: ऊठ तुझ्या हातून घडलेल्या अपराधाबद्दल प्रश्चाताप वाटतोय ना तुला?

श्याम: — माझ्या हातून आजून अपराध घडला नांही आचार्य — एखादे वेळी घडला असता — पण --- नाही हो --- वाटतो प्रश्चाताप —

आचार्य: — तुझं काय म्हणणं आहे गीता? तुला वाटतो की नाही प्रश्चाताप?

गीता: — कशाबद्धल?

आचार्य: — म्हणजे? पश्चाताप वाटत नाही तुला?

गीता: — पश्चाताप वाटूनच घ्यायचं ठरवलं तर पुढच्या सगळ्या आयुष्यांत मला प्रश्चातापच करीत बसावं लागेल.

आचार्य: — काय अर्थ तुझ्या बोलण्याचा?

गीता: — तुम्हाला कळायचा नाही तो —

आचार्य: — गीता ! कसलं भूत शिरलंय तुझ्या अंगांत? राक्षसी यज्ञावर निघालेला तामसी पोषाख अंगावर चढवल्याबरोबर कसले तामसी विचार खेळायला लागले तुझ्या अंगात?

Vocabulary and Notes

विनोदी · winodi: (A) = Humorous
गाज gaj- (I) = To become famous
उतारा utara (M) = Paragraph; Portion
रंगभूमी rəŋgbhumi: (F) = Stage; theatrical world
प्रार्थना prartHəna (F) = Prayer
कर्णभूषणे Kərnəbhu:ṣəne (N.Pl.) = Earings
केशभूषा Keš bhu:ṣa (F) = Hairdo
पागलखाना pagalKhana (M) = Mad House, Mental Asylum
अपराध əpərədh/əpradh (M) = Fault, Crime, mistake
बिघड़ bighəḍ- (I) = To go wrong
मोह mohə (M) = Temptation
प्रवृत्त हो prəwrittə ho- = To be ready (To do) To be prepared (To act)
मनोविजय mənowijay (M) = Conquest of mind
मिरची mirči: (F) = Chilli
विजार wijar (F) = Trousers
खादी Khadi: (F) = handloom cloth
सत्य sətyə (N) = Truth
नमुना nəmuna (M) = Specimen; type
उपासक upasək (M) = Devotee, follower
निर्भय nirbhəy (A) = Brave; fearless
भस्म bəsmə (N) = Ashes
क्रोध Krodh (M) = Rage, Anger
खलास हो Khəlas ho = To end
छाती हो Čhati: ho = To dare
शृंगार Šriŋgar (M) = Dressing or decorating

रडबडली	rədbədli (F)	= Pleading (for some one)
गप्प हो	gəppə ho	= To be quiet
शांतता	šantəta (F)	= Calmness, Peace
असह्य	asəhya (A)	= Unbearable
स्थितप्रज्ञ	sthitprədnyə (A)	= One with a detached mind towards worldly life
आश्रम	ašrəm (M)	= Heritage
भजे	bhəje (N)	= An Indian dish made out of gram flour & onions.
मौन	məwn (N)	= Silence
हैराण हो	həyran ho	= To be annoyed, to be troubled, to be harrassed
जोडा	joda (M)	= Shoe
अहिंसा	əhĩsa (F)	= Non violence.
उपाय	upay (M)	= Remedy
पश्चात्ताप	pəščatap (M)	= Repentance
आयुष्य	ayušya (N)	= ~~Ghost~~ Life
भूत	bhut (N)	= Ghost
राक्षसी	rakšəsi (A)	= Devilish
तामसी	taməsi (A)	= irascible.

1) मी ह्या प्रकाराचा अर्थ काय समजू !
What is the meaning of all this? or How should I understand all this?

2) तिला बरं वाटत नाही म्हणून ती जरा पडली आहे.
She is not feeling well and so she is resting a little.

3) वाटलंच मला !
I thought so.!

4) त्यानें दोन आयत्या विजारी विकत घेतल्या.
He bought two readymade trousers.

5) असं आपलं माझं मलाच वाटलं
I just thought so of my own accord.

6) तुला रानांत वाघ दिसला तरी तू भितां कामा नये.
Even if you see a tiger in the forest, you should not be afraid.

7) मी आज संध्याकाळी जेवलो नाही तर चालेल कां?
Will it be O.k if I don't eat this evening.

8) तो घरात शिरल्याबरोबर सर्वांनी मौन धरलं।
As soon as he entered the house everybody maintained silence.

9) बैलगाडीतून प्रवास करतांना माझे फार हाल झाले.

While travelling in an ox-cart, I suffered many hardships.

10) अशा प्रकारचें वागणें त्याच्या विचारात बसत नाही.

This type of behavior does not fit in his philosophy.

Exercises

A) FILL IN THE BLANKS WITH APPROPRIATE WORDS.

1) माझें पहिलें नाटक रंगभूमीवर फारच ---
2) आईला आज जरा बरं --- नाही
3) तो नाटकाला --- नाही तरी काही ---- नाही
4) त्याने डॉक्टराच्या --- प्रमाणे चहा --- सोडलें.
5) तू --- उद्या जाणार असलास --- आज आपण नाटकाला जाऊया.
6) वडिलांच्या समोर सिगरेट ओढण्याची माझी --- होत ---
7) सत्याचे --- नमुने असतात --- कुणी --- तुला?
8) मास्तर वर्गात --- बरोबर सर्व मुलें --- बसली.
9) आपला हातून अपराध --- ह्या गुन्हेगाराने --- केलें.
10) राम --- पुढें जातो तोच त्याला --- मित्र ---
11) त्याच्या --- मला काहीच अर्थ --- नाही.

B) USE THE FOLLOWING WORDS INTO SENTENCES.

1) गप्प 2) दोष 3) अजून 4) तिथें 5) की
6) म्हणजे 7) जर-तर 8) लागेल 9) चहा 10) हैराण

C) TRANSLATE THE FOLLOWING INTO MARATHI.

1) It will rain today
2) When Ram (राम) wasn't feeling well, I suggested a re
3) The thief repented for having committed the crime
4) Even if you don't come with me, I shall go to the movie
5) When any boy makes a mistake, our teacher does not like an entreaty for him.
6) The speaker asked the people to be quiet for a short time.

7) Will it be alright if I do not attend the lecture today

8) Having heard a commotion, he looked in that direction

9) When we went to the shop, the shopkeeper showed us various types of earings.

[श्री. ना. पेंडसे हे मराठीतले एक सुप्रसिद्ध कादंबरी लेखक आहेत. विशेषत: प्रादेशिक जीवनावरच्या त्यांच्या कादंबऱ्या फारच गाजलेल्या आहेत. ते कोकणचे रहिवासी असल्यानें त्यांच्या कादंबऱ्यांची पार्श्वभूमी आणि, प्रादेशिक जीवन कोकणामधलेंच आहे. खालील भाग त्यांच्या 'हदपार' ह्या कादंबरीतून घेतलेला आहे. 'हदपार' ही एका प्राथमिक शिक्षकाच्या तेजस्वी जीवनाची कहाणी आहे.]

एका पाडव्याच्या मुहूर्तावर माझं शाळेचं शिक्षण सुरू झालं. तीच माझी आणि मास्तरांची पहिली भेट. नानांच्या पाठोपाठ मी मास्तरांच्या वर्गात शिरलो. नानांना पाहून सारा वर्ग एकदम उभा राहिला. मास्तर फळ्यावर कांही तरी लिहीत होते. त्यांनी पाठ वळवली. — अन् —

"ओ हो! या नाना —" हसत हसत मास्तर पुढं झाले. गळ्यांत अडकवलेली धोंगती, कानापर्यंत आलेली टोपी, कोटाच्या खिशांत दोन्ही हात अडकवलेले, अशा थाटांत मी उभा होतो. मास्तरांनी एकदा माझ्याकडे पाहिलं.

"ठरलं? करणार सुरवात?"

"होयं! म्हटलं, करावी सुरवात पाडव्याच्या मुहूर्तावर."

"केशवीलार झालीस वेळ हळूहळू दिगंबरा, काय तुझं नांव?"

कसलं नांव सांगतो बाळ! मी भीतीनं गारठून गेलो होतो.

"नांव सांग — वेंधळ्यासारखा उभा काय राहिलायस!" नाना ओरडले.

"असूं दे, असूं दे पहिलाच दिवस आहे — गोंधळणं ~~[illegible]~~ साहाजिकच आहे."

"अहो, कसला गोंधळतोय? माडावर चढायला नाही गोंधळत तो —"

"काही तरीच काय नाना!"

"आता काय सांगू? आमच्या द्रोणीपासचा माड आहेना?

"बंदर — मग?"

"अहो 'मग' काय — त्याच्या अर्ध्यावर ही वल्ली परवा चढून गेली"

"काय सांगता नाना तुम्ही?"

"सदूला विचारा, सारं सांगेल तो. म्हटलं, एकदा शाळेत अडकवून टाकावा. त्याच्यासारखं सुख नाही. आता तुमच्या

स्वाधीन करतो आहे. त्यांशाळा ही पीडा —"

"असं काय बोलतां हो? वात्य योग्यच पुढे हुषार बनतात".

"म्हणा तुम्ही कांही तरी."

"कांही तरी नाहीं. पंचवीस वर्षांच्या अनुभवानं बोलतो आहे. तो राहुया तुम्ही माझ्या हवाली केला आहे ना? आता स्वस्थ असा."

मी बिगरच्या वर्गात आलों, त्या वेळीं आमच्या वर्गात तीस मुलं होती.

मास्तर शाळेंत यायला निघाले म्हणजे त्यांचा मुक्काम आमच्या कवाडाशी व्हायचा.

"काय नाना? चिरंजीव गेले का?"

मास्तरांच्या चढ्या आवाजांतील हा प्रश्न माझ्या परिचयाचा होता. हाक आली रे आली की धोंगटी अडकवून मी बाहेर यायचा. माझा हात धरून मास्तर शाळेची वाट चालू लागायचे.

"दिगंबरा, चलायचं ना शाळेंत?"

ते गोड न हळू शब्द आजही मला आठवतात.

अन् नंतर मुलं गोळा करीत जाण्याचा आमचा क्रम असे. शाळेशी जाईतो आम्हा मुलांची एक लहानशी मिरवणूकच तयार होई. आम्हा बारातेरा मुलांची ही वरात तगड्या माणसालाहि रंजीस आणण्यास समर्थ होती. महाधा वशाला लोटी. बबल्या कुंपणातून बाहेर आलेली फुलं काढतानां धडपडे; फक्या हातात काठी घेऊन वाटेत लागणाऱ्या प्रत्येक झाडाला बैल मानून बडवून काढी. — एकूण काय, सीधा चाललेला मुलगा औषधालाहि सापडणं कठीण होतं. अशा या मिरवणुकी मास्तर अग्रभागी चाललेले असायचे. कित्येक वेळां ते आमचं कौतुक करीत — कधीं धोबाडीत खायची पण वेळ येई. पण धोबाडीत मिळाली तरी तेवढ्यांच ते चार कवाड्या ओलांडल्या कीं मास्तर मात्र वळून हसत.

"काय बबल्या, लाडू कसा होता?"

तेवढ्या त्या प्रश्नानं बबल्याला कवढा धीर यायचा. "मास्तर खरेखुरे नाहीं रागावले तर मग!" बबल्याची खात्री होई व दहा पावलं अगोदर खाल्लेली थप्पड तो विसरून जाई.

आमची ही मिरवणूक म्हणजे गांवचा एक विनोद होता. लोक म्हणत

" आली भैरोबाबाची पालखी !"

मास्तर म्हणत.

" खरंच आली पालखी ! पूजा आणा."

मास्तरांनी हयातभर या पालखीची पूजा बांधली — गांवकऱ्यांनी नुसती थट्टाच केली.

प्रत्येक कवाडीशी ते उभे रहायचे व आरोळी द्यायचे,

" काय रामभाऊ —"

या आरोळी सरशी बबल्या अक्कड बाहेर यायचा. आणि मग लंब्या जोशी ! आमच्यातला हा विदुषक होता. त्याची पंजाच्या रुंदीची शेंडी, किंचित काणा डोळा, किन्हेरी आवाजातले नाकातील बोलणं, व हाडकुळा देह ! गांवांत त्याच्याकडे 'विनोदाचा विषय' म्हणूनच पाहिलं जाई. लंब्या कवाडीशी 'भैरीबाबाची पालखी" ची वाट पाहात असायचा. आम्ही दिसलो म्हणजे आरोळी द्यायचा, "बबल्या, रांडेच्यांनो, किती सावकाश चाललांय —" व मास्तर दृष्टिस पडले म्हणजे जीभ चावायचा.

"लंब्या, किती वेळां सांगायचं तुला ? पुन्हा 'रांडेच्यांनो' म्हटलंस, तर थोबाडांत मिळेल."

" लक्षांतच नाही रहात, मास्तर"

" देऊं आपण त्याला औषध, म्हंजे राहिल लक्षांत"

तसल्याच किनरी आवाजात मास्तर बोलायचे व लंब्यासकट सगळे मोठ्यानं हसायचे.

बिचारा लंब्या ! एक मास्तर सोडले तर घरी, दारी त्याचं कुठेचं कौतुक झालं नाही. त्याचा देह, बोलणं, चालणं, वागणं, कशातच आकर्षकपणा नव्हता. त्याच्या वडिलांनी तर त्याला अर्धवटांतच जमा केलं होतं. " कसं होणार लंब्याच !" — त्यांना आयुष्यांत काळजी अशी हीच होती ! वर्गात नंबर कधीं फारसा वर नसायचा. अभ्यास त्याला आवडेल तोच करील;

मोठ्या उत्साहानं वडिलांनी अभ्यास घ्यायला बसावं — लंब्या असल्या कुतुहलावेगळ्या शंका विचारी की बापानं हारण आलंच पाहिजे. आणि वडील चिडकायचे, आम्ही सारे हसायचो, पण डोक्यांत काहि शिरलं की ते बाहेर पडेपर्यंत लंब्याला स्वस्थ बसणं ठाऊक नव्हतं.

त्या दिवशी असंच झालं. एक पपईच्या नळींत पाचपन्नास काजवे कोंबून लंब्या आपल्या गांवठी बॅटरीचं प्रदर्शन भेटेल त्याच्याजवळ करीत होता.

सगळीकडे हसू झालं. वडिलांनी तर चांगलाच तासडला. लंब्याच्या सारं सवयीतलं होतं. ती बॅटरी तो तरशी घेऊन आला शाळेत. मास्तरांनी त्याची गांवठी बॅटरी पाहिली. आठ वर्षांच्या लंब्याची ती कल्पकता पाहून मास्तर थक्क झाले. साऱ्या मास्तरांना त्यांनी ती दाखवली. सरतेशेवटी ते आमच्या वर्गात आले, न त्यांनी लंब्याला बोलावलं.

" लंब्या, तूंच केली ही बॅटरी, की कुणी तुला सांगितलं ?"

लंब्या घाबरला.

" आता नाही मी पुन्हा करणार —"

" अरे, असा घाबरतोस काय ? फार चांगली केली आहेस बॅटरी. म्हणून तर दाखवली आहे मी साऱ्यांना. छान, छान ! असाच पुढे चल. पण अभ्यास सुद्धा केला पाहिजे हं.

लंब्याच्या पाठीवर त्यांनी हात फिरवला न त्याला जागेवर आणून बसवलं.

ज्या लंब्याला काही वेळापूर्वी साऱ्यांनी बावळटांत जमा केलं होतं तो आता छाती काढून चालत होता.

आज मास्तरांचा विषय निघाला की लंबोदरचे डोळे पाणावतात " एकट्यां त्यांनींच ओळखला माझा बकुब." लंबोदरचे हे उद्गार अक्षरशः खरे आहेत.

Vocabulary and Notes:

प्रादेशिक Pradešik (A) = Regional
रहिवासी rəhiwasi (M) = Resident
पार्श्वभूमी parswəbhu:mi: (F) = Background
जीवन ji:wən (N) = Life
प्राथमिक prathəmik (A) = Primary
तेजस्वी tejəswi (A) = Bright; brilliant
कहाणी kəhaṇi: (F) = Story
पाडवा paḍwa (M) = New Year's day
मुहूर्त muhu:rt^{ə} (M) = Auspicious time
शालेय šaleya (A) = of school, pertaining to schoo
पाठोपाठ paṭhopaṭh (A) = Behind
फळा phəla (M) = Blackboard
अन्/न ən / nə = And
अडकव- əḍkəw- (C) = To attach, to hand, to put in (school)
गारठ- garəṭh (I) = To freeze
वेंधळा wendhəḷ-a (A) = Simpleton
गोंधळ gondhəl (I) = To be confused
माड maḍ (M) = Palm tree, Cocoanut tree
द्रोण droṇ (A) = A big tank made of stone
वल्ली wəlli (A) = Strange person
स्वाधीन कर. swadhinkər = To hand over
पीडा Pi:ḍa (F) = Nuisance
व्रात्य wraty^{ə} (A) = Naughty
बिगरच्या वर्ग bigerča wərg^{ə} = Infant class, before 1st grade

मुक्काम mukkam (M) = stop
कवाडी kəwadi: (F) = Gate
चिरंजीव čirənjiw (M) = Son
क्रम Krəm (M) = Practice
तगडा təgda (A) = strong
रंजीस् आणा rənjis an. = To tire (someone) by harrasing
लॉट lot. (T) = To push
कुंपण Kumpən (N) = Fence
बैल bəyl (M) = Ox
बडव badə̣w (T) = To beat
औषध् əwšədh (N) = Medicine
अग्रभाग əgrəbhag (M) = front; Pointed end of any instrument.
थॉबाड thobad (N) = check, A side of the fence
लाडू laḍu (M) = A round ball of sweets
धीर dhi:r (M) = Encouragement
पाऊल Pau:l (N) = Step
हयातभर həyatbhər = All life
थट्टा thəṭṭa (F) = Joking, Teasing
आरोळी aroli: (F) = Shouting
विदुषक widusək (M) = clown
पंजा pənja (M) = a claw, open hand, part etc.
शॅंडी šendi (F) = tuft
काणा Kaṇ-a (A) = squint-eyed; Cross-eyed
किन्हॅरी Kinheri (A) = girlish, like a musical instrument.

हाडकुडा haḍkuṭa (A) = Bony, thin

देह deha (M) = Body

रांडेचा randec̣a (A) = Of or born of a bitch or prostitute

सावकाश sawkaš (Adv) = Slowly

आकर्षकपणा akəršəkpəṇa (M) = Attractiveness

मुलुखावेगळा mulukha wegḷ-a (A) = strange, unusual

शरण ये/जा- šərən ye-/Ja- = To accept defeat
To be humiliated

पपई pəpəi: (F) = Carica papaya

नळी nəḷi: (F) = Tube

काजवा Kajwa (M) = Fire-fly

प्रदर्शन prədəršən (N) = Exhibition

हसूं हो həsu:-ho- = To be object of ridicule

तासड् tasəḍ- (T) = To reproach

गांवठी gawṭhi: (A) = Home made; rustic

थक्क हो thəkkə ho = To be astonished

घाबर - ghaber- (I) = To be afraid

पाणाव paṇaw- (I) = To water; To become watery

वकुब wəkub (M) = Capacity, strength

मास्तर हसत हसत पुढे आले

The teacher came forward smiling.

तो मुलगा मोठ्या थाटात उभा होता.

That boy was standing in a distinguised pose.

तो कसलं हे काम करणार ! त्याला कांहीच येत नाही.

He simply can not do this work. He doesn't know a thing.

असू दे, असू दे

It's o.k

कांहीतरीच काय नाना !

How can you say such a thing, Nana ?

दिगंबरा, चलायचं ना शाळेत ?

Well, Digambar, should we go to school?

त्या घरांत औषधालाही एखादी वस्तू सापडणें कठीण आहे

It is difficult to find hardly anything in that house.

त्याच्या डोक्यांत कांही शिरले म्हणजे तो ते पुरें करणारच

Once he takes fancy about something, he will definitely finish it.

त्या माणसाला सर्वांनी बावळ्यांत जमा केलें

They all considered that man as simpleton.

त्याला बक्षीस मिळाल्यावर तो छाती काढून चालू लागला.

After he got the prize he started walking with pride.

EXERCISES

A) ANSWER THE FOLLOWING IN MARATHI SENTENCES.

1) What is the subject matter of the novel 'हद्दपार'?
2) What is the background of this novel?
3) What did the teacher use to do on his way to school?
4) What did the people of the town say about the procession of the boys?
5) What was the teacher's reply
6) Who was the 'Clown' among the boys?
7) What did लंब्या's father think about him?
8) What did लंब्या do one day?
9) What was the reaction of the teacher?
10) What does लंब्या say today about his teacher?

B) FILL IN THE BLANKS WITH APPROPRIATE WORDS.

1) मी कोकणचा --- असल्यानें मला तिथली माहिती ---
2) रामच्या शाळेंत पहिलाच दिवश --- तो अगदी --- गेला होता.
3) मास्तरांचे ते --- व --- शब्द आजहि --- आठवतात.
4) गणेशोत्सवाच्या दहाव्या --- गणपतीची --- काढतात आणि त्याचें --- करतात.
5) लंब्याच्या वागण्यात मुळींच --- पणा नव्हता आणि त्याच्या वडिलांनी त्याला --- असा --- होतें.
6) रोज सकाळी उठून फिरायला जाणें माझ्या --- ठरलें होतें.
7) आमच्या वर्गातला लंबोदर म्हणजे एक --- होती आणि त्याला वर्गात शिरतांना --- की आम्ही सारे --- .

8) आज मास्तरांचा विषय --- की गाढें डोके ---
9) शाळेला --- लो कुंपणातून --- आलेली फुलें --- धडपडे.
10) मी हें पंचवीस --- अनुभवांने --- आहे.

C) USE THE FOLLOWING WORDS INTO SENTENCES.

1) कादंबरी 2) सुरूं होईल 3) थाट 4) आला 5) सांगाडा
6) अन 7) बिचारा 8) सवय 9) मुद्दा 10) नंतर

D) TRANSLATE THE FOLLOWING SENTENCES INTO MARATHI.

1) I knew his usual question asked in a high ton
2) My brother is a very strange boy. Once he gets anything into his head he will not stop until he finds an answer.
3) The teacher was surprised to see his imagination
4) I go to school with my friends and we form a long procession.
5) There were forty boys in our class.
6) The only worry my father had in his life was my education.

GLOSSARY.

198

अंकगणित - ənkganit (N) = Arithmetic.
अग्र - əgrə (N) = point
अग्रभाग - əgrəbhag (N) = Front past. Pointed end of any instrument.
अड - əḍak (I) = To stop
अडकव - əḍ Kaw (C) = To trap, to hang, to stop.
अडक - əḍak (I) = To get trapped, To get involved.
अडथळा - əḍthaḷa (M) = obstacle (pl. aḍthaḷe. ob. aḍthaḷya.
अति - əti = To much
अतिरेक - ətirek (M) = extremity, extremeness (ob. atirek
अंत:करण - ~~ən~~ əntəkərəṇ / əntəkkrəṇə (N) = heart. (Pl. ənt:kə:
अंथरुण - ənthru:ṇ (N) ~~əntəkkrəṇ (M)~~ = bed (ob. ənthruna — pl. ənth
अद्‌भुत - ə ədbhut (A) = Amazing, wonderful.
अदलाबदल - ədla bədal (F) exchange (ob: ədlabədli - pl same as ob.)
अदृश्य - ədraśśə = disappearing.
अदृश्य हो - ədraśśə ho = To disappear.
अधिकार - ədhikar (M) = right (ob: ədhikara-)
अधिपती - ədhipati: (M) = leader
अन - ən = And
अनामिक - ənamik (A) = nameless
अनुग्रह - ənugrəhə (M) = Favour
अनुभव - ənubhəw (M) = experience (ob: ənubhawa-)
अन्याय - ənnyay (M) = injustice (ob: ənnyaya)
अपघात - əpghat (I) = accident.
अपरंपार - əpərəmpar (A) = infinite
अपराध - əpərədh / əpradh (M) crime; Fault; mistake.
अपरिचित - əpiricit (A) = unknown.

अपवाद əpəwad/ əpwad (M) = exception
अपशकून əpəśəku:n/ əpśəku:n (M) = Bad omen.
अभंग - əbhəngə (M) = verse
(A) = unbreakable.
अभावितपणे - əbhawitpəne = unexpectedly. All of a sudden.
अभिमान - əbhiman (M) = Pride
अभ्यास - əbbhyas (M) = study.
अमक्या अमक्या əmk-ya əmk-ya (A) = so and so.
अमदानी - əmdani: (F) = reign
अमल - əmməl (M) = rule; reign.
अमलदार - əmməldar (M) = ruler, government officer (civil serv
अर्ज - ərjə (M) : application
अर्थ - ərthə (M) = Meaning
अर्धवट ərdhəwat (M) = Mentally retarded.
अरसिक ərəsik/ərsik (M) (A) = uncultivated.
अलोट əlot (A) = ~~All~~, ~~only so much~~ huge, large in numb
अवघा əwgha (A) = All, only, so much.
अविश्वास əwiśwas (M) = disbelief.
असह्य əsahyə (A) = unbreakable.
अस्तित्व əstitwə (N) = existence
अस्तुरी ~~əst~~ əstwri: (F) = queen, wife (Dialectal form For std. M. राणी rani: (F) - queen or बायको-bayko (F) : wife
~~अस्व~~- अस्वस्थ - əswəsthə = uneasy, restless.
अस्वल - əswal (N) = bear
अहिंसा - əhĩsa (F) = Nonviolence
अक्षर - əkšər (N) = letter

आकर्षकपणा - akəršəkpaṇa (M) = attractiveness.
आकाश - akaš (N) = sky.
आगगाडी - aggaḍi: (F) = train (pl. aggaḍya).

आंघोळ - anghol (F) = bath (ob. angholi - pl. angholi)
आजी - ~~akə~~ aji: (F) = grandmother.
आटप - aṭəp - (T) = To finish
आठवण - aṭhwan (F) = Memory; Remembrance. (pl. and ob. aṭhwar
आडनाव - aḍnaw (M) = Family name.
आडमुठा - aḍmuth-a (A) = strongheaded.
आत्मचरित्र - atmočoritrə (N) = Autobiography
आदर - adər (M) = Respect
आधार - adhar (M) = Support
आधी - adhi: = before (in time)
आधुनिक - adhunik (A) = modern, up-to-date.
आंदण - ~~M~~ andən (N) = dowry
आनंद - anənd° / anənd (M) = Joy; happiness
आमंत्रण - aməntrən (N) = Invitation.
आयुष्य - ayušyə (N) = Life
आरती - arti: (F) = prayer offered in a song (verse)
आरव - arəw (I) = To utter a cry. (used only for the sound uttered by a cock or hen)
आरास - aras (F) = decoration (pl. and Ob. araši -)
आरोग्य - arogyə (N) = health
आरोग्यशास्त्र - arogyəšastrə (N) = science of health; hygiene.
आरोग्यदायक - arogyədayək (A) = healthy
आरोळी - aroḷi: (F) = Aloud call; scream; shouting
आवर्जून - awərju:n = earnestly
आवार - awar (N) = compound.
आवृत्ती - awrutti (F) = edition
आश्रम - ašrəm (M) = hermitage; institution e.g. Gandhi आश्रम
आश्चर्य - aščəryə (N) = Surprise

आश्रय - aśrəy (M) = shelter
आसुरी - asuri: (A) = devilish
आज्ञा - adnya (F) = order; command. (ob: adnye - plural adnya).

इतर - itər (A) = other, orthers.
इतिहास - itihas (M) = history
इमारत - imarət (F) = building (ob: imarəti -: pl. imarti)
इयत्ता / यत्ता - iyətta / yətta (F): standard; grade (ob: iyətte -)
pl. iyətta / yətta).
इसवीसन - isvi: sən (M) = The christian year. A.D.

ईशान्य - i:šanyə (F) = Northwest (ob: i:šanye —

उकड - ukəḍ - (T) = To boil
- do - (I) = To be hot.
उगीच / उगाच - ugic / ugac = unnecessarily; without purpose.
उघडाबोडका - ughḍ-a boḍk-a (A) = barren emty.
उटणे - uṭṇe (N) = Powdered scent. (ob: uṭṇya - or
scented powder. (pl: uṭṇi:)
उठ - uṭh - (I) = To get up; To wake up;
उठव - uṭhəw - (C) = To wake up, to help to get up;
उड्डाण - uḍḍaṇ (N) = Flying.
उतारा - utara (M) = Paragraph; portion. (ob: utarya-)
Also remedy; solution. (pl: utare)
उत्कंठा - utkəṇṭhə (F) = anxiety (ob: utkəṇṭhe-)
उत्सव - utsəw (M) = Festival
उत्साह - utsahə (M) = Enthusiasm. (ob: utsaha —)
उत्सुकता - utsukta (F) = curiosity; eagerness; impatience.
(ob: utsukte -)
उदार - udar (A) = generous
उदाहरण - udahərəṇ (N) = example.

उदाहरणार्थ - udahərṇarthə : For example ; e.g.
उद्गार - udgar (M) = utterance
उद्गार - udgar - (I) = To utter
उद्घाटन - udghaṭan (N) = inauguration.
उनाड - unaḍ (A) = wild ; naughty
उन्हाळा - unhaḷa (M) = summer. (ob: unhaḷya -; pl. unhaḷ
उपवन - upəwən (N) = Garden.
उपाय - upay (M) = Remedy.
उपासक - upasak (A) = worshipper ; follower.
उमग - umag - (I)(T) = To understand.
उलीशी - uli:š-i: (A) = Just a little. (Dialectal form for Std. Marathi एवढीशी ewḍhiš-i)
उलथापालथ - ulthapalath (F) = Topsyturvy change. (ob: ulthapalthi-) (pl: ulthpalth
उष्णता - uṣṇəta (F) = heat
उष्मा - ušma (M) = heat ; warmness (of weather)
उल्लेख - ullekh (M) = Mention
उसने दे - usne de = To give on loan or credit
उसने - usn-e (A) = On loan

ऋषी - ruši: / rši: (M) = Saint; sage

एकजूट - ekju:t (F) = unity. (ob: ekjuṭi -)
एकटा - ekṭ-a (A) = alone (ob: ekṭya-)
एकादशी - ekadəši: (F) = Eleventh day of the lunar month (pl. ekadəša)
एकदम - ekdam = All of a sudden, All together.
एकत्र - ekətrə = together
एवढेच - ewḍhec (A) = only so much
एवढे - ~~ewdh~~ ewḍhe (A) = so much.

ऐकीव - əykiːw (A) = hearsay.

ओझरता - ojhorta (A) = brushingly; light; brief.
ओझे - ojhe (N) = weight. Burden. (ob: ǒjha - pl. ǒjhi:)
ओरड - orəḍ - (I) = To shout
ओरड - orəḍ - (F) = Shouting
ओलांड - olanḍ - (T) = To cross
ओळ - oḷ (F) = line. (ob: oḷi:- pl. oḷi:)
ओसंड - osəṇd - (I) = To spread
ओळख - oḷəkh (F) = acquaintence (ob: oḷkhi:-
pl. oḷkhi:)

औषध - awšədh (N) = Medicine. (Ob. əwšədha —
pl. əwšədhe /dhə)

कंटाळ - kəṇṭaḷ - (I) = To be bored.
कठोर - kəṭhor (A) = harsh, severe.
कड /कडा - kəḍ / kəḍa (F) = edge. side.
कडा - kəḍa (M) = cliff. (ob. kəḍya - pl. kəḍe:
कडी - kədi: (F) = bolt
कथा - kətha (F) -. story. (ob. kəthe -)
कदाचित - kədačit = perhaps
कंदील - kəndi:l (M) = lantern (ob. kəndila)
कपाट - kəpaṭ (N) = cupboard.
कपडे - kəpḍe (M. pl.) = dress. clothes
कपडे कर - kəpḍe kər - = To dress up.
कबुतर - kəbutər (N) = pigeon

कान - kan (M) = car (ob. Kana - pl. same as Singular).

कापड - Kapad (M) = cloth

'कामगिरी - kamgiri: (F) = assignment; job. (pl. Kamgirya:)

कार - kar (F) = daughter. (Dialectal form for std. M. मुलगी mulgi: = daughter)

कारखाना - karkhana (M) = Factory; workshop. (ob. karkhanya - pl. karkhane).

कारागीर - karagi:r (M) = craftsman

कार्यक्रम - karyə krəm (M) = programme.

कावड - kawəḍ (F) = A bamboo lath for carrying pitcher etc. (ob. kawḍi: - pl. as ob.)

काळ - kaḷ (M) = period. time.

काळीज - kaḷi:j (N) = heart. (ob. kaḷja -: pl. kaḷje/jə.)

काळोख - kaḷokh (M) = Darkness

काळोखी - kaḷokhi: (F) = Darkness.

काळजी - kaḷji: (F) = worry; care.

काळजीपूर्वक - kaḷji: pu:rwək = carefully

कि‍ट किटली - kiṭli: (F) = kettle.

किनरीवाला - kiniri-wala (M) = Musician

किन्हेरी - kinheri: (A) = girlish (voice). voice like a s
of musical instrument.

किल्ला - Killa (M) = Fort. (ob. killya - . pl. kille)

किल्लेदार - killedar (M) = Master of the Fort.

कीर्ति - ki:rti (F) = fame

कुजबुज - kuj buj (F) = whispering
- kuj buj (I) = To whisper

कुत्रा - Kutr-a (M) = dog

कुंपण - kumpən (M) = Fence

कुरकुर - kurkur (F) = Grumbling
kurkur I = To grumble, To mutter discontentedly.

कुलूप - kulu:p (M) = lock. (ob. kulpa-; pl. kulpe/pə)
कुलकुल - kulkul (A) = in a whispering Tone.
कुवत - kuwət (F) = capacity. (ob. kuti:- pl. kuwti:)
केंद्र - kəndrə (M) = Center.
केशभूषा - kešbhu:ša (F) = hairdo
or keš[illegible] bhu:ša [illegible]
केशर - kešər (M) = Saffron
केशरी - kešri: (A) = saffron coloured.
केसाळ - kesal (A) = hairy
कोट /कोटी - koṭ/koṭi: (Numeral) = Ten million.
कोट - koṭ (M) = Jacket
कोबी - kobi: (F) = Cabbage
कोपरा - kopra (M) = corner (ob. koprya- : pl. kopre)
कोंबडा - kombḍa / komḍa (M) = cock.
कोरडा - korḍ-a (A) = Dry
कोर - kor- (T) = To carve.
कोरीव लेणी - koriw leṇi: = excavations.
कोवळा - kowḷ-a (A) = fresh; unripe; raw; young
कोसळ - kosəḷ- (I) = To fall.
क्रोध - krodh
कौल - kəwl (N) = Tile
-do- -do- (M) = The decision (of God)
क्रम - krəm (M) = Practice; habit; arrangement.
कौतुक - kəwtak (M) = admiration.

खजिना - khəǰina (M) = Treasure.
खटपट - khaṭ-pəṭ (F) = effort; attempt. (ob. khəṭpəṭi: pl. khəṭpəṭi:)
खटपट कर - khaəṭpət kər- = To attempt, To make an effort.
खडक - khədak (M) = Rock.

कंबर/ कमर - kəmbər/kəmər (F): waist (ob. kəmbre-/kəmbre- pl. kəmra/kəmbra -)

कमी - kəmi: = less

कमीकर - kəmi: kər- = To reduce. To lessen.

× ~~कर~~ करामत - kəramət (F) = Trick, attempt.

कर्णभूषण - kərṇəbhu:šən (M) = earing (pl. kərṇəbhu:šən

कर्णमधुर - kərṇəmədhu:r (A) = Melodious

कर्ता - kərt-i: (A) = creator. (ob. kərtya - pl. kərte)

करमणूक - kərməṇu:k (F) - entertainment.

कर्मधर्मसंयोग - kərmədhərməsə̃yyog = coincidence

कल्पना - kəlpəna (F) = Idea, imagination (ob: kəlpəne-)

कल्पना कर - kəlpəna kər = To imagine

कवाइत - kəwait (F) = drill; exercise.

कवाडी - kəwaḍi: (F) = gate (ob: kəwayti - pl. kəwayti: (dialectal form) (regional term)

कवि - kəwi (M) = poet

कविता - kəwita (F) = poem (ob. kəwite-)

कसातरी - kəs-atəri (A) = Somehow. (Here the a suffix changes according to the gender).

× कमीपणा - kəmipəṇa (M) = degradation.

कहाणी - kəhaṇi: (F) = story

कसरड - kəsrəḍ (F): caterpiller. (ob. kəsrəḍi: - pl. kəsrəḍi:)

काजवा - kajwa (M) = Fire fly.

काणा - kaṇa (A) = squaint-eyed.

कात - kat (M) = catechu

कातटाक - kat-tak- = To remove old outer skin

काडी - kaḍi (F) = match straw.

कादंबरी - kadambari (F) = Novel (pl. kadəmbərya).

खण — khən —(T) = To dig.
खण - khən (M) = A piece of embroidered cloth. A room; Apartment; Drawer of a table or cupboard.
खडखडा / खडखड - khədkhəda / khədkhəd = loudly.
खराब - khərab (A) = bad; worn out
खर्चिक — khərčik (A) = lavish.
खलास - khəlas = Finished; over; dead.
खलास हो - khəlas ho - = To be finished; To end;
खाजव — khajəw —(T/I) = To scratch.
खाजगी - khajgi: (A) - private
खात्री - khatri: (F) = certainty
खात्री बाळग - khatri: baləg - = To be certain; To be su
खादी · Khadi (F) = cloth made of homespun materia.
खिडकी — khiḍki: (F) = window.
खुळ — khul — (I) = To match (with); To go wel (with)
खुलासा - khulasa (M) = Explanation
खेप — khep (F) = Trip - A turn. Distance travelled one time only (pl. khepa, ob. khep
खेप घाल - khep ghal - = To make a trip; To take a trip.
खोटें - khot-e (A/N) = untruthful. A lie.
खोपटें - khopṭe (N) = hut
गंगाभागीरथी - gangabhagirathi: = A term of respect when writing to a widow
गजबजाट - gəjbəjat (M) = hustle and bustle; loud noise
गजर - gəjər (M) = shout; acclamation of a shrine
गंज - gənjə (M) = rust. - Alarm (of a clock

गंज - gənjə - (I) = To rust
गड - gəḍ (M) = Fort
गडबड - gəḍbəḍ (F) = Commotion; disturbance (ob: gəḍbəḍi:)
गडबडा - gəḍbəḍa = rapidly.
गणेश - gəṇeś (M) = Proper Name (The God of knowledge).
गती - gəti: (F) = Speed; state.
गत्यंतर - gətyəntər (M) = Another remedy; way of escaping.
गद्य - gəddyə (M/A) = Prose
गप्प हो - gəppə ho - = To be quiet; To become quiet;
गप्प बस - gəppə bəs = —— DO ——
गंभीरपणे - gəmbhi:rpəṇe = seriously
gəmbhi:rpəṇa = Seriousness.
~~गंज - gənjə (I)~~
गंमत - gəmmət (F) = Fun
गरीब - gərib (A) = Poor
गरीब बिचारा - gəribbičara (A) = Poor, miserable.
गर्क असणे - gərkəəs - (F) = To be busy; To concentrate
गर्दी - gərdi: (F) = crowd.
गवंडी - gəwəndi: (M) = brick layer
गहू - gəhu: (M) Always plural = wheat
गळ - gəḷ (M) = A fishing rod.
गळ - gəḷ - (I) = To drop or ooze by itself.
ग्रंथ - grənthə (M) = Treatise. A book.
ग्रह - grəhə (M) = opinion; planet
गाज - gaj - (I) = To be famous
गाठ - gaṭh (F) = Visit; Knought. (pl gaṭhi: ob. gaṭhi:-)
गाढव - gaḍhəw (M) = Ass (ob. gaḍhwa-)
गारठा - garṭha (M) = cold
गाव - gaw (M) = town
गावठी - gawṭhi (A) = homemade: old fashioned; rustic.

गिरण - girəṇ (F) = Mill. (ob: girni: -; pl. girṇya.)
गुंग हो -/अस - gəŋgə ho/əs- = To be busy or To become busy
To concentrate.
गुजराण कर - gujraṇ kar - = To maintain; To survive on
गुंजन कर - gunjən kər — = To hum (used only to express th
humming of bees).
गुंत - guntə - (I) = To be involved; To be entangled.
गुंतव - guntəw - (C) = To involve (someone)
गुदगुल्या कर - gudgulya kər = To tickle (gudgulya alway
used in plural. sg. form
gudguli: (F))
गुद्दा - Gudda (M) = fist
गुपचुप - gupčup ~~(M)~~ = ~~Tea~~ silently; quietly.
गुरुजी - guruǰi: (M) = Teacher (Always used in the pl.)
गोंधळ - gondhəḷ - (I) = To be confused.
गोंधळ - gondhəḷ (M) = Confusion.
गोर गरीब - gorgəri:b (M) = Poor people.
गोरा - gor-a (A) = white (used only for describ
of skin of humanbeings).
गोळा कर - goḷa kər - = To collect together
गौरव - gəwrəw (M) = Praise
गृहीत - gruhit (A) = taken for granted; established
×
घरटे - ghərṭe (M) = Nest; hut; small house.
(ob: ghərṭya -; pl. ghərṭi:)
घाई - ghai: (F) = hurry.
घाण - ghaṇ (F) = dirt; stench; Anything
nauseons and disgusting.
घाणेरडा - ghaṇerḍ-a (A) = dirty
घाबर - ghabər - (I) = To be afraid.
घिरट्या घाल - ghirṭya ghal- = To go round and round;
घुमट - ghumaṭ (M) = Tomb.

घुला - ghula (M) = caterpiller
घोंगडी - ghòngḍi: (F) = A thick blanket.
घोरपड - ghorpəḍ (F) = An iguana.

चक्कर टाक - čəkkər ṭak = To pay a visit.
चघळ - cəghəḷ - (T) = To chew.
चटका - cəṭka (M) = Shock.
चढाओढ - cəḍhaoḍh (F) = competition. (Pl. cəḍhaoḍl
Ob: cəḍhaoḍh
चतुर - čətur (M) = A flying insect with Four transparent wings.
चतुर - čətur (A) = smart.
चमत्कार - čəmətkar (M) = Miracle
चमत्कारीक - čəmətkari:k (A) = strang; unusual.
चर - cər (M) = pit
चवताळ - cəwtaḷ - (I) = To be wild; To be enraged.
चहा - čəha (M) = Tea.
Note? चातक - čatak (M) = cuculus melano-lucus.
चिंचोळ - čincoḷ-a (A) = Narrow.
चिड - čiḍ - (I) = To become irritated, To be irrital
चिडव - čiḍaw - (C) = To tease; To irritate
चिंता - čința (F) = worry
चिरड - čirəḍ - (I/T) = To crush;
चिरंजीव - čirənǰi:w (A/N) = Immortal; N = Figurativel Son)
चेंडू - čenḍu: (M) = Ball
चेहेरा/चेहरा - čehera/čehra (M) = Face
चेहरा पड - čehra pəḍ - = To look embarrassed; To look guilty

चोळ - coḷ - (T) = To rub.
चौकशी - cəwkəši: (F) = Enquiry.
चौकसबुद्धी - cəwkəsbuddhi: (F) = inquisitive mind.

छत्री - čhətri: (F) = umbrella.
छळ - čhaḷ (M) = harrasment.
छाती काढ - čhati: kaḍh — = To be proud; literally To blow the chest out.
छाती हो - ~~čc~~ čhati: ho = To dare

जड - jəd (A) = heavy
जन्म - jənmᵊ (M) = birth
जन्म हो - ǰənmᵊ ho = To be born
जन्मसिद्ध - ǰənməsiddhə (A) = acquired by birth.
जर्द - ǰərdᵊ/jərdᵘ (A) = dark; deep; used with the colour पिवळा (piwḷ-a: = yellow } and लाल (lal) = red to indicate richness of the colour.
जरूर - jəru:r (F) = Necessity; Also definitely.
जर्दाळू - ǰərdaḷu:/ (M) =
जवळ - jəwəḷ = Near
जवळपास - ~~joz~~ jəwaḷpas = Nearby
जवळजवळ - jəwaḷ jəwəḷ = Almost; very close; near each other
जागृती - Jaguruti: (F) = awekening; very close; near each ot
जाणीव - jaṇi:w (F) = feeling; ~~kes~~ the state of awakeni
जात - j[illegible]t (F) = kind, type; caste
जातीभेद - jati: bhed (M) = Difference of caste, type, kind.

जाळ jal̤ (M) = Fire
जाळ - jal̤ - (T) = To burn
जिन्नस - ǰinnəs (M/F) = Thing. (Pl. ǰinnəs or ǰinsa;
ob: ǰinse - P./ǰinsa -)
जिल्हा - ǰilha (M) = District
जीभ - ǰi:bh (F) = Tongue
जीवन - ǰi:wən (M) = life
जुनी - jun̤i: (A) = old; ancient
जुमान - juman (I) = To care
जुलूम - julu:m (M) = Repression; Tyranny.
जेवण - ǰewən̤ (M) = supper; Meal; lunch.
जोडा - joḍa (M) = Shoe
जोते - jote (M) = Raised ground, or platform.
जोशी - joši: (M) = Astrologer; (Rarely used in this
sense in std. Marathi).

झपझप - Jhəpjhəp (A) = quickly; quickly.
झाक - Jhak - (T) = To cover
झांज jhanjə/jhanj (F) = Symbol (ob: jhanje -; Pl. jhanja)
झिज - ǰhij - (I) (P) = To wear by itself.
झिडकार - ǰhiḍkar - ~~(R)~~ (T) = To reject; To repress with scorn
झुडूप - jhuḍu:p (N) = Bush
झेल - ǰhel - (T) = To catch (झेल - ǰhel (M) = catch)
झोप - jhop - ~~(M)~~ (I) = To sleep
झोप - jhop (F) = sleep
झोळी - jhol̤i: (F) = A bag made by tying four
ends of a squire cloth piece.

टकमक - ṭəkmək = strangely; gazingly.
टप - ṭəp (M) = Top of a car; Bouncing of a ball.

टरकाव - ṭərkaw - (T) = To tear
टवकार - ṭəwkar - (T) = To streatch. Usually used with the noun, कान kan = ear in a phrase like कान टवकारणे = To listen (intently) with stretched ears.
टांगा - ṭaṅg-/ṭaṅ- (T) = To hang.
टांगा - ṭaṅg / ṭaṅ (F) = Step. Distance between two legs when walking or taking steps.
टीका - ṭi:ka (F) = Criticism; commentary.
टुणकन - ṭuṇkən = quickly
टुमदार - ṭumdar (A) = Fashionable; stylish; good looking.
टेकडी - ṭekḍi: (F) = Hill.
टोपी - ṭopi: (F) = Cap.

ठरावीक - ṭhərawik (A) = definite; fixed; of a specific manner.
ठिकाण - ṭhikaṇ (M) = place; Destination.

डोंगर - ḍoṅgər (M) = Hill; Mountain
डोली - ḍoli: (F) = A swinging cot.
डोळा - ḍoḷa (M) = Eye.

ढकल - ḍhəkəl - (T) = To push
ढग - ḍhəg (M) = cloud
ढाल - ḍhal. (F) = Shield (ob: ḍhali:; pl. ḍhali:)

ढोंग - ḍhoṅgə/ḍhoṅ (M) = Pretext; disguise.
ढोल - ḍhol (M) = drum.

तक्का - təkka (M) = Seat; A support for a seat;
तगडा - təgḍa (A) = strong;
तडफड - təḍphəḍ - (F) = To toss about violently.
तडफड - təḍphəḍ (F) = chaffing.
तत्पर - tətpər = Intent upon; quick to obey
तंद्री - təndriː (F) = Fixedness of mind; engrossing.
तपास - təpas - (T) = To examine
तपास - təpas - (M) = Enquiry.
तब्बल - təbbəl (A) = complete; Full.
तंबाखू / तमाखू / तंबाकू - təmbakhuː/təmakhuː/təmbakuː (M) = Tobacco
तयार - təyər = Ready; prepared, made.
तयारी - təyariː (F) = Preparation.
तरस / तरास, tərəs / təras (M) = The striped hyena
तरुण - Təruːṇ (A/M) = young; Young man.
तर्क - tərkə (M) = Guess
तलाव - təlaw (M) = Lake
तळे - təḷe (M) = Pond; a very small lake, a tribulet.
ताकद / ताकत - takəd/takət (F) = Strength.
तागडी - tagḍiː (F) = A pair of scales; A balance
तांगा / टांगा - taṅga/ṭaṅga (M) = A horse carriage
ताजा - taj-a (A) = Fresh
ताजवा - tajwa (M) = A pair of scales
ताबा - taba (M) = Possession
तांबूस - tambus (A) = Reddish (colour) (copper colour)
तामसी - tamsiː/taməsiː (A) = irascible.

तालीम - tali:m (F) = Gymnesium, Exercise.
तालुका - taluka (M) = A section of a district; county.
तासडु - tasəḍ - (T) : To reproach.
तीर्थरूप - ti:rthəru:p } Terms of respect when writing
तीर्थस्वरूप - ti:rthəswəru:p } to elders.
तीव्रता - ti:wrata (F) = Intensity; sharpness
तीक्ष्ण - ti:kšṇə (A) = sharp.
तुच्छ - tuc̆c̆hə (A) = Comtemptible.
तुरळक - turəḷək (A) = Scant
तेजस्वी - tej̆əswi: (A): Bright; Illustrious
तेरडा - terḍa (M) = A wild bush of flower; Flower of this bush.
तोंड - toṇḍə / to:ṇḍ (M) = Face; Mouth.
तोंडदेखले - toṇdekhl·e (A) : outward; On the surface.
त्रास - tras (M) = Trouble; harrassment.
त्राहि भगवान - trahi bhagwan = 'God protect me.'
त्राहि भगवान कर : To harras; To trouble to such an extent as to make the person pray to god to protect him.
~~थक्क हो - thəkkə ho-~~

थक्क हो - thəkkə ho- : To be astonishised; to be amazed.
थट्टा - thəṭṭa (F) = Teasing; Joke.
थाटमाट - thaṭ maṭ (M) = splendour and magnificance
थाप - thap (F) = Tap, pat, A lie, exaggeration.
थाप ठोक - thap ṭhok = To pat; To tap; To lie.
थोबाड - Thobaḍ (M) = A side of the face.
थोरवी - thorwi: (F) = Greatness.

दगड - dəgəd (M) = stone
दंतकथा - dəntəkətha (F) = legend; anecdote
दम - dəm (M) = Tiring; stamina.
दम - dəm (I) = To be tired; To become tired.
दया - dəya (F) = Pity
दर - dər (M/A) : Rate; price/Every
दर्शन - dəršən (N) : Sight; look; appearance
दक्षिण - dəkšiṇ (F) : South
दागदागिना - dagdagina (M) : Ornaments of other pieces of decoration and ~~weait~~ wealth.
दागिना - dagina (M) = ornament
दांडी - daṇḍi ; (F) = stick (usualy made of bamb
दात - dat (M) = tooth
दाब dab (M) = Pressure
दाब- - dab- (T) = To press.
दार - dar (N) = Door
दालन - dalən (N) = section, wing (of a building).
दिवा - diwa (M) : lamp.
दीड - di:d (A) = one and half
दुकान - dukan (N) = Shop
दु:ख - dukkh^{ə} (N) = Sorrow; misery
दु:खकारक - dukkhəkarak (A) = creating misery; miserabl
दुपार - dupar (F) = Noon
दुमदुम - dum dum (I) = To echo, To spread, and swell, To become famous.
दुरापास्त - durapast^{ə} (A) = Difficult
दुर्दशा - durdəša (F) = A distressful state or condition;
दुर्लक्ष - durləkš^{ə} (M) = Inattention.
दुष्काळ - duškal (M) = Famine.

देऊळ - deu:l̤ (M) = Temple (ob: dewl̤a-; pl. dewl̤e/lə)
देह - dehə (M) = body (pl. & ob. formed liked words ending in c.)
दोष - doʂ (M) = Fault, mistake.
दौत - dəwt (F) = inkpot (ob: dəwti: ; pl. dəwti:)
दृश्य - drsʂə (M) = ~~scenea~~ scene; sight.
द्रोण - droɳ (M) = A vessel made of leaves; A big tank made out of stone.

धनिक - dhənik (A/M) = Rich/Richman
धनगर - dhəngər (M) = Sheperd
धंदा - dənda (M) = business
धरण - dhərəɳ (N) = Dam
धर्म - dhərmə (M) = Religion
धान्य - dhannyə (N) = grain
धार्मिक - dharmik (A) = religions
धाव- - dhaw (I) = To run
धावा - dhawa (M) = Prayer
धीर - dhi:r (M) = Encouragement; support.
धु - dhu- (T) = To wash
धुंद - dhundə/dhund. (A) = ~~daast. (ob: dhadi:- pl. dhadi:)~~ Intoxicated.
धूळ - dhu:l̤ (F) = dust. (ob dhul̤i: - pl. dhul̤i:)
धोंगडी - dhoŋgḍi: (F) = Sack; cloth bag.

नकाशा - nəkaša (M) - Map
नख - Nakh (M) - Finger nail - nail
नजर - nəjar (F) - look; vision
नजीक - nəǰi:k (A) = Near; Nearby
नट - nəʈ (M) = Actor
नट- - nəʈ- (I) = To dress up.
नटव - Nəʈəw- (C) = To decorate ; To dress up
नदी — Nadi: (F) River

नमस्कार – nəməskar (M) = greeting; Salutation.
नमुना – nəmuna (M) = specimen; Type
नष्ट हो – nəšṭ^{ə} ho- = To disappear; To perish.
नळी – nəḷi: (F) = Tube
नाईलाज – nai:lan (M) = helplessness
नागरिक – nagrik (M) = citizen
नागरिकशास्त्र – Nagrikšastr^{ə} (N) = Civics; Science of citizenshi
नाटक – Naṭək (N) = Drama; play.
नात – Nat (F) = Grand daughter
नातू – Natu: (M) = Grandson
नाते/नातं nate/natə (N) = Relation.
नाद – nad (M) = Hobby.
नामांकित – Namaṅkit (A) = Famous.
नामशेष हो – Namšeš/naməšeš ho- = To be destroyed To vanish, To peris
नावाची पाटी – Nawači: Paṭi: = Name plate
निज/नीज- – nij-/ni:j- (F) = To sleep.
निबंध – Nibəndhə (M) = Essay.
निबंध लेखन – Nimbəndhə lekhən (N) = Essay writing.
निमंत्रण – Niməntrən (N) = invitation.
निमित्त – Nimitt^{ə} (N) = Reason; excuse; cause.
~~निमित्त – Nimmitt^{ə}~~
निरीक्षण – Niri:kšən (N) = Observation
निरुपयोगी – Nirupyogi:/nirupəyogi: (A) = Useless; of no us
निरोप घे-/दे – nirop ghe-/de- = To bid Farewell; To say good bye.
निर्भय – nirbhəy (A) = Fearless
निर्माण कर – nirmankər- = To create.
निसर्ग – nisərg^{ə} (M) = Nature
नीलवंती – ni:lwənti: (F) = A woman of blue complexion a woman dressed in blue clothes.

नेटक - neṭak (A) = strong.
नोकरी - nokri: (F) = job; service.

पटांगण - pəṭaṅgəṇ (N) = Open rectangular space; Play ground.
पट्टी - pəṭṭi: (F) = Foot (For measurement)
पटकाव - pəṭkaw-(T) = To acquire; To gain
पणती - pəṇṭi: (F) = A small earthen lamp.
पत्कर - pətkər -(T) = To accept.
पत्ता - patta (M) = Address; whereabouts.
पत्र - pətrə (N) = Letter
पद्य - pəddyə (N) = verse Form; poetry.
पंचांग - pənčaṅgə/pənčaṅ (N) = calender.
पंजा - Panja (M) = A claw, paw; The hand as opened out.
पंधरवडा -- pəndhrəwḍa (M) = A period of weeks; Fortnight
पपई/पोपई - pəpai:/popəi: (F) = Carica papaya.
पराक्रम - pərakrəm (M) = Bravory.
पराक्रम गाजव - pərakrəm gajəw- = To perform prodigies of force of power.
परिचय - pəričəy (M) = Acquaintance; introducti
परिणाम — pəriṇam (M) = Result; effect.
परिणाम - ~~pə~~
परिपाठ - pəripath (M) = Practice; habit
परिस्थिती - pəristhiti: (F) = Circumstance.
परी - pəri (F) = Kind; way. A Fairy.
परीने - pəri:ne = In one's own way
परदेशी - pərdeši: (A) = Foreig.
परवा - pərwa (A) = Day after tomorrow; day before yesterday.
परवानगी - pərwangi: (F) = Permission.
पर्वत - pərwat (M) = Mountain.

पर्वतप्राय - Pərwat pray (A) = As big as a mountain.

पर्वा - pərwa (F) = care; concern.

पलंग - pələn/pələngə (M) = cot

परवानगी - Pərwangi: (F) = Permission

पश्चाताप - pəšćatap/pašćatap = ~~west~~ - Repentence.

पश्चिम - pəšćim (F) = west.

पसंत - pəsənt-ə/pəsənt = Acceptable.

पसंत पड - pəsənt-(ə) pəḍ- = To like; To approve; To accept.

पहाट - pəhaṭ (F) = Dawn; Morning.

पहारा - pəhara (M) = watch; guard; check

पहारेकरी - pəharekəri: (M) = Guard; watchman

पहिलवान / पैहलवान - pəhilwan/pehelwan (M) = wre

पक्षिराज - pəkširaj (M) = King of the birds. A roya

पाऊल - Pau:l (M) = A Foot; A Foot-step. A fo m (ob: pawla-/pau:la-. pl. pawle)

पाऊस - Pau:s (M) = Rain

पाकीट - Paki:ṭ (N) = envelop, valet.

पागलखाना - Pagəlkhana (M) = Madhouse; Mental asylu

पागोळी - pagoḷi (F) = eavesdrop.

पांघरूण - panghru:n (N) = Bed cover; Blanket; coveri.

पाज - paj- (T) = To give to drink.

पाझर - Pajhər (M) = Oozing

पाटी - paṭi: (F) = slate

पाटीदप्तर - paṭi:dəptər (N) = slate and briefcase

पाठ - path (F) = Back.

पाठ असा - path [illegible] əs- = To know my heart.

पाठिंबा - Pathimba (M) = support; backing.

पाठोपाठ - Pathopath = behind; immediately. following

पाडवा - Padwa (M) = New Year's day in Hindu calender.

पाणाव - Paṇaw- (I) = To water by itself.
पादत्राण. Paddtraṇ (N) = Foot wear.
पान - Pan (N) = leaf; page.
पाप - Pap (N) = sin.
पापी - Papi: (A) = Sinful.
पायरी - Payri: (F) = Step.
पारतंत्र्य - Parətntryə (N) = Foreign rule.
पार्श्वभूमी - Parśwəbhu:mi: (F) = background.
पालखी - Palkhi: (E) = Palenquin.
पावसाळा · Pawsaḷa (M) = Rainy season.
पाहुणा / पाव्हुणा - Pahuṇa/pawhṇa (M) = Guest. (ob pawhnya- pl. pahuṇe/pawhṇe/)
पाळ - Paḷ - (T) = To maintain; To keep as a pet.
पिलू - Pilu: (N) = A young one; A club, pup etc. (ob: pila -pl. pile/pila).
पिशवी - pisʷwi: [illegible] (F) = bag.
पिवळा - Piwḷ-a (A) = yellow.
पीडा - Pi:ḍa (F) = Nuissance, botheration.
पुजाअर्चा - Puǰaərča (F) = worship and Prayers.
पुट पुट - Puṭ puṭ - (T) = To whisper.
पुढारी - Puḍhari: (M) = leader.
पुण्य - Puṇṇyə (N) = Religious merit.
पुतळा - Putəḷa (M) = Statue
पूर्ण - Pu:rṇə (A) = complete
पुस्तक - Pustək (N) = book.
पूल - Pu:l (M) = bridge
पेच - pec (M) = Trap.
पोट भाषा - Poṭbhaša (F) = dialect.

पोपया - Popəya (M) = carica papaya

पोह -/पोहो- -Poh -/poho- (I) = To swim.

प्रकार - Prəkar (M) = Type; kind; Matter.

प्रकृती - Prəkruti: (F) = health; disposition; constitution.

प्रचार - Prəčar (M) = propoganda; use; tradition.

प्रचीति - Prəči:ti (F) = Experience; Test; verification.

प्रदर्शन - Prədešən (N) = Exhibition.

प्रदेश - Prədeš (M) = Region; Country.

प्रवास - Prəwas (M) = Journey; Travel.

प्रवृत्ती - Prəwrutti: (F) = Tendency; inclination.

प्रवृत्त हो - Prəwruttə ho- = To be tempted to do something. To become engaged

प्रशस्त - Prəšəstə (A) = Spacious.

प्रसन्न - Prəsənnə (A) = pleasant

प्रसन्न हो - Prəsənnə ho- = To be pleased.

प्रसाद - Prasad (M) = pious offerings (especially edible things)

प्राकृत - Prakrut (A) = Natural; ordinary. Also used for Middle Indic language

प्राथमिक - Prathəmik/Prathmik (A) = Elementary

प्रादेशिक - Pradešik (A) = Regional.

प्रांत - prant/prantə (M) = Province.

प्रामाणिकपणा - Pramaṇikpəna (M) = Honesty.

प्राशन कर - Prašən kər = To drink.

पृष्ठ - Pruṣṭhə (N) = Page.

पृष्ठभाग - Pruṣṭhəbhag (M) = Surface; posterior; buttocks.

प्रेरणा - Prerəṇa/Prerṇa (F) = initiation.

प्रोत्साहन - Protsahən (N) = encouragement.

फटाका - phəṭka (M) = Cracker.
फरारी - Phərari: (A) = Absconding
फराळ - Phəraḷ (M) = snacks mostly consisting of swe dish
फळा - Phaḷa (M) = black board.
फाट - phaṭ- (I) = To tear by itself
फाड - phḍ- (T) = To tear
फांदी - phandi: (F) = Branch (of a tree)
फुग - phug- (I) = To swell by itself.
फुगव - phugəw -(T/c) = To blow, To swell.
फूल - phu:l (M) = Flower

बक्कळ - bəkkəḷ (A) = much; plenty: (dialectal Form For Std. Marathi [illegible] Puskal: Plent
बखर - bəkhər (F) = A historical account; A memoir.
बचका - bəcka (M) = Portion.
बचका मार - bəcka mar- = To snatch a portion or part of anything.
बटाटा - bəṭaṭa (M) = potato
बडव - -baḍəw -(T) = To beat.
बंडखोर - bənḍəkhor (A) = Rebellious; Turbulent.
बंडल मार - bənḍal mar- = To exaggerate; To bluff; To lie.
बदल - bədəl- (I/T) = To change.
बदाम - bədam (M) = Almond.
बनव - bənaw - (T) = To prepare; To cook; To cheat.
बंद - bənd/bəndə (M) = A piece of string; strap
बंद - bənd/bəndə (A) = Closed
बंदर - bəndar (M) = Port; harbour.
बंदी - bəndi: (F) = Prohibition.
बंदोबस्त - bəndobəstə (M) = Check; security; protection.
बशी - bəši: (F) = dish; saucer (ob: bəši:- pl. bəša).
बहर - bəhər (M) = blossom

बहिष्कार - bəhiškar (M) = Boxcott
बहुतेक - bəhutek (A) = Majority; most.
बक्षीस - bəkši:s (M) = Prize.
बाग - bag (F) = Garden
बातमी - batmi (F) = News; information.
बांधकाम - bandhkam (N) = construction work
बाब - bab (F) = Matter; thing; event. (colloquial usage)
बायको - bayko (F) = wife
बायकोमाणूस - bayak manus (F/N) = women.
बालेकिल्ला - bale killa (M) = The upper Fort.
बालबोधवाचन - balbodhwačən (N) = Reading in Devanagari script as against Modi script.
बालमित्र - Bal mitrə (M) = Childhood Friend.
बिघड - Bhighad - (I) = To go wrong.
बिछाना - Bičhana (M) = Bed.
बिगरचा वर्ग - bigərca wargə = Infant class K.G.
बिन - bin = without
बिनपैशाचे - bin pəyša c-e (A) = Free.
बिऱ्हाड - birhad (M) = Family Dwelling place of a family.
बियाणे - biyaṇe (N) : sowing seed.
बी - bi: (F) = Seed (Ob: bi: - pl. biya)
बुचकळ्यात पड - buckəḷyat pəd - = To become confused.
बुज - buj - (I) = To be shy; To be afraid of.
बुजव - bujaw (T) = To scare; To fill (a pit or hole)
बुड - buḍ - (I) = To drown
बुडव - budəw - (T) = To drown
बुद्धि/बुद्धी - buddhi / buddhi: (F) = Intelligence.
बुरूज - buru:j (M) = Bastian.

बुरसट – bursəṭ (I) = To become rusty; To get spoilt.
बेकार – bekar (A) = Unemployed.
बेट – beṭ (N) = Island
बेसावध – besawədh (A) = unattentative; unaware
बैल – bəyl (M) = bullock; ox.

भक्ती – bhakti: (F) = worship
भक्तीभाव – bhakti:bhaw (M) = religious attitude; Feeling of worship.
भजे – Bhaje (N) = An Indian dish made out of grain flour, of onions, potatoes e
भटक – bhaṭək– (I) = To wander; To roam.
भपकेदार – bhəpkedar (A) = pompous; showy.
भरभराट – bhərbhəraṭ (F) = Prosperity; Flourishment
भविष्य – bhəwiššə (F/M) = Forecast/ Future.
भस्म – bhəsmə (M) = Sacred Ash.
भव्यता – bhəwyəta (F) = Grandeur; Greatness
भाऊ – bhau: (M) = brother
भाग – bhag (M) = portion; part
भाग- – bhg- (T) = To divide
भाग घे – bhg ghe- = To take part; To participate
भाजी – bhji: (F) = vegetable.
भांडण – bhaṇḍəṇ (N) = Quarrel.
भाषा – bhaṣa (F) = language.
भाषिक – bhaṣik (A) = one who speaks the language
भिकारी – bhikari (M) = Begger.
भिज- – bhij- (I) = To get wet;
भिक्षा – bhikša (F) = Food or anything offered to a beggar; Also begging

भुंगा — bhuriga (M) = black bee

भुल - bhul - (I) = To be charmed; To be hypnotized
= To be infatuated with

भूगोल — bhu:gol (M) = Geography.

भूत — bhu:t (M) = Ghost

भूदान — bhu:dan (N) = land donation.

भेट - bheṭ (F) = Present; gift; embrace; visit.

भेट- — bheṭ- (T) = To visit

भेदर - bhedər-(I) = To be afraid of

भेदरून जा - bhedrun ja- = To become afraid
(जा- past tense गे-ge-)

भेसळ/भेसाळ bhesəḷ/bhesaḷ (F) = Mixture (ob. bhesḷi:-
pl: bhesḷi:)

भेवडाव- bhewḍaw- (T) = To scare.

मखर — məkhər (M) = decorated frame

मग्न — məgnə = busy.

मग्न अस — məgnə əs- = To be busy

मजा — məja/məǰa (F) = Fun.

मजबूत — məjbut (A) = strong; firm.

मत — mət (M) = vote

मध — mədh (M) = honey.

मनोविश्लेषण — mənowiśleṣən (M) - Psychoanalysis.

मनोविश्लेषणात्मक — mənowiśleṣənatmək = psychoanalytical

मंत्र — məntrə ~~(A)~~ (N) = holy chanting; solution.

मंद — məndə (A) = slow.

मर — mər- (I) = To die

मरण — mərən (N) = death.

मरता — mərt-a (A) = dying.

महत्व - məhətwə (M) = Importance
महार - məhar (M) = untouchable
महारवाडा - məharwada (M) = colony of untouchables
महिमा - məhima (M) = Reputation; significance
मळा - məḷa (M) = orchard
माकड - makəd (M) = monkey
मागे - mage = behind
माड - mad (M) = Palm tree; cocoanut tree
माती - mati: (F) = Earth; ground
माथा - matha (M) = Head
मान - man (M/F) = Respect / Neck
मान- man- (I) = To presume; To respect
मानवी - manəwi:/manwi (A) = humane
मायना - mayna (M) = A way of addressing to a person when writing a letter.
मार - mar (M) = beating
मार - mar- (T) = To beat; To kill.
मारामारी - maramari: (F) = Fight
मार्ग margə (M) = way; solution
मारहाण marhaṇ (F) = Beating
मालक malək (M) = owner
मावळे mawḷe (sg. mawḷa) (M) - People from Mawal area near Poona.
माशी - maʃi: (F) = Fly.
माशी - maʃi: ʃink- = To uses a small excuse to cancel a big event (literally 'sneezing of a fly)
मासिक - masik (M) = Magazine; Journal.
माहिती - mahiti: (F) = Information
माहिती करून घे = mahiti: kərunghe - To get to know. To be informed.
माळ maḷ (M/F) - loft/Necklace; Garland.

माळी - maḷi: (M) = Gardener

मिरव- - mirəw (F) = To move about with pomp.

मिरवणूक - mirəwṇu:k (F) = Procession.

मिरची - mirči: (F) = chilli

मिष - miš: (N) = pretext

मुकाटयाने - mukatyaṇe = quietly

मुक्काम - Mukkam (M) = destination; stay; stop.

मुक्त/मुक्त - mukt^{ə} (A) = Free

मुक्त हो - mukt^{ə}ho- = To be Free

मुख्यत: - mukhyətah (A) = Mainly.

मुडासे - muṇḍase (N) = Turban (ob. muṇḍaša - pl. muṇḍš

मुद्दा - mudda (M) = Point (~~in~~ in argument); argument

मुद्दाम - muddam = purposely.

मुद्रा - mudra (F) = Appearance; expression.

मुरकुंडी वळ - murkuṇḍi: wəḷ- = To lie helpless.

~~मुरकुंडी~~ मुलूख - mulu:kh (M) = Region.

मुलुखावेगळा/मुलखावेगळा = mulukhawegḷ-a/mulkhawegḷa (A)
Strange; not belonging to the reg

मुसलमान - musəlman (A) = Mohommedan; Muslim.

मुहूर्त - muhurtə (M) = Auspicious time.

मूठ - mu:ṭh (F) = Handle; Fist

मूर्ती - murti: (F) - Statue (especially of god)

मूल - mu:l (N) = child

मेहूणा/मेव्हणा - mehuṇa/mewhṇ-a (M) = brother-in-law.
(ob: məwhṇya - pl. mewhṇe)

मेळा - meḷa (M) = Gathering; A short play.

मोडीवाचन - modi:wačən (M) = Reading a text in modi script.

मोह - mohə (M) = Temptation.

मोहक - mohək (A) = Enchanting; Attractive.

मोहोर - मोहर - mohor/mohər (F) = coin.

म्हण - mhəṇ (F) = Saying : Proverb.
म्हातारा - mhatara (A/M) = old ; old man
म्हातारी - mhatar-i: (A/F) = old woman.

यंत्र - yəntrə (M) = Machine
यात्रा - yatra (F) = pilgrimage.
यादी - yadi (F) = list
यांत्रिकता - yantrikəta/yantrikta (F) = Mechanism; Routine life.
युक्ती - yukti: (F) = scheme ; trick.

रंगभूमी - [illegible] rəngəbhu:mi: (F): stage; Dramatics, Theatr
रंगीबेरंगी - rəngi:berəngi : (A) = colourful ; of different colours
रच - rəc (T) = To compose ; To construct.
रचना - rəčəna/rəčna (F) = composition
रजा - rəja (F) = leave of absence ; vacation.
रजा काढ - rəja kaḍh- = To get leave ; To have vacation
रंजीस आण - rənjis aṇ- : To tire out ; To make miserable.
रड - rəḍ- (I) = To cry
रड्या - rəḍ-ya (A) : miserable ; of a weak nature
रत्तल - rəttəl (M). A measurement of weight - half pound
रद्द कर - rəddə kər- = To cancel.
रदबदली - rədbədli: (F) = Entreaty for, pleading for.
रसभरीत - rəsəbhəri:t/rəsbhəri:t (A) = full of juice; interesting
रस्ता - rəsta (M) : Road; street.
रहिवासी - rəhiwasi: (A/M) : Resident
राक्षस - rakšəs (M) = demon ; devil.
राक्षसी - rakšəsi: (A) = devilish!
राख - rakh (F) = Ash.

रांग - raṅgə/ raṅ (F) : line ; row. (ob: rang- ; pl. ranga)

रांगोळी - raṅgoḷi: (F) : A drawing on the floor, drawn by hand, using different coloured powders.

राजकारण - rajkarəṇ (M) : Politics.

राजकीय - raj'ki:ya (A) = Political

राजधानी - rajdhani: (F) = Capital

राज्य - rajyə (M) = Kingdom.

राजवाडा - rajwada (M) = Palace

राजहंस - rajhəw̃s (M) = Royal swan ; swan.

रांड - ranḍə/ -ranḍ (F) : Prostitute ; bitch

रांडेचा - ranḍe-ca (A) : born of a bitch or prostitute (used mostly as an abusive term; but in some regions, it has lost it's abusive sting and is used a commonly)

रामोशी - ramoši: (M) : Messenger; Name of a lower caste

राष्ट्र - raṣṭrə (M) = ~~Heap~~ Nation.

रास - ras (F) = Heap.

रिक्ष - ri'kṣə (M) = Tree. A dialectal form for std. Marathi वृक्ष wrukṣə = Tree.

रीघ - ri:gh (F) = rush; large crowd; long line

रूढि / रूढी - rudhi/ru:dhi: (F) = Tradition.

रूप - ru:p (N) = Form; Appearance; look; Beauty

रेघ - regh (F) = line

रेशमी - rešmi: (A) = Silken

रेशीम - reši:m (N) = Silk

रेषा/रेष - reṣa/reṣ (F) = line.

रोख - rokh (M) = direction; aim.

रोजगार - rojgar (M) = Daily wages; Daily work; job.

रोमांचकारी - romančəkari: (A) = exciting; romantic.

रोव - row (I/T) B = To enter into/ To plant.

लई – ləi: (A) = plenty. (Dialectal Form For std. Marathi पुष्कळ puškəḷ (A) = plenty.
लकाक – ləkak- (I) = To glitter; To shine.
लकडा – ləkda (M) = Persistence; harassment.
लक्ष – ləkšə (A/M): one hundred thousand/attention.
लक्षावधी/धि – ləkšawədhi/dhi: (A) = billions or millions
लक्ष्मी – ləkšumi: (F) : Goddess of wealth. (Name)
लगत – ləgət- (A) = close; near by
लग्न – ləgnə (N) = Marriage
लघुकथा – ləghukətha (F) = Short story.
लघुनिबंध – ləghunibəndhə (M) = Short essay.
लहानपण – ləhanpəṇ (N) = childhood.
लाख – lakh (A) = one hundred thousand.
लागवड – lagwəḍ (F) = Harvesting; planting.
लाट – laṭ- (F) = wave
लाडू – laḍu: (M) = sweet meat ball.
लांबव – lambəw- (T) = To lengthen; To steal.
लिखित – likhit (A) = written.
लूट – luṭ- (T) = To steal; To rob.
लेकरू – lekru: (N) = child (ob. lekra-; pl. lekrə)
लेखिका – lekhika (F) = Authress.
लोट – loṭ- (T) = To push.
लोणी – loṇi: (N) = butter. (Ob. loṇya-;)
लोभ – lobh (M) = greediness; desire.
लोभ सुट – lobh suṭ- = To become greedy
लोळ – loḷ- (I) = To roll over and over.

वकूब — wəku:b (M) = Calibre; capacity; strength 232.
वक्तृत्व - wəktrutwə (N) = Elocation.
वजन - wəjən (N) = weight; influence.
वड्य - wəddyə (A) = black, dark.
वडिल/वडील — wəḍil/wəḍi:l (M) = Father; (Always used in pl. form.
(A) = Elderly (persons)
वनस्पतिशास्त्रज्ञ - wənəspətiśastrədnə (M) = Botanist.
वन - wən (N) = Forest
वय - wəy (N) = Age
वरात - wərat (F) = Procession
वर्गणी - wərgəṇi: (F) = Subscription
वर्णन - wərṇən (N) = Description
वर्तमानपत्र - wərthmanpətrə (N) = Newspaper; Newslette
वलांड- — wəlanḍə (T) = To crossover [sub-stand. form For std. marathi ओलांड- oland.
वल्ली - wəlli: (A) = strange; abnormal.
वस्तु - wəstu: (F) = Thing; object.
वस्त्र - wəstrə (N) = Garment.
वहाण - wəhaṇ (F) = Sandal; slipper
वही - wəhi: (F) = Note book
वाईट - wai:ṭ (A) = bad
वाईटवाट- - wai:ṭwaṭ = To feel sorry; To be sorry.
वाक्प्रचार - wakprəčar (M) = Saying; Proverb.
वाक्य - wakyə (N) = Sentence.
वाङ्मय - waṅməy (N) = Literature.
वाडी - waḍi: (F) = A small colony; courtyard; field.
वायाजा- — wayaja- = To go waste
वातावरण - wa[illegible] (N) = Atmosphere.
वापर- wapər- (T) = To used

वायफळ - wayphaḷ (A) = Barren; Fruitless
वारकरी - warkəri: (M) = Pilgrim. One who visit's pandharpur every year.
वाली - wali: (A) = Protector
वावर - wawər (M) = movement; activity.
वावर- - wawər- (I) = To move about; To use.
वास्तवता - wastəwta (F) = Reality.
वास्तव्य - wastəwyə (M) = stay; Residence.
वाळू - waḷu: (F) = sand.
वाळवंट - waḷwəṇṭə (M) = desert.
विचार - wičar (M) = Thought
विचार- - wičar- (T) = To ask.
विचारून सोय नाही wičarun soy nahi = No need to ask.
विजार - wijar (F) = Trousers.
विटाळ - wiṭaḷ (M) = impurity; pollution.
विठ्ठलनाम - wiṭṭhəlnam (M) = The name of the deity Withthal.
वितळ- - wiṭəḷ-- (I) = To melt.
विद्या - widdya (F) = knowledge; learning (ob. widdye.)
विद्वान - widwan (M) = statement.
विनोद - winod (M) = humour.
विनोदी - winodi: (A) = humourous.
विभाग - wibhag (M) = section; division.
विभाग- - wibhag (T) = To divide.
विभागणारी - wibhagṇar-i (A) = dividing
विरोध wirodh (M) = opposition.
विलक्षण - wilakəṇ (A) = strange; unusual.
विशिष्ट - wišiṣṭə (A) = Specific; particular.
विशेष - wišeṣ (A) = special; extraordinary.

विश्वास घातकी — wiśwasghatki: (A) = betrayer ; distrusting.
विसंगती — wisəṅgəti: (F) = Inconsistency.
विसर्जन — wisərjən (N) = Abandoning ; Dissolving.
विस्मय कारक — wisməykarək (A) = Amazing.
विसराळू — wisra.ḷu: (A) = Forgetful
विस्तृत — wistrut (A) = large ; spacious; wide.
विहीण — wihi:ṇ (F) = Mother-in-law of ~~[illegible]~~ one's son or daughter.
विहीर — wihi:r (F) = well
वीज — wi:j (F) = Electricity ; lightening.
वीट — wi:ṭ (F) = Brick
विश्रान्ती
वेड — wed (N) = Madness ; Fad
वेंधळा — wendhəḷ-a (A) = simpleton
वैशीष्ठ्य / वैशिष्ट्य — wəyšiṣṭhyə/wəyšiṣṭyə (N) = Speciality. Characte
व्यवहार — wyəwəhar — (M) = Transaction; Every day life and business.
व्यापार - wyapar (M) = Business ; trade.
व्याख्यान - wya khyan (N) = Lecture
व्यापारी — wyapari: (M) = Business ; trade.
व्रात्य - wratyə (A) = Naughty.
वृद्ध - wruddhə (A/M) = old / oldman
वृक्ष - wrukšə (M) = Tree

शंका - Šəṅka (F) = Doubt.
शक्ति / शक्ती — šəkti/šəkti: (F) = strength ; Power.
शतक — šətək (N) = century.
शब्दश: अर्थ — šəbdəšəh ərthə = literal meaning.
शरण ये-/जा- šərəṇ ye-/ja- = To accept defeat; To beg protection as a humble being; To be humiliated.
शहर — šar (N) = city.
शाई — šai: (F) = Ink.

शांतता — Šantəta (F) = Peace; Quiet, calmness.
शालेय — Šaleyə (A) = From or of a school; educational Inst.
शास्त्र — Šastrə (N) = Science; Technique.
शास्त्रीय — Šastri:yə (A) = Scientific; Techniqual.
शाळा — Šaḷa (F) = school.
शिक्षण — Šikšən (M) = Education
शिक्षणखाते — Šikšənkhate (N) = Education department.
शिक्षा — sikša (F) = Punishment; Teaching.
शिंके — Šiṅke (N) = A hanging basket.
शिवी — Šiwi: (F) = Abuse; Abusive word.
शिव- — Šiw- (T) = To touch; To sew
शिष्य — Šiṣyə (M) : Pupil.
शिस्त — Šistə (F) = Discipline.
शिळा — Šiḷa / Šiḷ-a (F/A) : A flat stone / stale; Not Fresh
शेंडी — Šenḍi: (F) = Tuft.
शैक्षणिक — Šəykšənik (A) = Educational.
शोध — Šodh (M) = Educational
शोध- — Šodh- (T) : To search
शृंगार — Šruṅgar (M) = Dress making and decoration; Love
श्रेय — Šreyə (M) = credit for work done.
श्रोता — Šrota (M) = ~~marking~~. Listener.

सकाळ — Səkal (F) = Morning
संकट — Səṅkaṭ (N) = Calamity.
संकुचित हो — Səṅkučit ho- = To shrink; To become Small.
संकेत — Səṅket (M) = Agreement, ~~aspiration~~; Assignment; aim.

सण — səṇ (M) = Festival; Religious Festival.
सतत — sətət (A) = Continous;
सत्य — sətyə (N) = Truth.
सदर — sədər (N) = colomn.
सदरहू — sədərəhu/ (A) = One mentioned earlier; particular.
संत — sənt-ə (M) = saint.
संधि — səndhi (F) = Chance; opportunity.
संध्याकाळ — səndhyakal (F) = Evening.
सप्रेम — səprem = with love
सफल/सफळ — səphəl/səphəl = fruitful.
समाजसुधारक — səmajsudharək (M/A) = Social reformer.
समाधान — səmodhan (N) = satisfaction.
समुद्र — səmudrə (M) = Sea; Ocean.
समुद्रसपाटी — səmudrə səpaṭi: (F) = Sea level.
समजूत — səmju:t (F) = Belief; understanding.
समजूत घाल- — səmju:t ghal- = To console; To satisfy.
~~Necklace.~~
समिंद्र — səmindrə (N) = Sea [sub-standard form for std. समुद्र = sea.].
सर — sər (F) = shower of rain; string of Necklace.
सर- — sər- (I) = To move / To be finished.
सरक- — sərək- (I) = To move
सराव — səraw (M) = Practice; Habit.
सरकव- — sərkəw- (C/T) = To move;
सरकार — sərkar (N) = Government.
संरक्षण — sə̃wrəkṣəṇ (N) = Protection.
सर्वसाधारणपणे — sərwəsadharaṇpaṇe = Generaly.
सवत — səwat (F) = A rival wife.
संवाद — sə̃wwad (M) = conversation
संसार — sə̃wsar (M) = Family life.

संवाद — Sə̃wad (M) = Conversation.
संस्कृति / संस्कृती sə̃wskruti/sə̃wskruti: (F) = Civilization; culture.
संस्था — sə̃wstha (F) = Institution.
संस्थान — sə̃wsthan (N) = State.
संस्थापक — sə̂w sthapək (A) = Founder.
सहज — səhəj = Easily.
सहल — səhəl (F) = Trip; Picnic
सहसा — səhəsa = usually.
सहाय्य — Səhayyə (N) = Help.
सही — səhi: (F) = Signature.
सळसळ — səlsəḷ (F) = Rustling (of leaves)
साकार — Sakar (A) = With Form; with shape.
साक्षात — Sakšat (A) = In person; Actual.
साक्षात्कार — Sakšatkar (M) = Experiencing perception of a god in a vision.
साजरा कर — Sajra kər– = To celebrate.
साठ — Saṭh– (I) = To store by itself.
साठव — Saṭhəw – (C/A) = To store.
साडी — Saḍi: (F) = Indian Sari, Women's garment of five yards length.
सामान्योत्तर — Samanyottər (A) = Special; Above ordinary
साया — Saya (F) = Shadow (Sub-std Form, For std. Marathi सावली) Sawli:)
सारांश — Sarãwš (M) = Summary; Essence.
सावकाश — Sawkaš (A) = slow;
सावली — Sawli: (F) = Shadow
साष्टांग — Saṣṭaŋ/saṣṭaŋgə (A) = Complete, Full (with eight parts of the body)
सासू — Sasu: (F) = Mother-in-law.
सांस्कृतिक — sãwskrutik (A) = cultural
साहित्य — Sahityə (N) = Literature.
सुगंध — Sugəndh (M) = Scent; good smell
सुगावा — Sugawa (M) = Information.

सुच — suc — (P/I) = To suggest itself to; To come to mind
सुतक — Sutək (M) = Mourning Period.
सुतार — Sutar (M) = Carpentor.
सुतकी — Sutki (A) = Miserable; Mourning.
सुबक — Subək (A) = Pretty
सुमारे — Sumare = Approximately.
सुरवंट — Surwaṅtə (M) = Caterpillar.
सूक्ष्म — Su:kšmə (A) = Minute; small.
सूत्र — Su:trə (M) = Main theme; chanting.
सून — Su:n (F) = Daughter-in-law.
सूर — Su:r (M) = June; Tone.
सेवा — Sewa (F) : Service; homage; worship.
सौंदर्य — Səwndəryə (N) = Beauty.
सौभाग्यवती — Səwbhagyəwəti: (F) = Mrs.
स्त्री — Stri: (F) = woman
स्थलांतर — Sthəlantər (M) = Another place
स्थळ — Sthəḷ (M) = Place
स्थापना — sthapna (F) = Establish.
स्थितप्रज्ञ — sthitprədnyə (A) = One with a detached mind towards worldly life
स्थिर — sthir/sthi:r (A) = steady; Motionless;
स्नेह — Snehə (M) = Friendship.
स्नेही — Snehi (A/M) = Friend.
स्फुरण — Sphurəṇ (N) = Enthusiasm.
स्मित — Smit (N) = Smile.
सृष्टी — srusṭi:/s̈rusṭi: (F) = Nature; Earth, All things on the Earth.
स्वच्छ — Swəččhə (A) = clean.
स्वत — Swətah/swətaha (A) = self.
स्वयंपाकघर — Swəyəmpakghər (M) = kitchen.

स्वाधीन कर- — Swadhi:n kər- = To hand over; To give possession to (someone)

स्वारी — Swari: (F) = Attack; Conquest; Rider.

स्वारी कर- — Swari: kər- = To attack upon.

हक्क — həkkə (M) = Right.

हजार — həjar (A) = Thousand.

हत्ती — hətti: (M) = Elephant.

हयात — həyat (F) = life span.

हयातभर — həyat bhər = For whole life.

हल्ला — həlla (M) = Attack.

हवा — həwa (F) = Weather.

हल-/हाल- — həl-/hal- (I) = To move by itself.

हस- — həs- (I) = To smile; To laugh.

हसू हो- — həsu ho- = To become subject of ridicule laughter.

हाक — hak (F) = call.

हाक- — hak- (T) = To drive; (Fig. To handle, To control)

हाक मार- — Hak mar- = To call.

हाडकुळा — hadukuḷ-a (A) = bony; skinny.

हातखंडा अस — hat-khənḍa əs- = To be expert in or at something.

हात शिकव- — hat šikəw- = To teach exercise; To teach different actions any instruments especially a sword.

हाल — hal (M) : hardships (This word is always used as a plural form)

हलव – haləw– (T) = To move.
हिरवळ – hirwal (F) = Green lawn.
हिरवा — hirw–a (A) = greenery.
हिंसा — hĩw̃sa (F) = violence.
हुशार — hušar (A) : clever
हुशारी — hušari: (F) = cleverness; Freshness.
हैराण हो — həyran ho– = To become annoyed; To be perturbed due to sickness, pain etc.
हौस — həws (F) : Liking; Hobby; fondness.
हौस असन — həws əs– = To like; To be fond of.

क्षण — kšən (M) = A second; a moment.
क्षणभंगूर — kšənəbhəngu:r / kšən bhangu:r (A) = Momentary lasting for a very short period.
क्षणभर — kšənbhər = for a moment, for a second.
क्षुल्लक — kšullak (A) = minor, insignificant.
क्षेत्र — kšetrə (N) = Area; field; Battle ground

ज्ञान — dnyan (N) = knowledge; Learning.